

Samfundet for Dansk Genealogi og Personhistorie

Dette værk er downloadet fra

Samfundet for Dansk Genealogi og Personhistorie

www.genealogi.dk

Bemærk, at hjemmesiden indeholder værker, som er omfattet af ophavsret. For ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan PDF-filen frit downloades og anvendes.

For værker, som er omfattet af ophavsret, er det vigtigt at være opmærksom på, at PDF-filen kun må benyttes til rent personligt brug. Distribution og publicering af PDF-filen er ulovlig.

SAMFUNDET
FOR DANSK
GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE
STIFTET 1870

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

53 DE AARGANG

(9. RÆKKE 5. BIND 2. HÆFTE)

1932

UDGIVET AF
SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE

INDHOLD

	Side
Nogle Breve til Carl Henrik Lorenzen. Meddele af Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol. <i>Bjorn Kornerup</i>	81
Slægten Banner. Et Par Nøitser. Af Postmester <i>C. Klitgaard</i>	127
Haderslev By Borgmestre. Af Dr. <i>Th. O. Achelis</i>	129
Danske og norske Studenter ved Universitetet i Utrecht (1640—1856). Af Arkivar i Rigsarkivet, cand. mag. Frk. <i>Henny Glarbo</i>	146
Nogle Oplysninger om Søren Kierkegaard 1834—38. II. Af Kontrolør <i>Sejer Kühle</i>	150
Bolle Luxdorps Søkende. Af Direktør <i>Th. Hauch-Fausball</i>	157
Lidt om den gamle norske Adelslægt Benkestok. Af fhv. Statsarkivar <i>E. A. Thomle</i>	160
Smaa Meddelelser.....	171
Samfundets Regnskab for 1931.....	173
Rettelse.....	174

I KOMMISSION: J. H. SCHULTZ $\frac{1}{2}$ KØBENHAVN
AUGUST 1932

Spørgsmaal af genealogisk og personalhistorisk Natur kunne Samfundets Medlemmer erholde optaget i Tidsskriftet, naar de sendes til Samfundets Sekretær: Arkivar og Bibliotekar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet *H. Hjorth-Nielsen*, Jægersborg Allé 23 II, Charlottenlund.

Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie.

Medlemsbidraget er 12 Kr. + Forsendelsesomkostninger.

Samfundet har siden dets Stiftelse i 1879 udgivet:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

1. Række, Bind I—III (1880—82) ved *F. Krarup*.
1. — , — IV—VI (1883—85) ved *G. L. Wad*.
2. — , — I—IV (1886—89) ved *G. L. Wad*.
2. — , — V—VI (1890—91) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — I—III (1892—94) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — IV—VI (1895—97) ved *G. L. Grove*.
4. — , — I—II (1898—99) ved *C. E. A. Schøller*.
4. — , — III—VI (1900—03) ved *G. L. Grove*.
5. — , — I—VI (1904—09) ved *G. L. Grove*.
6. — , — I (1910) ved *G. L. Grove og Paul Hennings*.
6. — , — II—VI (1911—15) ved *Paul Hennings*.
7. — , — I—VI (1916—21) ved *Paul Hennings*.
8. — , — I—VI (1922—27) ved *Paul Hennings*.
9. — , — I—IV (1928—31) ved *H. Hjorth-Nielsen*.

I Aargangen 1930 findes Indholdsfortegnelse til Tidsskriftets første 50 Aargange.

Aargangene 1880—1882, 1898 og 1919 er udsolgt. Prisen for Aargangene 1883—1921 er 3 Kr. pr. Bind. Saalænge Beholdning forefindes, sælges Aargangene 1883—1921, med Undtagelse af de udsolgte Aargange 1898 og 1919, for et samlet Beløb af 100 Kr., der, om ønskes, kan afdrages med 10 Kr. pr. Md. Aftale herom træffes med *J. H. Schultz Forlag*. Aargangene efter 1921 koster 15 Kr. pr. Aargang. — Enkelte Hæfter sælges ikke.

Personalhistorisk Tidsskrift kan kun erholdes, naar Medlemsrettigheder i Samfundet erhverves. Henvendelse herom sker direkte til Bestyrelsens Sekretær, Arkivar og Bibliotekar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet *H. Hjorth-Nielsen*, Jægersborg Allé 23 II, Charlottenlund. Foreninger og Biblioteker har Adgang til at blive Medlemmer af Samfundet.

Nogle Breve til Carl Henrik Lorenzen.

Meddelte af **Bjørn Kornerup.**

I den righoldige Samling Breve og andre skriftlige Efterladenskaber, som af Professor Nicolaj Bøghs Arvinger er blevet skænket til de Rahbekske Mindestuer paa Bakkehuset, findes et lille Hæfte med Afskrifter af en Række Breve fra L. Bødtcher, Chr. Hviid Biedahl og C. F. Wegener til daværende Adjunkt i Sorø C. H. Lorenzen. Afskrifterne er taget af Nicolaj Bøgh, der formodentlig har haft til Hensigt at udgive disse Breve i et eller andet Tidsskrift. Dette synes imidlertid aldrig at være sket, men da Brevene indeholder en Del af Interesse, ikke mindst til Belysning af de paagældende Brevskrivere, vil det formentlig ikke være ubegrundet nu at skride til en Offentliggørelse af dem¹⁾. Om Originalerne skulde være bevarede, og i saa Tilfælde hvor, har det desværre ikke været muligt at oplyse. I de Dele af C. H. Lorenzens Privatarkiv, som beror i Rigsarkivet, findes de ikke, og ogsaa andre Efterforskninger efter dem har været forgæves. Muligvis er de forlængst gaaet til Grunde, og man er derfor henvist til som Tekstgrundlag at benytte Nicolaj Bøghs Afskrifter, der iøvrigt gør Indtryk af at være temmelig paalidelige.

Da den, hvem Brevene er rettet til, næppe vil være kendt af ret mange i vore Dage, vil det sikkert være formaalstjenligt at forudskikke nogle Bemærkninger om hans Levnedsløb²⁾.

Carl Henrik Lorenzen var en Søn af Justitsraad og Amtsforvalter Thomas Lorenzen (1754—1834) og Hustru Martha f. Hiort (1770—1842) og saaledes en Broder til den bekendte sønderjydske Politiker Peter Hiort Lorenzen. Han var født den 5te November 1807 i Haderslev og blev 1827 Student fra sin Fødebys Latinskole, hvorpaa han drog til Halle for at studere, først Teologi, siden klassisk Filologi. Ogsaa andre Egne af Tyskland besøgte han og stiftede undervejs forskellige interessante Bekendtskaber, blandt andet med Digteren Ludwig Tieck³⁾. Efter nogen Tids Forløb fik han imidler-

¹⁾ Jeg takker kgl. Ordenshistoriograf, Dr. phil. Louis Bobé for at have henledt min Opmærksomhed paa disse Breves Tilstedeværelse og givet Tilladelse til at udgive dem.

²⁾ Disse Efterretninger hviler især paa det S. 121—3 aftrykte Aktstykke og paa Nicolaj Bøghs Meddelelser i Dansk biografisk Lexikon X, 381—2. Jvfr. ogsaa Erslew, Forfatter-Lexicon II, 157—8. Suppl. II, 240.

³⁾ Breve til H. C. Andersen, udg. af C. Bille og Nic. Bøgh, S. 411.

tid Tilbud om som Amanuensis at ledsage A. Tholuck, den berømte teologiske Professor i Halle, paa en Rejse til Rom, hvor denne for eet Aar skulde overtage Stillingen som Legationspræst hos den prøjsiske Gesandt, Gehejmraad Bunsen. Gerne fulgte Lorenzen denne Opfordring, og den Tid, han nu — i 1828—9 — tilbragte i Italien, blev af den største Betydning baade for hans rent menneskelige og for hans videnskabelige Udvikling. Han var nær knyttet til Tholuck, der oftere har udtalt sig om, hvor megen Pris han satte paa sin Ledsager, og ved sin Forbindelse med Tholuck og Bunsen gjorde han Bekendtskab med en Række begavede Mennesker af forskellig Nationalitet, f. Eks. med den senere Kardinal N. Wiseman (†. 1865), der var Leder af det engelske College i Rom. I lang Tid sad han daglig paa et romersk Bibliotek Side om Side med »denne endnu meget unge, lærde og energiske Mand«¹⁾.

Naturligvis blev Lorenzen ogsaa draget ind i den skandinaviske Kunstnerkoloni, der samledes om Thorvaldsen. Særlig nær følte han sig knyttet til Ludvig Bødtcher, i hvis Selskab han foretog Smaarejser i Omegnen. Forøvrigt fandt han i Rom rig Lejlighed til at udvide og uddybe sine filologiske og historiske Studier, — blandt andet var det af forskellige tyske Forskere overdraget ham at kollationere nogle Haandskrifter til Brug ved Udgaver af klassiske Forfattere —, og baade der og andetsteds kastede han sig med stor Iver over Undersøgelsen af arkæologiske Mindesmærker fra Oldtiden. Som den gennemæstetiske Natur han var, nød han desuden i fulde Drag Skønheden i det italienske Landskab og i det brogede, rigt bevægede Folkeliv. Han lærte sig hurtigt godt Italiensk, saa at han med Lethed kunde træde i Forbindelse med Befolkningen, og fra Rom gjorde han flere længere Udflugter til forskellige andre Egne, til Frascati, til Subiaco, til Cora og Norba og tilsidst til Neapel og Vesuv. En Del af sine Oplevelser og de Stemninger, de fremkaldte hos ham, har han beskrevet i en yndefuld lille Bog »Breve fra Italien«, forfattet paa denne Rejse, men først udgivet en halv Snes Aar senere. Disse fordringsløse Smaa-skizzer indeholder farverige Skildringer af Natur og Folkeliv i det Italien, der ligger forud for 1848, og er derved af ikke ringe kulturhistorisk Interesse, men deres største Fortrin er maaske den ungdommelige Friskhed og den *con amore*-Stemning, Fremstillingen helt igennem er præget af. Ikke mindst vellykkede er de »tuskulanske Breve«, nedskrevne under hans Ophold i Frascati. Med nænsom Haand har Lorenzen heri tegnet en Række flygtige Rids af sit Liv i de italienske Bjergegne, hvor han delte sin Tid mellem Læsning af de gamle Forfattere og anstrengende Udflugter for

¹⁾ C. H. Lorenzen, Breve fra Italien, 1837, S. 82.

at opspore ofte næsten forsvundne Ruiner af Antikkens Bygningsværker. Overalt i disse Skildringer mærker man Genklangen af et modtageligt og fint stemt Temperament, overalt møder man en lidenskabelig Elsker af Oldtidens og Naturens Rigdom, en skønhedstørstende Sjæl, der følte sig lykkeligst i et stille Liv, hvor »Verdens Tummel og Hjertets Bølgeslag«¹⁾ ikke forstyrrede hans Fred. Halvt var han en Bogens Mand, der med den Lærdes dæmpede Tonefald kunde tale om Glæden ved sine alvorlige Sysler i ensomme Timer, halvt en Kunstner, der fyldtes med Begejstring over Formernes og Farvernes uendelige Mangfoldighed. Ofte var han Dage og Nætter igennem fordybet i strengt Forskningsarbejde, men mangan en skøn Aften kunde han ogsaa slaa alt andet til Side for i Vennernes Lag eller italienske Bønders Selskab at tømme nogle Foglietter ædel Vin og lytte til Sang og Musik. Samfølelse med Naturen, en næsten Rousseausk Glæde over det jævne, simple Landliv er de Toner, der stadig klinger gennem hans Bog, og med god Grund kunde der til Motto over hans Italiensrejse sættes de Ord, han nedskrev en Aften i Frascati: »Med denne Sands for Natur, Videnskab og Kunst, og Alt, hvad der kaldes godt, simpelt og eenfældigt, lever jeg her de lykkeligste Dage; og lad Fremtiden engang worde mindre glædelig, jeg skal stedse mindes denne Tid og takke Skjæbnen for, at den har givet mig Leilighed til at leve, som jeg gjør«²⁾.

Denne Grundstemning kommer særligt til Orde paa de ikke faa Steder, hvor Lorenzen nødes til at gøre op med sit Indtryk af Katolicismen, som i saa mange forskellige Skikkelser traadte ham i Møde overalt. Han kunde vel ikke nægte den katolske Kirke sin Beundring baade som den store Kulturmagt, den var, og paa Grund af dens ejendommelige Stilling som den til alle Tider uforanderlige Forvalter af mægtige religiøse Værdier³⁾, men de asketiske og propaganderende Former for katolsk Fromhedsliv fyldte ham med Afsky og Modvilje. En Konversion, som en ung engelsk Sø-officer blev delvis forledt til at foretage, gjorde et rystende Indtryk paa ham, og da han en Gang havde haft Lejlighed til at gøre sig bekendt med det strenge Ordensliv i Klosteret Camaldoli, blev han i højeste Grad forstemt. Synet af Munkene, der traadte ud af deres Kapel, — »næsten lutter høie, men gamle, bøiede Skikkelser, blege, huuløiede, gjennemfurede Ansigter, i lange, hvide Kjortler, med høie Træsandaler paa de blotte Fødder« —, paavirkede ham pinligt, og han kunde kun betragte hele Klostersamfundets Tilværelse som et vel interessant, »men rædsomt Beviis paa menneskelig

¹⁾ Anf. Skrift S. 7. 90.

²⁾ Anf. Skrift S. 26.

³⁾ Anf. Skrift S. 81.

Forvildelse«. Ro i sit Sind fandt han først, da han havde besluttet »at drikke i Aften en halv Foliette meer end sædvanligt nede i mit gamle Osteri, og høre paa Guitarens Klang og sidde blandt naturlige, gode, livsglade Mennesker«¹⁾.

Da Lorenzen rejste fra Halle, var han efter Tholucks Vidnesbyrd i filosofisk Henseende Hegelianer, men faa Maaneder senere skrev Tholuck, at en af de største Glæder, han havde oplevet paa Rejsen, var den, at Lorenzen, hvem han betegner som »ein zerrfahrenes, junges Gemüt«, »mehr und mehr im Glauben zunahm«²⁾. Denne Udtalelse maa sikkert forstaaes med en vis Begrænsning. Det er vel meget sandsynligt, at en saa betydelig Personlighed som Tholuck har formaaet at paavirke Lorenzen, saaledes at han fra en hegeliansk Helhedsanskuelse har udviklet sig i en mere »positiv« religiøs Retning, men nogen strengt konfessionelt bestemt Trosopfattelse naaede Lorenzen næppe nogensinde til. Skal man dømme efter Italiensbrevene, synes han nærmest at have repræsenteret en romantisk, stærkt æstetisk farvet Almenreligiøsitet, der med en vidtgaaende Tolerance overfor andre Retninger og andre Opfattelser, efter hans egne Ord, væsentlig samlede sig derom, at »jeg føler i min inderste Sjel en Gud, et Noget, som opløfter, styrker og trøster mig i min menneskelige Skrøbelighed«. At fornemme »en velgjørende Harmoni« i sit Hjerte ansaa han for Højdepunktet i et Menneskes Liv og heri søgte han Kilden til alle gode Handlinger³⁾.

I Selskab med Tholuck rejste Lorenzen tilbage fra Italien⁴⁾. Han tog til København, hvor han 1830 underkastede sig en Præliminærexamen for at opnaa Studietilladelse. Imidlertid blev han allerede d. 11te Januar 1831 konstitueret som Adjunkt ved Sorø Akademis Skole med Tysk som Hovedfag, og d. 3die December s. A. blev han fast ansat i denne Stilling⁵⁾. I Sorø kom han til at tilbringe 13 Aar og traadte i nær Forbindelse med forskellige af de bekendte soranske Personligheder, deriblandt C. F. Wegener og Chr. Bredahl, saaledes som de efterfølgende Breve tydelig viser. Ogsaa til H. C. Andersen var han i nogle Aar nær knyttet i fortroligt Venskab⁶⁾.

1) Anf. Skrift S. 82 f. 84. — 85-7.

2) L. Witte, Das Leben F. A. G. Tholucks II (1886), 132—3.

3) Breve fra Italien S. 21.

4) L. Witte, Das Leben Tholucks II, 142—3.

5) Universitets- og Skoledirektionens Arkiv, Kopibog for Sorø Akademi 1831 Nr. 14. Forestillinger (1831) Nr. 1369.

6) Breve fra H. C. Andersen, udg. af C. Bille og Nic. Bøgh, I, 62 ff. 74 f. 84 f. 91 f. 304. Breve til H. C. Andersen, udg. af de samme, S. 405—18. (De her aftrykte Originaler til Breve fra C. H. Lorenzen findes i den Collinske Saml. i Det kgl. Bibliotek). — Om sine Følelser ved at være kommet til Sorø har Lorenzen udtalt sig i et Brev af 8. Febr. 1831 til H. C. Andersen

Har Lorenzen oprindelig tænkt sig sin Bane som produktiv Videnskabsmand, har han vistnok tidligt opgivet dette til Fordel for at sysle med Digtekunsten. Som Vidnesbyrd om denne Side af hans Virksomhed foreligger der forskellige mindre Arbejder, hvoriblandt især bør fremhæves »Valfred, en Roman«, udgivet 1840, men skrevet flere Aar i Forvejen.

Denne Bog er en Art dansk Wertheriade, ikke meget original i Tankegang eller interessant ved de Begivenheder, der skildres, men baaret af en egen fin Stemning, der sikkert for en Del faar sin Klangfarve fra smertelige Oplevelser i Forfatterens eget Liv.

Som Lærer var Lorenzen næppe synderlig betydelig eller nidkær. Et Par Skolebøger, han har udgivet, taler om hans Interesse

(i den Collinske Saml.), hvori det bl. a. hedder: »Vil Du nu høre noget om Sorø og de soranske Planter? Dog Du kjender vel de fleste. Hvad holder Du af Ingemann, denne værdslige Christen, først en sanguinsk Erotiker, siden efter og endnu Nordens første Historieskriver? Han synes at gjøre meget af Dig, og bekræfter den Dom, jeg engang i en Samtale med Dig har fældet over Dit nuværende Standpunkt. Kan Du harmonere med ham og vil Du slutte Dig nærmere til ham, lader der sig vist trække mange Fordeele for Dine Arbejder derudaf; for mig har han endnu noget je ne sais quoi, noget koldt og dog uden egentlig Reflexion, noget altfor bequem og mageligt i sit Væsen, der forhindrer al oprigtigere Tilnærmelse fra min Side. Maaskee taber sig dette med Tiden, jeg mener denne Opfatning af hans Individualitet, og jeg seer ham i en bedre Belysning. At der maa være meget i dette herlige Gemyt, meget dybt u. [ø: og] grundende, kan jo ikke feile, og jeg har i det Par Gange, jeg har seet ham, allerede ofte havt Leilighed til at glæde mig over den Skjæbne, der har ført mig til Sorø. Endnu i forgaar[s] Aftes var han nogle Timer hos mig, og udfoldede fra Tid til anden en Anskuelse af Værden og Livet, der var værd til nøiere at overveies, endskjøndt jeg divergerer fra ham i de fleste Punkter. Men hvad siger Du om hans Kone? Er det ikke et Par himmelske Øine, hun har? O saa fulde af christelig Troe og Hengivenhed til Herren! Der maa enhver værdslig Tanke forsvinde, naar man seer paa denne bodfærdige Skikkelse. — Overhoved det er ikke saa galt herude, som Københavnerne troe. Jeg kom hid med ganske andre Forestillinger, og jeg frygtede for at finde lutter smaalige Forhold, et spidsborgerligt Væsen hos de Fleste; men istedetfor Hovedstadens Stivhed hersker her en ugenert og fortrolig Tone, og de mange Videnskabsmænd, hvoraf man her omgives, veie noksom Jer Daglitteratur op, hvoraf Jer Market oversvømmes. Fra den Side betragtet, har jeg al Aarsag til at føle mig tilfreds og lykkelig, og jeg kunde maaskee ønske at leve og døe i dette Exil, naar jeg ikke med Jernlænker var smeddet til en Klippe, hvor jeg eensom og forladt maa udgræde alle mine Taarer. Dog hvorfor vil jeg klage? Bruser ikke Livets Fylde i mig, og svæve ikke mange skønne Billeder paa min Horizont, medens Morgensolen begynder at oplyse Mark og Skove?« — Længe varede det ikke, førend Lorenzen gjorde Forsøg paa at komme tilbage til København. Dette mislykkedes imidlertid, og i Skuffelsen herover skrev han da i ungdommelig Harne 8. Oktbr. 1831 til Andersen disse Ord: »Gid Sorøe maatte revne og Jordens Flammer fortærte det, saa at der intet Spor blev tilbage af det. Menneske, hvor er Du lykkelig, at Du kan boe i Paradiset! Sandelig, mig elske Guderne ikke; en dyb Strøm skiler mig fra de Saliges Boelig«. (Collinske Saml.).

for sit Fag, men hans urolige Temperament og øvrige spredte Virksomhed bidrog til at gøre hans Undervisning mindre samvittighedsfuld. Det gik endog saa vidt, at der 1841 indgik Klager til Akademiets Overbestyrelse, Universitets- og Skoledirektionen, der afæskede Director, Dr. Waage en Erklæring herom. Sagen synes at være blevet jævnet i Stillehed, men det bebrejdedes Lorenzen, at han skulde »have gjort sig skyldig i en uforvarlig Behandlingsmaade af de ham ... anbetroede Underviisningstimer«. Snart havde han helt forsømt dem, snart havde han blot beskæftiget »sig selv eller endog Disciplene med Underviisningen aldeles uvedkommende Ting«. Saaledes havde han enten anvendt Tiden til at læse Blade og Aviser eller i de tyske Timer foretaget »saakaldte botaniske Exkursioner« og det paa Tider af Aaret, hvor »det Unyttige af slige Exkursioner maatte være iøinefaldende«¹⁾!

Da Lorenzens Helbred paa Grund af en Hjertesygdom forværredes mere og mere, blev han tilsidst nødt til at ansøge om sin Afsked, der blev bevilget ham med Vartepenge d. 18de Oktober 1844. I Betragtning af, hvad der ovenfor er sagt, tør man med temmelig stor Sikkerhed gaa ud fra, at det ikke har været Universitetsdirektionen ukært paa denne Maade at blive en ikke særlig nidkær Lærer kvit. Den anbefalede varmt hans Ansøgning paa Grund af den svækkede fysiske og aandelige Tilstand, hvori han befandt sig, og lidet smigrende tilføjedes der, at denne Tilstand havde haft en meget ufordelagtig Indflydelse paa Udførelsen af den ham betroede Undervisning, saa at det i høj Grad var i Skolens Interesse, at hans Post blev besat »med en yngre og dueligere Lærer«²⁾.

Medens Lorenzen var ansat i Sorø, begyndte den stærke politiske og nationale Bevægelse i Hertugdømmerne, hvori hans Broder Peter Hiort Lorenzen kom til at spille en saa fremtrædende Rolle. Oprindelig havde der ikke været nogen nærmere Forbindelse mellem de to Brødre, og lige indtil 1836 havde de indtaget forskellige Standpunkter i politisk Henseende³⁾. Men i dette Aar indtraadte der en afgørende Forandring i deres indbyrdes Forhold, og Carl Henrik Lorenzen blev i den følgende Tid en mere og mere begejstret Tilhænger af Broderen og de Ideer, han kæmpede for. I hvor høj

¹⁾ Universitets- og Skoledirektionen, Kopibog for Sorø 1841 Nr. 451.

²⁾ Smstds., Forestillinger (1844) Nr. 2566 med indheftede Bilag. Allerede tidlig var Lorenzen vistnok klar over, at han ikke i særlig Grad egnede sig til at være Lærer. 11. Decbr. 1831 skrev han saaledes til H. C. Andersen: »Gud være med mig, at jeg ikke engang taber Forstanden, eller lægger Haand paa mig selv, thi dette Pogepidskerie, dette frygtelige Arbeide holder jeg ikke længe ud«. (Den Collinske Saml.).

³⁾ I Følge et Brev af 27. April 1858 fra C. H. Lorenzen til L. Skau Ny kgl. S. Fol. 1727).

Grad han med sit letbevægelige Sind er gaaet op i Broderens Kamp for Danskheden i Slesvig, kan man se af de bevarede Dele af den omfattende Brevveksling, Brødrene har ført — iøvrigt ejendommeligt nok altid paa Tysk, og som jævnlig er blevet benyttet i den historiske Litteratur, saaledes af L. Skau og Johan Ottosen i deres Biografier af Peter Hiort Lorenzen og af P. Lauridsen i hans store Arbejde om den nationale Bevægelse i Sønderjylland¹⁾. Som en karakteristisk Prøve paa den varme Forstaaelse, hvormed C. H. Lorenzen fulgte Broderens politiske Gerning, er der i Tillægget til nærværende Artikel aftrykt det Brev, han skrev en Uges Tid efter P. Hiort Lorensens bekendte modige Optræden i den slesvigske Stændersal i November 1842. Netop fordi Carl Lorenzen ikke kunde give dette Skridt sin ubetingede Tilslutning, tegner det et godt Billede af Sympatien mellem de to Brødre, der trods Uenighed om Enkeltheder kæmpede paa samme Linie.

Allerede før C. H. Lorenzen havde taget sin Afsked fra Lærergerningen i Sorø, havde han (1842) søgt at opnaa Ansættelse som den Sekretær, der skulde besørge Oversættelsen til Dansk af den slesvigske Stændertidende. Det var hans brændende Ønske at komme til at staa ved Broderens Side i Kampen for Modersmaalets Ret, og han omgikkes med Planer om at skrive en »hemmelig« Fremstilling af den slesvigske Stænderforsamlings Historie²⁾. Af alt dette blev der nu intet, men han skulde dog finde sin sidste Virkeplads i det omstridte Land. Efter nogle Aars Stilstand, hvori han vistnok væsentlig var optaget af at søge Lindring for sin Hjertesygdom, var han i Krigsaarene 1848—9 beskæftiget med Intendanturforretninger og blev dernæst i 1850 Volontær ved den kgl. Centralkasse for Slesvig. 1853 blev han ansat som Fuldmægtig og endelig 1856 som Kontrollør ved denne Kasse³⁾, men ikke længe skulde han glæde sig over sin Forfremmelse, thi allerede d. 3die Februar 1859 afgik han ved Døden i Slesvig som Følge af et Opbrud af sin gamle Svaghed.

Carl Henrik Lorensens Skæbne bærer i mere end een Retning et tragisk Præg. Han var rigt udrustet fra Følelsens og Tankens Side, men hele hans Liv blev kun Tilløb, og i ingen Henseende kom han til at opfylde de Forventninger, han havde

¹⁾ Laurids Skau, Peter Hjort Lorenzen, 1865. (Jvfr. det S. 86 Note 3 citerede Brev). Johan Ottosen, Peter Hiort Lorensens historiske Gærning, 1896. P. Lauridsen, Da Sønderjylland vaagnede IV, 435. — Originalerne til Brevene findes i P. H. og C. H. Lorensens Privatarkiver i Rigsarkivet.

²⁾ Se et Brev af 22. Okt. 1842 fra C. Lorenzen til Kabinettssekretær J. G. Adler (i dennes Privatarkiv i Rigsarkivet) og flere Breve til Broderen, især et Brev af 13. Jan. 1842.

³⁾ Finansministeriets Sekretariat, Resolutionsprotokol, kgl. Resolut. 1853 Nr. 117; 1856 Nr. 156.

vakt. Nicolaj Bøgh, der har næret Interesse for Lorenzens Liv og Udvikling, siger om ham: »en ulykkelig Kjærlighed havde allerede i hans Ungdom berøvet denne erotisk anlagte Mand hans Livslykke og gjort ham ensom; han giftede sig aldrig, men attraaede et stille Liv og søgte sin Trøst hos Digtekunstens Muse¹⁾«. Maaske tør man i hans skuffede Kærlighed i Forbindelse med hans skrøbelige Helbred og let opflammende, men urolige og ustadige Temperament søge Grunden til, at hans Indsats paa de forskelligartede Omraader, han bevægede sig paa, kun blev en Torso.

* * *

Af de i det følgende meddelte Breve omhandler Bødtchers Lorenzens »Breve fra Italien«, Wegeners overvejende hans eget Syn paa de slesvig-holstenske Forhold, medens Bredahls for en stor Del former sig som en kritisk Gennemgang af Lorenzens litterære Arbejder. Det kunde maaske paa Forhaand synes betænkeligt at optrykke de sidstnævnte Breve, der indeholder en saa indgaaende Behandling af en nu lidet kendt Forfatters skønlitterære Skrifter, men da det ikke uden at øve Vold mod det egentlig karakteristiske lod sig gøre at forkorte dem, er det blevet anset for rigtigst at gengive dem i deres Helhed, da de netop ved deres Udtalelser om foreliggende konkrete Spørgsmaal af politisk, religiøs og æstetisk Art meddeler en Del værdifulde Bidrag til Forstaaelse af Brevskriverens ejendommelige Personlighed og Tænkemaade.

I et Tillæg er der foruden en Ansøgning fra C. H. Lorenzen til Universitets- og Skoledirektionen, indeholdende vigtige Oplysninger om Gangen i hans Ungdomsstudier, optaget to Breve fra samme, det ene rettet til Professor Peder Hjort, det andet til Broderen P. H. Lorenzen. Medens det sidste viser hans varme patriotiske Sindelag, er det første vistnok typisk for den vemodige Grundstemning, der beherskede ham.

Brevene er gengivet ord- og bogstavret efter det foreliggende Tekstgrundlag; for de Breve, som er optaget i Tillægget, og for Brevene af 23. Januar 1841 og 21. Januar 1842 fra C. F. Wegener har dette været Originalerne (de to sidstnævnte bevarede i C. H. Lorenzens Privatarkiv), for alle de øvrige Nicolaj Bøghs Afskrifter. Kortfattede Oplysninger til Forstaaelse af ikke helt gennemsigtige Steder i Teksten og om de sammesteds omtalte, mindre bekendte Personer er meddelt i Noterne, men trods al anvendt Umage maa det indrømmes, at det ikke overalt er lykkedes Udgiveren med Vished at opklare enhver Hentydning, særlig ikke i Bredahls dunkle og snørklet skrevne Breve.

¹⁾ Dansk biografisk Lexikon X, 381—2. Om Lorenzens ulykkelige Kærlighed, der efter hans eget Sigende næsten havde knust ham, se især Breve til H. C. Andersen S. 406. 412.

I.

*Brev fra Ludvig Bødtcher.*Kjøbenhavn 17.¹⁾ November 1836.

Tak, min gamle kjære Lorentzen, for Dit Brev og for Din Tillid. Hvad mon Du og Flere tænke om mig, at jeg, saa nær Sorøe, endnu ikke har skjænket mig selv den Glæde at hilse paa Eder? Sagen er, at en Reise til Jylland medtog hele min Sommer, og da jeg altid har glædet mig til at gjensee Eders skjønnede Egn paa en smuk varm Solskinsdag, vragede jeg saalænge de maadelige Efteraarsdage, indtil Vinteren pludselig kom over os Alle. Jeg var heldig nok til at tale med Professor Ingemann og Harder i Kjøbenhavn, men Professor Hauch²⁾ har jeg ikke seet, og jeg længes meget efter ham; jeg gik bestandig med Haabet om pludselig at staa for ham i Sorøe, og derfor skrev jeg ikke Noget, som jeg dog burde have gjort. Han maa jo tro, at min Haand er blevet lam eller noget endnu værre om min Tænkemaade. Hils ham og Alle paa det Venligste!

Saavidt mig: hvad Dig angaar, min Ven, da havde Du ogsaa Ret til at beklage Dig over mig, og desmere maa jeg takke Dig for den uventede Glæde, som Du skjænkede mig ved at tilsende mig Dit lille Værk³⁾. Mangen herlig svunden Time gik atter frisk og levende ved Din Laterna magica forbi min Erindring; men just fordi jeg føler mig altfor meget Part i Sagen⁴⁾, seer jeg mig ikke istand til at give Dig uheldet en kold og upartisk Dom om dette Afsnit af Din Bog. Mig har det glædet, og hvorfor skulde det forfeile samme Virkning paa Andre? Du har jo allerede Dit Beviis i Sorøe. Du kalder Dit Arbeide »lidt ungdommeligt«; Lad saa være! Det taber ikke derved i Interesse: foruden Din vakkre Beskrivelse af Bjerglivet etc. omkring Rom og Dine videnskabelige Bemærkninger, vil Du Selv som en Yngling med Hoved og Hjerte og med et strengt Formaal for Din Tids Anvendelse, blive en interessant

¹⁾ Læsningen af Datoen er i Følge Nic. Bøgh tvivlsom.

²⁾ Bernhard Severin Ingemann blev 1822 Lektor i dansk Sprog og Litteratur ved Sorø Akademi, Johannes Carsten Hauch 1827 Lektor i Naturvidenskaberne smstds. Lektorerne i Sorø kaldtes i daglig Tale altid Professorer, uden at de formelt havde Bestalling som saadanne. Johannes (Hans) Georg Smith Harder (1792—1873) var fra 1822 Akademiets Tegnelærer.

³⁾ Manuskriptet til de ovennævnte »Breve fra Italien, skrevne i Aarene 1828 og 1829«, udgivne 1837. Om Bogens Udarbejdelse se Breve til H. C. Andersen S. 404.

⁴⁾ Bødtcher forekommer i »Breve fra Italien« under det let gennemskuelige Mærke: B. (fra S. 14). Forøvrigt kan det bemærkes, at netop flere af Bødtchers skønneste Digte har Frascati og Nemi til Baggrund.

Gjenstand for Opmærksomheden ved den Fristelse, hvori den sydlige Yppighed undertiden sætter Din tyveaarige Philosophie. Du lader dog Solen kaste sine muntre Straaler ind i Dit alvorlige Studeerkammer, og er, som en ung St. Antonius, mig altid kjærere end den gamle fristede iskolde Helgen. Selv den Tillidsfuldhed, hvormed Du optræder, bør ikke kunde støde: man vil billigviis tage Hensyn til de Tyve Aar og dog altid finde at den indre Kjerne er god og sund. Episoden om den unge irlandske Søofficier¹⁾ er meget smukt udviklet og jeg finder ligeledes at det andet Afsnit, som omhandler Vesuv²⁾, er særdeles godt fortalt og af megen Interesse.

Jeg har saaledes fundet det mig, paalagte Hverv indskrænket til nogle Sprogberigtigelser, idet jeg tillige her fandt en Glæde i at bemærke Dine store Fremskridt i at skrive Dansk. Jeg har rettet med Blyant, hvorved det smukke Manuskript Intet har lidt. Blandt det Væsentligere bør jeg gjøre Dig opmærksom paa, at det Ejenommelige ved den romerske Campagne om Sommeren (Pag. 2) mere bestaar i den blege Farve, som det soelafsvedne Græs omsider antager, end i store Strækninger af hvidt Sand. Ligeledes pg. 22, hvor Vertinden plukker Druer til Dig i Juli Maaned: er det ikke en liden Hukommelsesfeil? Du veed at Viinhøsten først gaar for sig i den sidste Halvdeel af September.

Her har Du Alt hvad jeg har at erindre: at jeg selv er kommet med i Din Bog, har glædet mig, tillige var det jo uundgaeligt. Kun et Sted beder jeg Dig at forandre. Da vi nemlig i Palestrina bedes til Gjæst af Pigerne og jeg havde forklaret Dig Sagens Sammenhæng, siger Du, at Du tog til Orde og »bad paa Dine og Landsmandens Vegne om Undskyldning for vor Dristighed«. Dette maa Du endelig forandre; thi har jeg virkelig havt Mod nok til i et Øjeblik at være lidt »uforskammet«, saa har jeg vist ogsaa havt Aand nok til selv at hitte paa en fattig Undskyldning: det er m[ue]lligt at Du virkelig gjorde Undskyldningen for os Begge, men jeg veed ogsaa b[este]mt at det var overflødigt for Een af os, nemlig for Den der havde levet 4re Aar i Italien førend Du og ret godt vidste hvorvidt man bør gaa: — det er altsaa for at undgaa Misforstaaelse nødvendig at forandre lidet deri. — Jeg har berigtiget Navnet Koop til Koch, og tilføjet paa sit Sted Navnet Vittoria³⁾. — Og nu lev vel, kjære Ven; jeg ønsker Dig al mulig Held med Din

¹⁾ Jvfr. den trykte Udgave af »Breve fra Italien« S. 19. 52 f. 72. 82 f., hvor der berettes om en ung engelsk Søofficer, der af nogle irske katolske Gejstlige, som opholdt sig i et Kapucinerkloster ved Frascati, blev draget over til Katolicismen.

²⁾ Trykt Udgave S. 159 ff.

³⁾ De foreslaaede Rettelser er i det væsentlige blevet tagne til Følge, jvfr. den trykte Udgave S. 4. 25. 69. 37. 78.

Bog, og mig selv jo før jo heller et Exemplar. Maaske jeg førend Du formoder det gjør en lille Sviptour ud til Dig — jeg har saameget at fortælle og igjen saameget at høre. Endnu engang hils Alle paa det Hjerteligste fra

Din hengivne

L. A. Bødtcher.

II.

7 Breve fra Christian Hviid Bredahl¹⁾.

a.

Damsgaard²⁾ d. 14de Novbr. 1832.

Bevare mig vell! Hyperboliserer De ikke per licentiam poeticam; saa har De jo anseet mig for — om ikke just for en Krabat, man burde skye cane peius et angve, dog for en Bussemand, man helst gaaer af Vejen for og hvis Hæl er yndigere at skue, end hans Taa. I mine Øine er hiin »Kæmpe« en bitte Lille, hvis »Malmtunge« ofte tykkes mig at lalle³⁾. Jeg veed, at der i mine Skrifter findes Et og Andet, som ikke just enhver Josias⁴⁾ kunde udfloitet, han maatte saa slaaet sine Strengene med Pind eller Plecter. Her er Glimt af Lys, men ogsaa Skygge, Ild, men ogsaa Røg. Een Muse flager, som en Struds, over Jorden; en Anden flyver tilveirs med marvløse Beenpiber. Hver synger med sit Næb og ere Vorherres Fugle tilsammen.

En gylden Skrift, aabenbaret for Alle, har Gud Herren hvælvet over Jordens Kreds, hvor hans Undere ere at skue, men ligesaalidt at tælle, som hist. Det er Enhver, selv Catholiken, tilladt at læse i denne hellige Skrift, hvor Alt er saa tydelig forestavet ham, at han

¹⁾ Et Vidnesbyrd om, hvor højt Lorenzen satte Bredahl, findes i hans Roman »Valfred« (S. 77—8), hvor han et Sted lader Hovedpersonen læse op af Bredahls Værker. Det hedder her, at han »lod hine Orgeltoner bruse frem«, og det bliver lagt en af Tilhørerne i Munden, at det lød »ligesom et oprørt Hav, naar det taarner sig op imod Klippevægge«. Ogsaa Bredahls kvindelige Figurer fandt Valfred fortræffelige, »lyse Skikkelser paa Livets mørke Grund«.

²⁾ En Arvefæstegaard i Pedersborg Sogn henbørende under Sorø Akademi, fra 1824 Bredahls Hjem. Jvfr. Dansk Maanedsskrift, udg. af M. Steenstrup, 1864, II, 253. O. Borchsenius, To Digtere, 1886, S. 19 ff. Personalhist. Tidsskrift 5. R. VI, 256. O. Thyregod, Christian Bredahl, 1918, S. 111 ff.

³⁾ Muligvis sigter Bredahl her til Skildringen af Asathor i sit Indlæg i Striden om »Gengangerbreve« »Fra gammel Gumba«, Kbhvn. 1832, S. 2. 9 f.

⁴⁾ Bredahl sigter hermed formentlig til Smædeskriveren Josias Bynch (1747—79); jvfr. J. H. Wessels Digte, 1878, S. 305.

aldrig lærer at læse, hvis han ikke lærer det her. Ja! vel har denne alvældige Stemme gjort sig gjeldende igjennem Aartusinder; men hverken bød den Jøden at ofre en Syndebuk, eller Horgabrud¹⁾ at stirre paa den purpurrøde Rune. Monne Røver Thurno²⁾ ikke var sønderknust af sin Brødes Vægt, og mon han vilde været bedre faren ved en Tro, der kunde lede til Syndetryghed, end ved den, der havde intet Blod til at lædske Hævnens Gud? Farer han vild, naar han siger³⁾:

Ei Vand, ei Blod aftvætte Synd, og Ilden
fortærer Brøden ei, med Hecatomben —?

Mon de frygtelige Lyn, der udfare fra Brødens Mulm, ikke vilde være matte Lygtemænd, naar hiin ubestikkelige, af Gud indsatte, Dommer ikke var i Synderens Bryst, hvad enten han kalder sig Christen, eller ikke? Og mon hans Anger ikke kunde aabne ham Himmelporten, eller hans Taarers Skybrud dæmpe Hævnens Luer, fordi han havde intet Blod i sin Offerskaal. Det er hiin Dommer, der opløfter sin Stemme under Horgabrudens blodige Oftring; det er hiin Dommer, den sønderknuste Thurno henvender sig til med disse Ord⁴⁾:

Løsslupne Lynild i vor Brødes Nat!
Du staaer i Forbund med den Vældige,
med ham, som rører Skyens Tordentunge.

See: dette er een af Guds utallige Naadegaver til de Dødelige, der vel maa spørge med Paulus⁵⁾: »Hvad have vi, som vi ikke have annammet?« Det vidste Socrates, saa godt som Paulus. Sandheden er kun een; denne søger saavel den ydmyge Orthodoxe, som den ydmyge Rationalist; men, svulme de op af orthodox og rationalistisk Hovmod; da vorde Naadegaverne dem ligesaa nyttige, som Musiken den Døve og Daglyset den Blinde. Paa Golgatha stod et Kors, end ubekjendt for Millioner. Tusinder spotte det; Tusinder høie, tilbedende, deres Knæ for det. Svøbt i en Sky sidder i den høie Æther Dommens Engel, usynlig for de Dødeliges Øie; i hans Haand er Dommens Skaaler, fulde af de Dødeliges saavel lønlige, som aabenbare Raad og Villie — Thi paa Jorden omvanker en Kæmpe; hans Følgesvende hedde Nag og qvælende Uro. Til Kamp udæsker han hine Tusinder, af den guddommelige Naade, udrustede med Vaaben, ved hvis rigtige Brug

¹⁾ Thorgierdur Horgabrud omtales som Hakon Jarls særlige Gudinde, til hvem han ofrede sin Søn Erling; jvfr. A. Oehlenschläger, Hakon Jar 4. Akt, 1. Scene.

²⁾ Rørvoldingen i Bredahls »Skuespillet i Kyhlam, eller om man vil: Røver Thurno«. (C. Bredahl, Dramatiske Scener, 2. Udg., II, Kbhvn. 1855).

³⁾ Ib. II, 134.

⁴⁾ Ib. II, 44.

⁵⁾ 1. Kor. 4, 7.

Seirens Krands kan vindes af de Udædskede, som visselig maa erkjende: at Kraften og Seiren ere Naadegaver fra Gud. Alt dette og meget mere kunne vi læse ved Glandsen af en Stjerne, som funkler paa Troens Himmel og kaldes: Christi Lære. I Dybet er en Lampe, hvis Væge ikke suger sin Honning fra Ætheren. En Lampesvend — han staaer der end — tager vare paa den sygelig blavrende Lue, ved hvis matte Skin vi læse noget gandske Andet, end ved Glandsen af hiin funklande Stjerne. Svenden staaer i Conciliernes Sold og er iført Vaaben fra deres Rustkammer. Han lyser uafbrudt Forbandelse over dem, der ikke ville sværge paa et gammelt, muggent Pergament, som indeholder, blandt andet, den Ausburgske Konfession. Han kalder sig: »den eneste sande Troes Kæmpe«; men det er kun Høflighed, naar han slipper med Titel af: »Hs. Dogmatiske Spidsfindighed«. — See, dette vilde jeg gjøre til Gjenstand for et Digt i disse dogmatiske Tider, dersom Strengene paa min Lyre ikke vare brustne¹⁾.

Af Smaadigte har jeg forfattet adskillige, men veed ikke, hvor de stedes. En Slump har jeg ofret Vulkan. Det første af mine Musafostre, som lod sig see paa Prent, blev indrykket i et Nr. af D. Statst., jeg troer 1810²⁾. Det kaldte sig: Ved min Faders Grav. Strax efter lod jeg indrykke et Noget til Sophia Hedevig³⁾. Af disse Stykker erindrer jeg kun Begyndelsen; Resten har Tiden udslettet af min Erindring. Hiint begyndte saa:

En vældig Stemme fra det Høie
Har brudt Dit Mulm med stærke Raab,
O Grav, Du Slør for Støvets Øie,
Men ikke Grændsen for dets Haab!

Dette omtrent saa:

Naar Sorgens Qvaler Barmen naae
Og Taarens Kilder grumt fortære,
Og Haabet selv kan neppe lære
Det næsten kolde Hjerte slaae;
Da hører Godhed Støvets Jammer,
Og Hjertet svulmer i dets Bryst,
Og Taaren rinder, Øiet flammer,
Og Sorg forvandler sig til Lyst.

¹⁾ Formentlig sigter Bredahl her især til N. F. S. Grundtvig. Det omtalte Digt er ikke bevaret. Lignende Udtalelser om religiøse Spørgsmaal findes i et Brev af 23. Decbr. 1831 fra Bredahl til Ingemann. (Breve til og fra Bernh. Sev. Ingemann, udg. af V. Heise, 1879, S. 257—8).

²⁾ I »Tillæg til den Danske Statstidende« for 21. Decbr. 1810 findes Bredahls Digt »Ved min Faders Grav« indrykket. Bredahls Citat heraf i Brevet er ikke helt nøjagtigt.

³⁾ Smstds. for 24. Decbr. s. A. findes Digtet »Til Sophia Hedevig«. Om disse Digte jvfr. O. Thyregod, Christian Bredahl, 1918, S. 45—6.

Nu kom her, troer jeg, noget om Klipper, Storm, Tordenbulder, o. s. v. Den unge Musa, som ikke fandt Opmuntring, men kold Spot, mældte sig saaledes ved Foden af det danske Parnas og er ikke kravlet høit op siden.

15de Novbr.

Om Deres Musa, min gode Ven, vilde møde en venligere Modtagelse, veed jeg ikke; men jeg troer at have bemærket: at den største Deel af det kjere Publikum helst vil høre Løier og bliver vranten, naar det skal sætte sit Ansigt ilave til alvorlige Folder. I Flauheder, Ordfordreninger, Carricaturer etc. finde Mange Stof til Morskab, og, komme hine Tingester frem paa Scenen, er en god Deel af Tilskuerne istand til at bande paa: »at Geniet her viser sig i sin høieste Potents«; thi er Fordringen i denne Henseende tarvelig nok, hvis jeg ikke tager feil i det, jeg troer at have bemærket. Ikke mener jeg, at en Forfatter (en Musasøn, forstaaer sig) skal rette sig efter saadanne Griller, eller beile til en Krands hos denne Smagens Medusa; men han maa først overveie, om han kan finde sig i ufortjent Til sidesættelse, lønlige Spark af Smagens Esler, Spot, Haan og kaade »Dask« i vore hungrige Døgnblade, der, ynglsomme, med Næringsnid, snappe hverandre en mulden Skofte af Munden. Naar en Skok af en fordærvet Smags Josiasser ville pibe i Fingrene fra deres Smuthuller, raabe strax et Par Skokke Redacteurer i Munden paa hverandre og anbefale hver sit Blad som det bedste Organ for »Kunstdommernes æsthetiske Mesterstykker« — og saa krybe og surre da disse critiske Luus og Spyefluer om i Landet, indtil Organerne finde deres Grav i Landets Cloaker. Hvor elskelig, men hvor sjelden er den sunde Kritik! Det er en Fugl Phoenix. Overdrivelse, saavel af Ros, som Daddel er den gustne Glut, Døgnet har havt paa Skjødet længere end i et Decennium. Corporationer og Partier drive deres Spil i Republiken; dette kan gaae og komme; men Forfatterens Navn har længe været Løsenet til Ros eller Daddel. En og anden Forfatter (f. E. Svend Græthes, Iutas, Paradiisbrevens, hiin usæle Nytaarsgaves¹⁾, etc.) troede det derfor klogt at skjule sig og lure, indtil de fik at vide, om man vilde pibe, eller klappe, og, da nu Lyd af Klap og Bravoraab rungede trindt i Landet;

¹⁾ Bredahl sigter til følgende, anonymt udgivne, Arbejder: »Juta, Dronning af Danmark«, Kbhvn. 1824, og »Svend Græthe«, Kbhvn. 1825, forfattede af C. J. Boye, samt »Gjenganger-Breve eller poetiske Epistler fra Paradis«, Kbhvn. 1830, og »Anonym Nytaarsgave for 1832«, Kbhvn. 1832, af Henrik Hertz. Naar Nytaarsgaven betegnes som »hiin usæle«, kan det skyldes, at Bredahl tænker paa den skarpe Bedømmelse, den blev gjort til Genstand for i »Kjøbenhavns-Posten« 1832 Nr. 11—15, 30, 32 og 36. Om Bredahls Syn paa Hertz's Nytaarsgave se iøvrigt O. Thyregod, Christian Bredahl, 1918, S. 145 ff.

saa kom Forfatteren frem og ønskede sig tillykke med at have skudt Poppegøjen; men, da Forfatternes Navne bleve bekendte, blev man vred, fordi man havde gjettet feil, og Piben fik nu en bedrøvelig Lyd.

Kræves her nu end kun lidet for at kunne more manges Læser og Tilskuere; saa er Fordringen derimod desto større, stundom ubillig, til den Musa, som spiller paa et andet Instrument — hvad enten hun nu vil opvarme en kold Barm og vække slumrende Følelser eller give de allerede vakte en sund Næring. Midt i vor Tids religiøse Røre synes dog manges himmelsk Skjønhed (f. E. Nationalaanden, Statens heldbringende Feedronning) hist og her at ligge i dyben Søvn — især hvo den hviler paa Egennyttens Bolster. I Dram. Scen.¹⁾ har jeg fra Begyndelsen til Enden taget stadigt Hensyn til den Lue, som blavrede sygelig paa et vist Alter. Her er ikke Stedet til en videre Henpegen til og Udvikling af min Hensigt; nok: Letsindighed, Ligeegyldighed, Dorskhed, Vindesyge, Skinhellighed, etc. arbeide imod, og min Musa, der er for kraftløs til at kunne seire, maa lade sig nøie med Bevidstheden om sin gode Hensigt — — —

Den Musa, der ikke vil gjøre Løier for Folk, men henvende deres Tanker paa noget Alvorligt, maa derfor, troer jeg, gribe dem i Rusen med Staalhandsker, saa at sige, thi ganske ædrue træffer han kun Faa. Achilles paa Scyros²⁾ vil, seer jeg nok, ikke gjøre Løier; men Staalhandsker har han ikke paa, skjøndt han ikke snakker hen i Veiret. Her sidder han med Haand under Kind, uden at tage mindste Hensyn til, at en Musa her vogter paa ham — en Musa, der vil drage ham ind i Kampens vilde Larm. Han sidder her (hans Udspring fra Guder undtaget) i en Stilling, der har noget tilfælles med Murmolls, han, som aabner Hurlumheien i 5te Deel af Dram. Scen.³⁾ Achilles sidder ved det brusende Hav; et Noget: Drøm — Anelse — Kraft, ei ubevidst, skjøndt end uprøvet — Mod — Helteild, som truer med Udbrud, bruser og gjærer i hans Indre, kort: Stormen er paa hans Ungdoms Hav; vi ane det, men: vi see det ikke — og just det vilde hiin Musa vise os. Med vældig Pegefinger har Skjæbnen udpeget ham hans Bane; ved Maalet staaer Trophæen og — hans Grav; ei hjælper det her at stampe mod Braaden. Han tilbagekalder sig Mindet om svundne Ungdomsdage; i Veemod udluller han sin Smerte — Hvi laaner han ikke det vilde, ustyrlige Havs dybtgrebne Toner under Stormen, for at udbuldre

¹⁾ Jvfr. C. Bredahl, Dramatiske Scener, 2. Udg., I (1855), 7.

²⁾ C. H. Lorenzens dramatiske Skizze »Achilles paa Skyros«, trykt i »Gæa«, udg. af P. L. Møller, 1847, S. 111—36.

³⁾ C. Bredahl, Dramatiske Scener, 2. Udg., III, 5.

sin Harm og lader saa Diodamia¹⁾ ved sin Kjærligheds Tryllestav trylle hans Hav tilbage i sit rolige Leje og indlulle ham i søde Drømme —? Havde Forfatteren brugt det græske Chor, vilde det maaske med Kraft understøttet Dialogen.

Billedet af en Mand, der frivillig hengav sig for sit Fædrelands Held, vilde til ingen Tid, og mindst i vor, være overflødig; men Achilles er i Skjæbnens Jernhaand og ikke uden Uvillie bringer han sit Offer. »Saa melder en graa Sanger« — vel; men den unge Musa er fri; hun danner sin Helt, som hun finder for godt — dog af Mandens Malm.

Formen i de riimfrie Vers veed Anmelderen ikke at henføre til nogen bestemt Verseart. Maaskee har Forfatteren her havt en vis græsk Form, eller den oldnordiske, for Øie. Det forekommer Anmelderen, at Dialogens Udstrækning ikke er til Fordeel for det dramatiske Livlige. Hvad smukt her maatte findes, forbigaaer Anmelderen; thi Forfatteren veed nok at finde det, og for den Læser, som mangler Evnen til at finde, vilde Udpegen her være unyttig. Desuden er Anmelderen en afsagt Fjende af ethvert Slags *αυτος εφη*²⁾ i Kunstens Rige. Derimod har han troet ikke at mishage Forfatteren ved at gjøre ham bekjendt med en Andens Synsmaade, der saameget mindre kan være en Regl for Nogen, som den er aldeles individuel.

Sligt og andet mere kunde en Recensent falde paa at sige om Achilles paa Scyros, og det forekommer mig, at De ikke med Billighed kunde kalde en saadan Recensent Deres Fjende.

Deres

C. Bredahl.

b.

Damsgaard d. ¹²/₄, 33.

Jeg har lovet at sige Dem min Mening om de enkelte Nr. af »Valfreds Breve til en Ven«³⁾. Denne min Mening vil De, haaber jeg, ansee for aldeles individuel: for en Mening af en Mand, der hverken har Evne eller Villie til at spille en Rolle som Kunstdommer ex professo; thi en saadan Karl indbilder sig ikke sjælden,

¹⁾ Diodamia, Datter af Kong Lykomedes, er den jordiske Kvinde, for hvis Skyld Achilles forlader Guderne.

²⁾ *αυτος εφη*, ο: »Han selv« [har sagt det], var den Henviisning til Pythagoras' Udtalelser, hvormed hans Disciple afskar al videre Diskussion.

³⁾ Begyndelsen af Manuskriptet til det af C. H. Lorenzen 1840 under Mærket C. H. L. udgivne Arbejde »Valfred. En Roman«. Det ser ud til, at Lorenzen i høj Grad har fulgt Bredahls kritiske Vink, saaledes at bl. a. Fler-tallet af de af Bredahl citerede Sætninger ikke findes i den trykte Udgave af »Valfred«.

at hans Dom er et Orakelsvar, ligesaa uforkasteligt for vort velsignede Publikum, som for Oldtidens et Augurium eller nogetsomhelst ex tripode dictum. Min Mening vil jeg sige Dem reent ud; finder De den ugrundet i Sandhed, veed De hvad herved er at gjøre; finder De den derimod grundet i Sandhed, saa bær Dem ad som jeg, da jeg forleden fik den Paamindelse: »at min Musa v a a s e d e« (ja, saa lød Dommen) »i en Scene i Dram. Scen.s 6te Deel«. Hvad gjorde jeg? — jeg strøg Scenen ud og satte en Anden istedet, hvilken min strenge Dommer fandt »fortræffelig«. En endelig Dom over Valfred kan jeg naturligviis ikke fælde, da jeg kun seer ham i Begyndelsen paa Scenen og ikke kan vide, hvorledes han vil udspille sin Rolle — og dermed til Sagen.

1ste Brev.

Efter den Beskrivelse, Valfred her gjør over sig selv og sin Ven Julius, spurgte jeg mig selv: kunne disse to, der forekomme mig som Antipoder, være Venner i Ordets ædle Betydning? Er her end ikke aldeles Disharmoni, saa mangler her dog en god Deel af den Sympathi, Venskab udkræver, om det end kunde tænkes muligt, at en saa stor Forskjellighed i Anskuelser, Retning (Tankens), Principer, kort: i Væsenet, skulde kunne tilstede Fordragelighed imellem Den, som, misfornøiet med det Virkelige, kun griber efter et Noget, han veed ei selv hvilket, og en »videnskabelig Rigorist, som vrager alle Aandens Yttringer«, naar disse ikke kunne bringes i en systematisk Orden, saa at sige. Valfred kalder sig »et underligt Væsen, som har forladt den gradvise Fremskriden og Opfattelsen af de Enkeltheder, af hvilke vi danne vort babyloniske Kundskabstaarn, og efterhaanden (just gradeviis!) begynder at udspile« etc., og hvorledes kan Fremskriden finde Sted hos et endeligt Væsen, naar den ikke skeer gradeviis? Krabaten er forelsket, tænkte jeg, hvis der i hans Indre ikke samler sig Stof til en poetisk Vulkan, som, før den kommer til Udbrud, skal kunne foraarsage en vis Uro, men hverken Angst, eller Fortvivlen. Forresten findes her Udtrykket: »ordentlig fortørnet« og »bare« brugt som Adverb. ligesom paa flere Steder.

2det Brev.

Valfred er led ved Beskæftigelse. »Jeg gider ikke bestilt (bestille) Noget«, siger han. I denne Ulyst til Beskæftigelse kunde han søgt og fundet Grunden til sin Misfornøielse med Alt, hvad der omgiver ham; men, hvad er saa Grunden til hiin Ulyst? Han er i Strid med sig selv, og hvad er Tvistens Æble? Han vil »t a b e

sig i Aandeverdenens uendelige Fylde« — »: realisere en uendelig Idee, skjøndt han er et endeligt Væsen. Her maa Evnen staae uendelig langt tilbage for Villien. For at kunne ville dette maa den Villende være syg paa Sjelen, og, vil han ikke erkjende sin Afmagt, maa Sygdommen tiltage, og, det saameget vissere, som den Villende endnu ikke er kommen til den Erkjendelse: at Livets Kilde (i den Forstand, Udtrykket her maa tages i) kun kan sprudle i hans egen Barm. Der er Vunden; men hvad der har bibragt ham den, veed jeg ikke. Jeg tænkte, Luise skulde have bragt Lægedom; men, da det slog feil, frygtede jeg for, at han skulde vorde en anden Werther, fra hvilken Himlen bevare os! man maa nu prise den Første saameget man lyster.

3die B.

Jeg gad nok læst Svaret, maa jeg sige. Valfred var ikke tilfreds med Svaret, seer jeg nok, og det kunde være vanskeligt nok, ikke at støde Valfred for Hovedet; thi det maa have været piinligt nok og Manskjetterne lange. »Jeg føler tydeligt«, siger Valfred, »at jeg maa tilintetgjøre alt Overflødigt og Fremmedt i min Natur« —; men, hvorledes kan han det? thi, saavidt jeg kan forstaae, er just Aarsagen til hans Qvide den: at han ikke veed, hvori hiint Overflødige og Fremmede bestaaer. Han maa altsaa enten tiltroe sig en Selvkundskab, han ikke besidder (og den Skavank har vi Dødelige fast Alle) eller ikke ville bruge et Lægemedel, han har ved Haanden og som kunde hjælpe ham til, at komme »paa det Rene« med sig selv. »Du kan ikke troe« (siger han) »hvor fortvivlet« etc. — — — — »da er jeg høitidelig stemt« — — — men hvor i Alverden kan en Fortvivlet være høitidelig stemt? — og mon Den, der er høitidelig stemt, ikke godt kan taale, baade at see og tale med Mennesker, som ere af hans Kjød og Blod, naar de hverken ere kolde Spottere eller ryggesløse Krabater? Jeg troer ikke, at enten en Ørk. eller en oprørt Natur, just kan have noget Tiltrækkende for den høitidelig Stemte; men vel harmonerer Naturens Oprør med den Fortvivedes Sindsstemning, og, har han sine Sanders Brug, lytter han vel heller til Stormens Hysten end til Nattergalens Slag og Zephirers venlige Hvisken.

4de (27de Febr. Foreg. 22de Marts?).

»Valfred og Louise« — nu, det kunde jo klingret gandske godt, og jeg troede, at der skulde vorde et Par af disse To, og Luise (seer jeg af det Følgende) maa have troet det samme; men V. tager vor Tro ved Næsen. Frøken Ebba da — eller vil han ikke gifte sig? Han kommer ikke tilrette, saalænge de platoniske Ideer rumstere

i hans Hjerne. At være Slave af Convenients og Mode er vistnok smaaligt, hvad enten saa Talen er om Skroget, eller Aanden, om Tvang under en Skræders Scepter, eller under en Døgnæsthetiks og Døgnpoesies; men, at tilsidesætte »al Høflighed og Anstand« er noget gandske Andet, end: at sætte sig ud over Modens og Døgnets Smaaligheder; thi hvorfor skal man gjøre sig fortjent til Dadel? »Hvo, som har et ordentligt (fornuftigt) Maal for Øie«, etc. (siger Valfred); men har han da nu faaet et »Centrum at holde sig til?« Nei; thi saa kunde Pillen ikke begynde at vakle fra alle Sider — og hvi kan han ikke gjengjælde Kjerlighed med Kjerlighed?

5te B. (4de Marts, forhen 22de).

»Intet begrænder Kraftens (Naturkraftens) Virksomhed — — hvad er dette Andet?« Hvorledes forstaaes dette? Hvorledes kan en død Kraft være Betingelse for Liv? Er alt Liv og al Kraft betinget i Gud; hvi skulde da Kraftens Fylde ikke være Kraft? Maa den ikke netop være A l k r a f t, og ophæver ikke Begrebet om »Død« Begrebet om »Kraft«? Virksomhed er jo netop et nødvendigt Requisite hos Det, som skal kaldes »Kraft«. Vil Valfred her pege hen til de Modsigelser, Atheisten (thi om Rationalisten kan Talen her dog vel ikke være?) indvikler sig i; da kan Atheisten vel møde disse Indvendinger og slippe heelskindet fra Kampen. »Jeg troer paa Alt — — — for svag til at løfte Sløret«. — Det er jo en Selvfølge af: a t t r o e p a a A l t, ikke at kunne g j ø r e r e d e f o r s i n T r o. Er dette ikke V's Hensigt, at ville udgrunde Guddommens Natur; saa maa »Guderne« alt have aabenbaret ham det Fornødne, ifald han har »et Alter i sit Bryst, hvor Offerflammen brænder og Virak dufter«; — »men: jeg kjender Mennesker — frygteligere, end Vanvid«. I og for sig selv er Tilintetgjørelse efter Døden jo intet Onde; thi den kan jo ikke føles; desuden kan Mennesket ingen Forestilling gjøre sig om et Intet; hvad det er: at være, veed Mennesket; men ikke hvad det er: ikke at være; thi selv Død er jo. Men, kunde man end gjøre sig noget tydeligt Begreb om Tilintetgjørelse; saa kunde jo Tanken ikke være frygtelig for Den, der kun i jordiske og sanselige Glæder fandt sit høieste Gode — med mindre han ikke skulde have lagt Mærke til: at Legemet, hans Lyksaligheds Grundvold, blev til Støv og Aske, og: forstaaes her ved »Opløsning af den oprindelige Organisme« Tankens Død; saa kunde »Selvbevidsthed om hans Ulykke« ikke blive tilbage.

6te B.

Den ugifte Valfred, som er saa lykkelig: ikke at kjende noget til den frygtelige Kamp mod Næringsssorger, kjender ei heller

noget til det tunge Offer, Den maa b.inge, som, for at faa Livsopholdet til sig og sine, maa daglig foretage sig Sysler, der stride mod en, ikke uædel, Følelse i hans Indre og forvandle et, ingenlunde overspændt, Haab til luftige Drømme. »Noget Alvorligt kan jeg ikke bestille«, siger V.; hvorfor ikke, naar »Fred er over ham« iaften, og er da dette Brev kun fuldt af Spøg og Løier? — Valfreds Sindsstemning bringer ham jo til, at gjøre ubillige Fordringer til Livet og sine Medmennesker. Som Videnskabsmand (systematisk, forstaaer sig) maa Professoren være en Torn i hans Øie; men, hvorledes kan saa Venskabet bestaae imellem ham og Julius? Af Valfreds Udladelser kan ingen retfærdig Dom (til V's Fordeel) fældes over Beskaffenheden af Professorens Fordringer, og det saameget mindre, som V. selv erkjender P's Adfærd for et »Tegn paa Venskab og Deeltagelse«. Det var ikke at vente, at kolde Fornuftgrunde enten skulde kunne nedstemme V's overspændte Fordringer, eller afkjøle hans lidenskabelige Hede; forsaavidt er dette i sin Orden, og V. anseer P's Taushed som et Beviis paa P's Nederlag; men hverken Julius, eller jeg, kunne her sympathisere; thi hvad skulde man vel her svaret, naar man ikke vilde forbittre, istedetfor at overbevise? P's Nærværelse maatte jo være V. til Besvær og han maatte (efter det Bekjendtskab, jeg nu har til ham) ønske, at blive P. qvit, jo før, jo heller; men han kaster Handsken til P., som tager den op, hvilken Stridslyst ikke godt kan forenes med den Sagtmodighed, der nys bragte ham til Taushed. Videnskabers practiske Nytte er jo ønskelig selv der, hvor den ikke er reen aandelig. Den, som qvakler med Videnskab eller Kunst alene for sin Bugs Skyld, fortjener vistnok ikke Navn af Videnskabens eller Kunstens Dyrker; han er en Qvaksalver, en Høker, enten han saa fører Titel af Doctor eller Professor; men det, at P. satte »stor Priis paa en romersk Classiker« giver os jo et godt Vink om hans Videnskabelighed, og, ved at kaste Bogen i Ilden, kunde V. vel saare P's Følelse, men ingenlunde bevise sin egen bedre Smag, fortrinligere æsthetiske Anskuelse eller ædlere videnskabelige Formaal. P's godmodige, ja ædle, Adfærd ved Afskeden burde overblusset Valfreds Ansigt med Skamfuldhedens Purpur, og dette kan vel ogsaa komme til at pryde hans Ansigt, inden han forlader Scenen. Han er virkelig syg, men, vorder han »s u n d o g k r a f t f u l d«, vil han ikke »famle efter Livets Krone«.

c.

Damsgaard d. 24de Marts 1834.

De tilsendte 11 Rbdl. skal jeg stoppe i de bevidste Huller. Paa hiin Ulykkelige Vegne Tak for de To.

Fanden i Vold med Skepticismer, Materialismer, Soniter¹⁾ og Dikkedarer, som have et, vel to tusind Aar gammelt, Skjæg, forplukset til Marelommer. Jeg har Hovedpine, der er noget Riælt. Rikke²⁾ er meget syg, min Qvinde bedrøvet, og jeg foer op paa Loftet Kl. 1 afvigte Nat, for at holde paa Huset.

Deres

C. Bredahl.

d.

Damsgaard Septbr. 1836.

Min gode Ven!

Tak for Laan af medfølgende Poster, der, seer jeg, ere hinandens dødelige Fjender³⁾. Den Flyvendes vamløse Kryben kommer, tykkes mig, det Lumpne stundom lidt vel nær, og skader derved sin egen loyale og servile Sag. Med Hensyn til Glutten, der endnu ligger i Svøbet, larmar maaskee Kjøbenhavnsposten stundom for meget, og det var, maaskee, ikke til Unytte, om den nu og da satte en Tol i sit Horn, dog ingen af Interimstollene. Hertillands ere Udsigterne nok ellers kun maadelige, i det mindste kan de Loyale ikke med Grund synge Tedeum over Danmarks uhyre Gjæld, om det end ikke, som en Engellænder paastod, har »solgt sig selv«.

Jeg har faaet en venskabelig Paamindelse om, at betale 8 rdl. 15 β til Hr. Kasserer Enkebølle⁴⁾ i Sorø, Skatter for Julii Qvartal, som dog ikke endnu er forfaldet. Jeg har nu Fanden ikke saamange Penge, og beder Dem derfor, at kaste Enkebølle bemældte 8 rdl.

¹⁾ Soniter ο: Sunniter, de, der slutter sig til de af den ortodokse Muhammedanisme godkendte Overleveringer om Skikke og Regler, som Muhammed skal have indført. (Kirke-Leksikon for Norden IV, 398).

²⁾ Formentlig Bredahls 11-aarige Datter Vitha Frederiche Bredahl. (Folketællingsliste for Pedersborg Sogn 1834). Om denne Datters Sygdom se O. Thyregod, Christian Bredahl, 1918, S. 218 ff.

³⁾ Bredahl synes især at sigte til den heftige Polemik, som med Udgangspunkt i Forhandlingerne om Trykkefrihed udspandt sig i første Halvdel af Aaret 1836 mellem Orla Lehmann i »Kjøbenhavnsposten« (se især Nr. 15 ff., 43 og 96 for 1836) og Søren Kierkegaard i »Kjøbenhavns flyvende Post« (Interimsblad Nr. 76, 82, 83 og 87) om Bedømmelsen af Perioden 1799—1825 i Danmarks Historie. Medens Lehmann karakteriserede dette Tidsrum som en Slaphedens og Nedgangens Tid, hvor man blot sporede en æstetiserende, ikke en politisk Interesse, ansaa Kierkegaard det tværtimod for en aandelig Storhedstid. — Af andre Divergenspunkter mellem de to Blade kan fremhæves Polemikken om Kendskabet til Statens Finanser (se f. Eks. »Kjøbenhavnsposten« 1836 Nr. 96 og »Flyvende Post« 1836 Nr. 99). Kjøbenhavnspostens larmende Glæde over »Glutten, der endnu ligger i Svøbet, ο: Stænderinstitutionen betragtet som Grundlag for en fri Forfatning kommer til Orde i Nr. 170 ff. for 1836.

⁴⁾ Sorø Akademis Kasserer Jens Peter Enkebølle († 1841).

15 [β] i Næsen, inden d. 20de d. M. Lad mig med et Par Ord vide, hvad De siger om den Sag, paa det at jeg, hvis De ikke vil have med hans Næse at skaffe kan gjøre anden Udvei til at faae bemældte Skat betalt.

I Søndags Eftermiddag foer Djævelen, under Navn af »Gigt« ind i mit høire Laar og indtog der sin gamle Plads, saa at jeg nu atter maa krybe om ved en Kjep, og maatte jeg igaar blive i Sengen det meste af Dagen. Havde jeg endda noget at læse! Havde jeg bare Strausz¹⁾. — Ah! Herregud: send mig noget, min forsultne Aand kan gnadske paa. Send mig, f. Ex., en Slump Hefter af Maa-nedsskrift for Litteratur, at jeg kan faae en Smule Æsthetik, og see hvorledes det staaer sig med Kritiken, og om den staaer bedre paa sine Been, end jeg paa mine. Hvor blev de tuskulanske Brev[e]²⁾ af, med Forlov?

Der sidder Uro i mit Hoved, Uveir i mine Been, og de Steder, hvor mine Læge for dum sad, ere Barometre, der spaae om Orkaner. Jeg har tre dramatiske Jern i Ilden, eller rettere: i Asken; thi Blæse-bælgen vil ikke puste og Musen har forladt Værkstedet.

Deres

C. Bredahl.

e.

Damsgaard i Novb. 1836.

Gode Ven!

Den korte Tidsfrist, De har tilstaaet mig til Gjennemlæsning af de tuskulanske Breve, gjør mig Hastværk nødvendig, og denne Hastværksbetingelse maa De lade komme mig tilgode, idet jeg, efter Deres Ønske, skal sige min Mening om bemældte Breve. Uden denne Betingelse vilde mit Foretagende være et Vovestykke, om just ikke saa stort som Deres ved Vesuvs Ildsvælg; saa dog stort nok til at sætte mig i Classe med de Godtfolk, De (pag. 86)³⁾ børster løs paa, og som vist vilde hævne sig, dersom disse Breve bleve trykte.

Deres egen Dom, at »det Hele er noget Jux«, vilde De, tænker jeg, nok selv underkjende, om end jeg, som ikke kan under-skrive den, ikke gjorde nogen Indvending imod den. Jeg vil ikke befatte mig med, at udpege Alt, hvad jeg synes godt om i disse Breve,

¹⁾ Formentlig den tyske Teolog David Friedrich Strauss (1808—74), hvis berømte Værk »Das Leben Jesu« netop udkom 1835—6.

²⁾ Første Afsnit af Lorenzens ovenfor nævnte »Breve fra Italien«, 1837.

³⁾ C. H. Lorenzen, Breve fra Italien, trykt Udgave S. 91, hvor Forf. strengt revser de overfladiske »saakaldte Kunstskere, Kunstdommere og Kunstkjendere«.

hvilket vilde blive et vidtløftigt Arbejde. Her findes, tykkes mig, mangen træffende Bemærkning om Et og Andet, saasom: om Catholicismen (pag. 28); om Kunst (pag. 42); om Improviserekunsten (pag. 51), skjønt jeg ikke begriber, hvorledes Abbaten kunde ende saa ynkeligt, efter en Begyndelse, der var »intet uværdigt Sidestykke til Monologerne i Shakspear's Cæsar« —; om Musik (pag. 68) og andet Mere¹⁾. Noget afrundet Heelt skulle disse Breve jo ikke være, om end en forelsket Læser eller Læserinde ikke ville lade sig nøie med de Fragmenter af Deres Madonna Flavia, som ikke engang kan trøste sig ved, at Munken fik Penge til Snustobak paa det Vilkaar: at han skulde mindes Dem og hende hvergang han nyste²⁾.

Om Indholdet i disse Breve vil behage den Person, de nærmest ere bestemte til; det er et Hovedspørgsmaal, jeg ikke kan besvare, saasom jeg kjender Intet til bemældte Persons æsthetiske Smag. En Læser, der er lidt bigot (og af det Slags findes nok en Slump i vort nittende Aarhundrede) kunde forarges over en og anden Yttring i Troescapitlet, f. Ex. over denne: at det er nemt nok, at henskyde sig, som Synder, under en Andens Forsoning³⁾.

Jeg vil anføre nogle Steder, hvor En af Compagniet, som skamfettes pag. 86, kunde finde Knager til sin kritiske Kabuse, f. E. pag. 3: — »Esler ei glemte — Kom Een fra Danmark«. Her vilde Critikeren supplere: »een dansk Esel«, ligesom han i de følgende Linier vilde finde en captatio benevolentia til Dem selv og lade bemældte Captatio stinke i Beskedenhedens Næse. Pag. 7. »Jeg synes, dette Clima — grundigt fra Haanden«. Her vilde han finde Deres egen Dom over disse Breve. Efter Deres Yttringer pag. 19, 20, vilde han gjøre Dem til den Sentimentaleste og mæle et Par Ord om Flores og Blancheflor. Maaskee vilde han, med større Ret, kunne paastaae, at De dennesinde ikke kunde længes efter »den stille Grav med dens Skygge og Fred«, men, maaskee nok længes efter en Tilværelse, De forestillede Dem end mere lys og herlig. Udtrykket »hvad Dag« vilde komme Dem dyrt til at staae, ligesom Ordene »opsnuse« — »raget uklart« og maaskee nogle flere. »Slige Timer — forgyldte Sale« (pag. 22) vilde han finde skurrende i en høi Patrons forgyldte Sale. B's Forhold (pag. 23) vilde han finde umotiveret efter Deres Characteristik over B. og holde en lang Sparlagersprædiken saavel over Udtrykket »Din Støver«, som over den Forvandling, der maatte foregaae med Ungersvenden fra pag. 3, før han saa flittig kunde indfinde sig i de hurlumheifulde

1) De paagældende Steder findes i den trykte Udgave S. 32. 46. 55—6. 72.

2) Ib. S. 77.

3) Den paaankede Ytring synes slettet paa det Sted S. 20—1, hvor Lorenzen udvikler sin religiøse Grundanskuelse.

Osterier. »Alles Liv — endnu ere tilbage« (pag. 60)¹⁾; her vilde han finde en Blasphemi imod Historien, hvis sandfærdige Fortælling om virkelige Tildragelser kun en Kjætter, som forkaster den orthodoxe Tro paa Historiens Ufeilbarhed, kan sætte i Classe med Romaner, Fabler, Eventyr og andre Løgnens og Poesiens Opspind. For Resten finder jeg Deres Bemærkning her meget god; men jeg er ogsaa en Kjætter, maa jeg sige. Troe ikke, at de her anførte Steder ere de eneste, der staae til Compagniets Disposition! Jo, Pyt! Nei, de ere kun faa blandt de mange.

Punctum delicti horribile er tilbage — Punctum, instar omnium! Delictorum terribile centrum, ut ita dicam, quod efficit, ut surgant capilli non secus ac Børsterne paa det vrede Pindsviin, og faaer mig til at tale Latin og Dansk imellem hinanden, enten: fordi jeg er betaget af Rædsel, eller: fordi jeg ikke veed, hvad Børster og Pindsviin hedde paa Latin. Men, hvorom nu Alting er, maa jeg, som Protestant og Kjætter (vel at mærke!), protestere imod Punct, Prik og Centrum, saaledes lydende for Eders catholske Andagt: »Der er noget Beroligende — Higen efter Forandring«.²⁾ Hvorledes gaaer det til, med Forlov! at en Kjætter og stor Hedning lige med Eet kan blive saa erkecatholsk. Stod denne Yttring ikke i aabenbar Modsigelse med andre Yttringer i disse Breve, vilde jeg troe, at enten Munkene havde slaaet en, hidtil uvirksom, Troesklo i »Kjætteren og Hedningen Signor Carlo« eller: at Madonna Flavia havde En af sine Himmelfingre med i Spillet. Er den Tanke beroligende: at Noget, som bestaaer kun ved Vold, Rænker og Folkenes dybe Vankundighed, har staaet urokket i Aarhundreder? Nei, denne Tanke er oprørende, og det er enhver Retsindigs Pligt, at bidrage sit til, at det saaledes Bestaaende kan falde, jo før, jo heller, og han bør hige efter og ansee enhver, nok saa ringe, Forandring til noget Bedre for en stor Vinding; jeg siger: til det Bedre, fordi Forandringen her ikke kunde skee til det Værre; thi hvad er vel værre end Det, som bestaaer kun ved Vold, Underfundighed og Rænker af dem, som, til Skændsel for Menneskenaturen, holde Millioner i Vankundigheds Mørke, og, gudsbespottende, synge Tedeum, hvergang det lykkes dem at qvæle Fornuftens hellige

¹⁾ De omtalte Steder findes, som det synes i væsentlig uforandret Skikkelse, i den trykte Udgave S. 5. 10. 23. 24. 25. 26. 27 (jvfr. S. 5 og 35). 65. Sidstnævnte Sted lyder Lorenzens Ord: »Alles Liv er ikke tilstrækkeligt for at kunne afløre hele den Væv af Løgn, som en stor Deel af Historien er indhyllet i;...«.

²⁾ Ib. S. 81 siger Lorenzen: »Der er noget beroligende i denne Tanke om Katholicismens Ubevægelighed, at der dog gives Noget, som er ophøiet over det travle, bestandig skiftende Hverdagsliv, som kan modstaae Menneskets Higen efter Forandring«.

Stemme? Imod saadant og lignende bestaaende Uvæsen maae vi Kjættene stride, indtil det, ravende, synker i Gruset, hvad enten det saa kalder sig »luthersk« eller »catholsk«. Tidsaanden, som staaer i Modsigelse med det Aandelige, vil, veed jeg nok, sætte Krandsen paa sit orthodoxe Hoved, og det er neppe Orthodoxyens Daad, at Baalene ikke blusse og Blodstrømmene ikke rinde i vort »christelige« nittende Aarhundrede; den maa endnu lade sig nøie med, at fordømme de uorthodoxe Sjele paa Prent; men den venter bedre Tider, da den atter kan komme til at bruge sine Næver, efter den gode, gammeldags Dragontro. Maaskee vil den ikke komme til at vente forgjæves, hvis Moden (thi den er en Slave af Moden) ikke forinden forandrer Snittet paa dens egne Buxer og Skjorter. Een Tro stod og staaer urokket; men den er hverken catholsk, eller absolut luthersk. Heraf seer De, min gode Ven! at jeg slaaer en tyk Streg over hiin Yttring (pag. 77); men heraf følger ingenlunde, at en Herre i en gylden Høisal tager Exempel af en Kjætter i en Bondehytte.

Saameget dennesinde. Tag tiltakke med dette, som vistnok kunde været bedre udtrykt, men ikke bedre meent.

Deres

C. Bredahl.

f.

Damsgaard d. 6te Sepb. 1838.

Gode Ven!

Sex Rbdl., Tandpine, Musafostre, Tand for Tunge — Alt, som De ønsker. Kolik, Rygvee, Forknyttelse — Alt, hvad jeg ikke ønsker os paa nogen af Siderne. Stort Hastværk og meget travlt med Ingenting.

Deres

C. Bredahl.

g.

Damsgaard d. $\frac{8}{4}$, 48¹).

Trykkefrihed, Skrivefrihed, Talefrihed, Snakkefrihed og ansvarlige Ministre — Hurra, kjære Landsmand! Hurra i vilden Sky! Stemmer nu op, alle Dannevangs Sangfugle — hver med sit Næb — til Frihedens Pris! thi nu vil — selv den forhen mest illiberale —

¹) Et Brev af lignende Indhold og delvis samme Ordlyd, dateret samme Dag og rettet til E. Collin, er i Udtog trykt hos O. Borchsenius, *To Digtere*, 1886, S. 80—3.

dreie sit Næb, som Vinden blæser. Nu vil Herts Branddirecteur¹⁾ lave liberale Fidibusser af sine fordums meget loyale og conservative Brandanstalter, gjøre Hanebeen for Kjøbenhavnsposten, men vende sine fordums Allierede, Berlingereren og Aftenbladet, sin skrattende Bag. Men disse ville nu faae travlt med at faae practiseret vel-lugtende i deres Standertønder²⁾ istedetfor det Skarn, de har kastet paa Hvidt, Lehmann og Monrad, som nu ere sprungne videre, end over et Halmstraa. Aftenbladet, Berlingerens Horeunge, skal, med en Strikke om Halsen, gjøre offentlig Afbigt, fordi det har formastet sig til, at forhaane Professor Clausen, den danske Kirkes og Stændersals største Pryd³⁾.

Constitution — Halelujah, høit op over Melkevejen! — men under en folkelig og selvstændig Konge, vel at mærke! thi jeg, for min individuelle Nullitet, staaer endnu, ligesaa stivnakket som nogensinde, fast paa det Dogma i min politiske Stokfisk: at et absolut Demokrati er en absolut Uting; at intet Folk er et intelligent og moralsk Heelt, men en Masse af dødelige Væsener, hvis største Deel er begavet med langt mere Kjød, end Aand, om den hele Masse end bliver enig om, at ansee sig selv for en Samling af lutter tyske Gudei.

Bærer Hertugen af Augustenborg Paryk, har han, ventelig, ladet den indrette til et Stillads, ei alene for det seynsollende Nordalbingiens, men ogsaa for Danmarks, Krone; men, skal det »meerumschlungne Schleswig-Holstein« ved sin egen Kraft krone den durchlautige Paryk, kommer den til, at lade sig nøie med en Nat-hue; thi Alt, hvad høiselig Keiser Rødskjæg og den kullede Greve kunne pryde Parykken med, vil nok beløbe sig til en Pandeskal af et Dødningehoved.

Med sit ufordøiede og ufordøielige Hakkemad tracterer Rygtet os taabelige Bønder, som i vor Eenfoldighed tage Alt for gode Varer, men svælge med særdeles Velbehag Alt, hvad der udelukkende er i vor Interesse, f. E., at »Kongen vil mage det saaledes, at de, som

¹⁾ Det er mig ikke klart, hvad Bredahl her sigter til. Brandanstalter maa formentlig tages i den ældre Betydning: Institutioner eller Midler til Brandslukning.

²⁾ Læsningen af Ordet »Standertønder« er i Følge Nic. Bøgh tvivlsom. Muligvis skal der læses »Stændertønder« : de Artikler, der har behandlet Stændersamlingerne og kritiseret L. N. Hvidt (1777—1856), Orla Lehmann (1810—70) og D. G. Monrad (1811—87), der alle var fremtrædende Medlemmer af disse Forsamlinger.

³⁾ I det konservative »Nyt Aftenblad«, redigeret af H. Trojel, findes i de første Maaneder af Aaret 1848 en Række Angreb paa H. N. Clausen i Anledning af det af denne og Prof. J. F. Schouw udgivne Skrift »Ved Tronskiftet 1848« (jvfr. saaledes Nr. for 24. Jan., 26. Jan., 7. Febr., 17. Febr., 25. Febr. ff.).

nu maa gaae med Træskoe, herefter skulle komme til at gaae med Røiserstøvler¹⁾» — item: »at han, naar han faaer tugtet Tydsken, først vil bryde sit eget Slot ned, dernæst nedrive alle Herregaarde og udstykke Jorderne til Bønder«, o. s. v. Ja, herude ere mange Sancho Panzaer, saasandt skee Den Lov og Priis, der vilde skille vor Almue ved dens Vankundighed, som, efter et Forløb af atten christelige Aarhundreder, ere baade dybere og mere almindelig, end »Almuevennen²⁾ vil vide af at sige.

Nu i Glemselsdybet, min constitutionelle Ven og Landsmand! med Alt, hvad der med høi Røst anklager mig for en brødefuld Taushed, som min Taknemmelighed for Deres venlige Omsorg for mine Manuscripter — mine forvildede Faar! — burde brudt for længe siden — Ak! i dette Mellemrum har jeg ikke sunget Halelujah i Paradis, men Miserere paa Veien til Charons Færge.

Da jeg skrev til Grüne³⁾, Mahmuds Indrykkelse i Kjøbenhavns-posten angaaende, skrev jeg ogsaa til Møller⁴⁾; men han besvarte ikke mit Brev, ei heller har jeg faaet et eneste af de 10 Exemplarer, han vil have sendt mig. Til Dato har jeg ikke seet noget trykt Exemplar af Mahmud, endsige de foregivne 10 — ei at tale om de 100, jeg, efter foregiven Accord, skulde have i Spillemandspenge af Grüne. Kort: Pjecen har ikke indbragt mig Andet, end Ærgrelse over en inhuman Behandling, saa at hverken Sultanen, eller jeg, har spundet Silke ved denne Pilgrimsgang. Det forekommer mig, at Boghandleren, der fik Stykket i Vold, hed Philipsen⁵⁾; men, hvor han philipper hen, maa Himlen vide.

Hjertelig Tak for Deres sidste Venskabsstykke og for alle fordums i de svundne Dage! Modtag en venlig Hilsen fra os Alle her i Rønne, og glem ikke at kaste Anklagepakkenilliken i Glemselsdybet!

Deres

C. Bredahl.

1) Røiserstøvler = lange Fedtlæderstøvler, Træskostøvler.

2) »Almuevennen og Kiøbenhavns Amts Landcommunal-Tidende«, stiftet 1842 som et Organ for den demokratiske Bondebevægelse.

3) Johan Peter Martin Grüne (1805—78) var 1839—59 Redaktør af »Kjøbenhavnsposten«. Bredahls satiriske Drama »Sultan Mahmuds Pilgrimsgang«, Kbhvn. 1847, stod først trykt i »Kjøbenhavnsposten«, 1846, Nr. 298—304 og 1847, Nr. 1—12.

4) Litteraten Peder Ludvig Møller (1814—65). Et Brev, dateret 17. Jan. 1847, fra Bredahl til P. L. Møller omhandlende de her nævnte Arbejder findes trykt i »Nær og Fjern«, 1877, Nr. 242. I »Gæa«, udg. af P. L. Møller, 1846, S. 51—82 er optaget Fragmenter af Bredahls Tragedie »Sokrates«. I samme Aargang har P. L. Møller i sin elegante og vittige Skildring »Et Besøg i Sorø« meddelt sine Indtryk fra et Sammentræf med Bredahl (S. 183—5).

5) Formentlig Boghandler Philip Gerson Philipsen (1812—77).

III.

11 Breve fra Caspar Frederik Wegener.

a.

[Kjøbenhavn] d. 27. Oct. 1836.

Kjære Lorenzen.

Jeg tænker, at mine gode Venner i Sorøe, skjøndt de naturligviis ere »Røvere«, o. s. v., dog have tænkt lidt paa mig idag, og jeg gjør intet tidligere, efterat første Act af mine Fata-
lia¹⁾ er overstaaet, end tænker paa dem. Thi saadan Fæ-
hund, Asen og s. v. er jeg, at jeg hver evige Øieblik ønsker mig i
Sorøe igjen.

Altsaa idag Kl. 10—4½ har jeg disputeret og disserteret og
peroreret efter bedste Evne; men Evnen var ringe. Jeg havde 4
extraord. Opponent: Birch, Povelsen, Nøsted og Schiern²⁾, alle
meget vakkre og særdeles velvillige Folk! (Confr.)* Engelstoft³⁾ opponerede 3½ Time med udmærket Godhed,
som han da altid og uforanderlig har viist mig.

Nu har jeg med min Broder⁴⁾ og Sick⁵⁾ spist en god Middags-
mad! det bedste ved hele Disputatsen. —

Iaften er jeg inviteret til Etatsr. Rosenvinge⁶⁾; men jeg er meget
træt og vil vist undskylde mig, som jeg da pleier.

Ved min Ankomst fandtes her et stort Kongebrev,
hvori jeg »tilsiges« at møde i Frue Kirke paa Søndag og paa
Universitetet⁷⁾. Hu! Hu! jeg Skolemester! Fæhund, Torsk, Asen,
Bæst! o. s. v.

¹⁾ 27. Okt. 1836 forsvarede Wegener den af ham skrevne Afhandling
»De aula Attalica literarum artiumque faulrice commentationis historicae,
pars prior« for den filosofiske Doktorgrad. Jvfr. herom Olaf Carlsen, Soranske
Studier I, 62—73.

²⁾ Frederik Christian Carl Birch (1812—89), siden Rektor ved Metro-
politanskolen. — Søren Ludvig Povelsen (1810—75), siden Rektor ved
Roskilde Katedralskole. — Knud Diderik Nøsted (1816—53), siden Missionær
i Grønland. — Einar Theodor Immanuel Schiern, stud. phil., privat dimit-
teret 1832.

³⁾ Om Prof. L. Engelstoft se S. 122 og om hans Velvilje ved Antagel-
sen af Wegeners Disputats O. Carlsen, anf. Skrift I, 69. Sin Taknemmelig-
hed mod Engelstoft har Wegener givet et smukt Udtryk i sit Skrift »Bio-
graphiske Antegnelser om Laurids Engelstoft«, Kbhvn. 1852.

⁴⁾ Formentlig Johan Jørgen Stiller Wegener (1811—83), siden Sogne-
præst i Halsted og Aunede.

⁵⁾ Johannes Peter Christian Sick (1812—84), siden Overlærer i Odense.
Sick var Wegeners Respondens.

⁶⁾ Janus Lauritz Andreas Kolderup-Rosenvinge (1792—1850), Pro-
fessor juris.

⁷⁾ I Anledning af Festen til Minde om 300-Aaret for Reformationens
Indførelse i Danmark. (H. P. Selmer, Akademiske Tidender IV, 127).

Jeg længes efter Sorøe, og skal med Guds Hjælp nok møde til bestemt Tid.

Hils »gamle Hansen«,¹⁾ at han maa ligge smukt rolig i sin Seng.

Nu kan De fortælle alle Godtfolk dette her, hvis De kan læse det, navnlig Henrichsen, Wilster og Estrup²⁾.

Deres hengivne

C. Wegener.

* [tilføjet i Marginen]: siger man: men snak ei derom!!! da jeg kun har det von Hören-sagen³⁾.

b.

Sorøe d. 21. August 1840.

Kjære Lorenzen!

Da jeg formodede, at De nu er kommen tilbage fra Deres Reise i Syden, vil jeg dog sende Dem et Par Linier for at De kan see, at Deres fraværende Colleger tænker paa den dem viiste Opmærksomhed.

»Lynaen« ligger paa Læsesalen, hvor vi ikke før have seet den Fugl⁴⁾; men vi fik næsten ganske samtidig Deres Broders Stykke i »Danevirke«,⁵⁾ et Blad, der kunde blive et rigtigt Bindeled mellem Slesvig og Kongeriget, naar det vilde lade sin kjedsommelige Polemik fare.

Ganske vist er Deres Broders Erklæring et mærkeligt Aktstykke. Han selv har, som De veed, siden han opdagede det Erke-Aristocratie, der laae skjult under den augustenburgske Liberalitet, tildraget sig høi Opmærksomhed her i Danmark, og dette aabne og skarpsindige Stykke vil forøge den endnu mere. At Holsten er meget længere fra at erholde en fri Forfatning end Danmark og Slesvig, kan ikke være skjult for Nogen, der kan see; ja, jeg kan

¹⁾ Muligvis Carl August Hansen (1807—63), Adjunkt i Sorø 1834, siden Sognepræst i Rerslev og Ruds Vedby.

²⁾ Rudolph Johannes Frederik Henrichsen (1800—1871), Lektor ved Sorø Akademi 1830—43, derpaa Rektor ved Odense Katedralskole. — Christian Frederik Emil Wilster (1797—1840), Lektor ved Sorø Akademi fra 1828. — Hector Frederik Janson Estrup (1794—1846), Direktor for Sorø Akademi 1831—7.

³⁾ Prof. L. Engelstoft udnævntes 28. Okt. 1836 til Konferensraad. (Jvfr. G. L. Wad, Fra Fyens Fortid I, 340. 341).

⁴⁾ Tidsskriftet »Lyna, Haderslebener Wochenblatt«, udgivet under Medarbejderskab af P. Hiort Lorenzen. (Jvfr. L. Skau, P. Hjort Lorenzen S. 95 ff. 125).

⁵⁾ P. Hiort Lorenzens Erklæring af 14. Aug. 1840, indrykket i »Lyna« 1840 Nr. 33 og oversat i »Dannevirke« 3. Aargang (1840) Nr. 15, om de Grunde, der havde bevæget ham til at indgive sin Dimission som Deputeret ved den slesvigske Stænderforsamling.

ikke begribe, at det skulde kunde skee uden efter en total Revolution i hele Europa. Hvad Danmark angaaer, da vil jeg just ikke sige, at de »vielleicht binnen wenigen Jahren« skulde erholde en fri Forfatning; men at det efter menneskelig Beregning meget lettere faaer den end Holsten, det tør jeg nok sige. Det kan nemlig i mine Tanker ikke skee, førend Danmark ikke mere *directe* trænger til de østlige Magter, d. e. det kan først skee, naar Alle, Venner og Fjender, erkjende den Sandhed, at ikke Kongeloven selv, men Kongelovens *Arvefølge* er 1721 indført i Slesvig, uden at dog Slesvig derved er incorporeret i Danmarks egentlige Kongerige¹). At det baade statsretslig og historisk i fuld Sandhed forholder sig saaledes, trøster jeg mig til af Historie og Statsret at kunne bevise, skjøndt jeg hverken har Medhold af »die Ultra-Dänen«, der sladdre om en Incorporation, eller af die »Ultra-Schleswig-Holsteinischen Prælaten u. Ritterschaft«, der virkelig incorporere Slesvig i Holsten, i det de narre Slesvigerne med Navnet »Schleswig-Holstein«. Men uagtet det er aabenbart, at Kongelovens *Arvefølge* gjælder med ligesaa megen Grund og af den selvsamme Grund i Slesvig, som hele Kongeloven gjælder i det egentlige Kongerige, saa er det jo dog bekjendt, at det tydsk-aristocratisk-augustenburgske Partie lukker Øinene for denne Sandhed eller vrider og vender sig i Sciffske Procuratorkneb (hvorved de netop vise, hvilken Vigtighed de tillægge Hyldingspatentet af 1721)²) for at bortraisonnere den. Saalænge denne Crisis vedvarer, saalænge der endnu er et stort Partie af de tydske Embedsmænd og den tydske Adel i Slesvig, som ikke ville høre om Patentet af 1721— saalænge *tør* ingen dansk Konge give Danmark en fri Forfatning; thi han vilde i samme Øieblik gjøre sig Preussen og *Rusland* (hvis Stemme i den slesvigske Sag har dobbelt Betydning) til afgjorte uforsonlige Fjender og berøve sit Huus Hertugdømmet Slesvig, og paa den anden Side vilde de uretmæssige Prætendenter meget let gaae over fra aristocratisk Despotisme til absolut Despotisme og derved vinde [de] to selvsamme Staters kraftigste Bistand. Det er mig saaledes aabenbart, at det holstensk-aristokratiske Parti i Slesvig er den væsentligste Hindring for en friere Statsforfatnings Indførelse i Danmark og Slesvig. Det er det samme Partie, som under allehaande Paaskud nægter de dansktalende Slesvigere den

¹) Samme Standpunkt udviklede Wegener udførligere i sit Skrift »Om den evige Forbindelse mellem Slesvig og Danmark i statsretlig Henseende«, Kbhvn. 1848. (Antislesvigholstenske Fragmenter 10. Hefte I.). — Paa lignende Maade udtalte han sig ogsaa i sin stærkt nationalt vækkende Historieundervisning i Sorø (jvfr. Olaf Carlsen, Soranske Studier II, 147 f.).

²) Jvfr. Note 1 S. 114.

naturligste af alle Rettigheder, som den sidste Sprogforordning¹⁾ indrømmer dem; thi Tydsk er Adels- og Embeds-Aristocratiets Sprog, og den, der ikke kan dette Sprog, skal tie. Dog vil jeg gjerne tilstaae, at ogsaa Mange af Vane og Fordom, der kan være ganske uskyldig, hælder til samme Partie for en Tid; men Enhver, der staaer udenfor og derved lettere upartisk og uhildet kan overskue Forholdene, maa visselig see det Unaturlige i dem.

Der er i Deres Broders mærkelige Stykke dog een Ting, som jeg ikke ret kan forstaae. Det synes mig nemlig, som om han kun tænker sig de to Tilfælde, enten at Slesvig bliver Holsten eller at Slesvig bliver Danmark. Jeg mener, at der gives et tredie, og at dette netop er, baade hvad Slesvig er og evig skulde blive ved at være — nemlig at Slesvig er S l e s v i g. I mit berygtede Program²⁾, hvorefter man endog uden Grund har anvist mig Plads paa den yderste Venstre (for at bruge et moderne Udtryk) har jeg udtrykt min Mening saaledes: »Slesvig skal hverken være Danmark eller Holsten, men det skal være et under alle Forhold yderst vigtigt Mellemed mellem tvende nærbeslægtede og nærforbundne Nationer«. Vilde jeg yderligere commentere disse Ord, da maatte jeg sige: Slesvig er et selvstændigt Hertugdømme, paa den ene Side nærmest forbunden med Danmark, fordi det har samme Arvefølge (ligesom Norge og Sverrig), paa den anden Side nærmest forbunden med Holsten, fordi det efter Statsretten (1460) i a d m i n i s t r a t i v Henseende er knyttet til dette. Jeg veed nok, at Ultra-Danskerne nægte det sidste og Ultra-Holstenerne det første; men det er dog historisk Sandhed, som nok vil gjøre sig gjældende. De Danske skulle ikke nægte, at Slesvig og Holsten statsretlig have en administrativ Forbindelse: »de skulle altid blive tilsammen«; men Holstenerne skulle ikke overføre disse Ord paa Arvefølgen, hvormed de intet have at gjøre, eftersom selv den, der først udtalte dem, selv delte Hertugdømmerne i flere Dele, hvilken Deling uafbrudt varede ved i over 300 Aar, i hvilket Tidsløb endog en Deel af Slesvig (1658) blev en fuldkommen souverain Stat — medens de dog holdt Ordene: »de skulle altid blive tilsammen« i stræng Hævd: med et Ord kan jeg sige, at Arvefølgens Forskjellighed ikke nogensinde kan forhindre den A r t a f E e n h e d, som er lovet og som bestod uagtet utallige Delinger i over 300 Aar, og at den samme Arvefølge paa den anden Side aldeles ikke ophæver et Lands Selvstændighed, hvorpaa vi have Exempler nok (f. E. Norge og Sverrig). Og derfor

¹⁾ Sprogreskriptet af 14. Maj 1840. (C. F. Allen, Det danske Sprogs Historie i Hertugdømmet Slesvig II, 234 ff.).

²⁾ C. F. Wegener, Indbydelse til Sørgefesten for Høisalg Kong Frederik den Sjette paa Sorøe Academie den 28 Januar 1840. Kbhvn. Citatet, Wegener anfører, — omend i meget fri Form —, findes S. 31.

mener jeg da, at Slesvigs Selvstændighed i intet Tilfælde bør tænkes opgivet, mindst af en Mand, som Deres Broder*). De maa gjerne sige ham dette. Det skulde være mig kjært om mine Ord maatte foranledige ham til at overtænke denne Sag paany. Jeg tør sige, at jeg er kommen til mit Resultat ved en Stræben efter Sandhed og R e t; vilde jeg alene spørge om, hvad j e g helst ønskede, vilde Resultatet være bleven anderledes. Men — jeg kan jo tage feil! vore »Liberalister« — som Sibbern siger — ere ikke af min Mening; og de holstenske Liberalister (d. e. Erke-Aristocrater) ikke heller.

Der har De nu en politisk Discurs. Jeg tænkte ikke paa at indlade mig deri, da jeg begyndte; men jeg veed ikke, hvordan det er: — m e d e m skal jeg altid politisere. De har vel ellers faaet nok deraf i denne Tid.

Her er forresten Alting ved det Gamle — og saa veed De jo, hvordan det er à la Vittenthal¹⁾, Madvig, Bloch, Damberg, Henrichsen, o. s. v.

Deres hengivne
C. Wegener.

*) Et væsentligt Mærke paa denne Selvstændighed er den dobbelte Nationalitets (tydsk og dansk) Sammensmeltning og Vedligeholdelse i dens Dobbeltthed. Man maa hverken udrydde det Danske eller det Tydske i Hertugdømmet; thi derved berøver man det dets e g e n t l i g e C h a r a c t e e r, dets Selvstændighed. Tvertimod skulle begge Sider beskyttes og bevares under fuldkommen lige Vilkaar!

c.

d. 23 Januar 1841²⁾.

Kjære Lorenzen!

Herved sender jeg da Piecen³⁾, det sidste Exemplar, jeg eier — om det maaskee kunde interessere Deres kjække Broder. Mig vilde det være kjært, om han deraf vil see, at gode Fædrenelandsvenner tænke paa ham. Han er en Mand med Mands-Mod: thi ægte Mod er det, at turde vedkjende sig, at man forandrer sin Mening, naar man har funden gyldige Grunde dertil.

¹⁾ Læsningen af Ordet Vittenthal er efter Nic. Bøgh tvivlsom. Det maa formodes, at der snarere har staaet Uttenthal o: Otto Uttenthal († 1854), Førstelærer og Kordegn i Sorø. Damberg er formentlig identisk med Peter Ludvig Damberg († 1864), Lærer i Sorø, Henrichsen med den S. 109 nævnte Lektor af dette Navn, medens der ved Bloch muligvis tænkes paa Rektoren i Roskilde Søren Nicolaus Johan Bloch (1772—1862).

²⁾ Et lille Brudstykke af dette Brev har tidligere været trykt hos L. Skau, Peter Hjort Lorenzen, 1865, S. 80—1.

³⁾ Det i Note 2 S. 111 nævnte Indbydelsesskrift fra 1840.

Iøvrigt veed De forud, at jeg ikke er ganske enig hverken med den tappe Peter Hjort Lorenzen (hvis jeg ellers forstod hans Inserat i »Lynaen« rigtigt)¹⁾ eller med vore heftige Liberale i Betragtningen I. af de slesvigske Forhold og II. af det saakaldte Constitutionsspørgsmaal.

I. Hvad nemlig det slesvigske Anliggende angaaer, da stiller Deres Broder og de Liberale sig nu paa det danske Standpunct, jeg derimod paa det reente slesvigske. Man skal aldeles ikke gjøre Slesvig til Danmark, fordi man ikke vil gjøre det til Holsten: man skal lade det blive hvad det er — Slesvig, et Land med særegne Eiendommeligheder! Jeg har bestemt udtrykt mig i Piecen S. 30—31. Slesvig er rigtignok ikke en Deel af Holsten med det adelige og for mig latterlige Navn »Schleswig-Holstein«; thi 1) Nationaliteten, Folket, er ganske anderledes, 2) hvorfor ogsaa Christian I. udtrykkelig i Hoveddocumentet bestemte det sin egen særlige Landdag; 3) det har siden 1721 sin forskjellige Arvefølgelov og 4) hører, til sin Lykke, ikke til det tyske Forbund. Men Slesvig er paa den anden Side heller ikke Kongeriget Danmark; thi 1) Nationaliteten er forskellig, 2) hvorfor ogsaa Frederik IV. ikke incorporerede den erobrede Deel, hvortil han var berettiget, men blot lod sig hylde efter Kongelovens Arvefølge, og skilte til en tydelig Forklaring det slesvigske Vaaben fra det holstenske: han udslettede i ingen Maade Slesvigs Selvstændighed, men beholdt baade Navn og Vaaben. Denne Synsmaade have vore Konger, Slesvigs Hertuger (og Konger, om man vil) fulgt lige til nu, og naar Christian VIII. ligesaa meget misbilliger de danske Liberales Incorporations-Drømme, som de holstenske Aristocraters Ditto, saa handler han efter min Mening af sund Politik, af Agtelse for Nationalitet og Statsret.

Det som jeg vil bevare for Slesvig, det egentlig Slesvigske, bestaaer netop deri, at det hverken er reent tysk eller reent dansk. Med Holsten staaer det forsaavidt i nærmere Forbindelse, som det i Aarhundreder med dette har udgjort en Slags grundlovmedholdelig Eenhed i administrativ Henseende, hvilken Eenhed hverken ansaaes rokket ved Landets Deling 1658 mellem to souveraine Herrer, eller behøver at rokkes, om Slesvig og Holsten fik hver sin Landsherre engang i Tiden; thi saaledes har Historien fortolket Christian I's Uadskilleligheds-Løfte, og ikke anderledes; eller har man glemt, at det var først 1773 at begge Lande fik een Landsherre? — Med Danmark staaer det derimod forsaavidt nærmere i Forbindelse, som det siden 1721 har fælleds Successionslov med dette, en Sandhed, som ikke lader

¹⁾ Jvfr. den i Note 5 S. 109 nævnte Erklæring fra P. Hiort Lorenzen.

sig nægte, naar man ikke letsindig vil drive Spøg med alle statsretlige Forhold og kaste Borgersamfundet i et Chaos af Revolutioner, en Sandhed, som selv den schleswig-holsteinische Diplomat-Aristocrat Falck indirecte har tilstaaet, ved sine afmægtige Forsøg paa at vække Opmærksomhed for den naragtige Schiffske Forklaring af Slesvigernes Hyldingsed 1721¹⁾.

Af denne characteristiske Dobbeltthed har Slesvig havt og vil fremdeles have Fordele. Det h a r h a v t Fordele af dets Forbindelse med Holsten, thi det har derved naaet Kraft til at kunne bestaae ved sig selv, n u, da Holsten, som sidste Stændertidende soleklart beviser, ligefrem vil opoffre det for sin egen Interesse og gjøre det til en holstensk Provinds²⁾. Slesvig kan nu, netop ifølge denne lykkelige Dobbeltthed række Haanden til det unge, kraftigt fremstræbende Danmark, og v e d S i d e n a f d e t t e (ikke indlemmet i det) hæve sig fra Holstens evige Tjenerinde til den meest begunstigede Deel af det hele danske Statslegeme, deelagtig i alle dets g r u n d e d e Forhaabninger. Var jeg derfor en Slesviger, saa vilde jeg ligesaa lidet med de danske Folke-Venner rase mod Tydsken, som med de schleswig-holsteinische Aristocrater fnyse mod Dansken i Hertugdømmet: jeg vilde fordre og evig fordre en fuldstændig lige Respect for begge hæderlige Nationaliteter, altsaa for Syd-Slesvig Alting paa Tydsk, for Nord-Slesvig Alting paa Dansk, l æ r d e S k o l e r, Almueskoler, Præster og Embedsmænd, og for Mellem-Slesvig en dansk og en tydsk Skole i hvert Pastorat, samt afvexlende Prædiken; men jeg vilde hverken have dansk Underviisning i de tydske, eller tydsk Underviisning i de danske Almueskoler, — et Spilfægterie, som leder til Intet, ja! jeg vilde endog kjæmpe for at forjage baade de danske og tydske Præster fra F r i s e r n e og give dem al Underviisning paa deres n a t i o n a l e M o d e r s m a a l. Dette fordrer *Retfærdighed!* Det er skjændigt at nægte et Folk Brugen af dets Modersmaal. Først naar dette var naaet vilde jeg sige, at man var retfærdig, — og hvile efter Kampen!

II. Hvad for det Andet det saakaldte Constitutions-Spørgsmaal angaaer, da er jeg enig med Deres Broder og vore danske talrige

¹⁾ Den bekendte Retshistoriker og Publicist Niels Nicolaus Falck (1784—1850). Af Juristen Meyer Jsaac Schiff († 1847) tryktes 1840 nogle Udtalelser i en Artikel »Was wohl in dem Formular des schleswigschen Huldigungseides von 1721 unter lex regia zu verstehen seyn möge?« i det af Falck udgivne »Neues Staatsbürgerliches Magazin« IX, 257—60, i Henhold til hvilke lex regia ikke skulde betyde Kongeloven, men blot Patentet af 22. Aug. 1721.

²⁾ Se f. Eks. Forslaget om at forene Stændersamlingerne for Slesvig og Holsten i »Zeitung für die Verhandlungen der dritten Holsteinischen Ständeversammlung«, 1840, S. 22 f.

Liberale deri, at en fri Forfatning, som passer til Forholdene, i Almindelighed taget er et stort Gode, og endvidere deri, at Haabet om en saadan er meget større for Danmark med dets Kjøbenhavn end for Holsten, der neppe nogensinde kan vente en saadan, ja, efter Forbunds-Acter ikke engang en virkelig Steuerbw., saalænge der ikke skeer en total Omvæltning i hele Europa. — Men jeg er deri uenig med dem, at jeg ei heller anseer Tidspunctet under ordentlige Forhold ganske nær for Danmark, og endvidere deri, at jeg anseer det umuligt for Christian VIII. at indføre en saadan Forandring, saalænge han ikke har bragt de schleswig-holstein-augustenborgske Machinationer til Taushed og til fuld Anerkjendelse af den lovlige danske Succession i Slesvig; thi i modsat Fald vilde han gjøre sig hele Rusland og Preussen til Fjender og — skille den danske Stat og sine lovlige Arvinger ved Hertugdømmet Slesvig! Dette indseer den gode Augustenborger meget rigtigt; han vil ikke skabe sig disse Fjender, og derfor talte han imod Constitutions-Petitionen, skjøndt han ved den modsatte Fremgangsmaade hjertelig gjerne havde harcelleret Folket og fremkaldt Takadresser til sig; men for den Priis vilde han ikke købe dem!

Og dermed vil jeg slutte disse Linier. Min Hensigt var blot, at udtale mig noget tydeligere, for at De ikke, naar De sender Deres Broder mit lille Skrift, derved ligesom skulde betegne ham, at jeg i Et og Alt af Beundring over hans Mod og Kraft er bleven hans slaviske Tilhænger. Jeg har — jeg kunde jo sige efter Embedsplicht — gode Grunde af Historie og Statsret og Retfærdighed for min Overbeviisning, og skjøndt jeg ikke vil fraskrive mig Mod til at sige, at jeg har taget fejl, saa kan jeg dog kun ved ægte Grunde bringes dertil. Vil De altsaa sige Deres Broder Noget om Skriftets Forfatter, saa har De her Materialier dertil. Hvormeget jeg agter hans Dygtighed, Fædrenelandssind og Selvstændighed behøver De ikke at sige ham: han er neppe kjelen efter Roes!

Deres

C. W.

S. T.

Hr. Adjunct Lorenzen.

Sorøe.

d.

Sorø d. 12. Septbr. 41.

Tak for Laan! Dette Stykke i »Lyna«¹⁾ synes mig maadeligt skrevet og ikke at bevise det Talent, som De tillægger Redaktøren. Det vilde have været let at skrive noget Bedre mod Blicher, der — med al sin virkelige poetiske Begejstring — dog har meget uklare Begreber om Slesvigs sande Forhold især. Dette »Sønderjylland« og »Sønderjyde« kan jeg ikke finde mig i, undtagen 1) i Historien før 1400 og 2) naar det udtrykkelig modsættes Hertugd. Slesvig, f. Ex. »Ribe, Møgeltønder og Rendsborg ligge i Sønderjylland, men ikke i Slesvig. Hine Udtryk røbe ligesaa-megen Uklarhed i Begreber som Navnet »Schleswig-Holstein«.

Kochs²⁾ Brev bestyrker Hvad De ytrede om ham. Det er mig kjært! — —

e.

D. 11. Octbr. 1841.

Kjære Lorenzen!

De vil ikke tage mig ilde op, at jeg beder Dem om at maatte besøge Dem en anden Gang istedenfor iaften! Jeg er ikke vel i denne Tid — som De veed fra forleden, da Deres Broder curerede mig for nogle Timers Tid — navnlig ikke om Aftenen, jeg sover lidet og føler nogen Feber om Natten. Derfor vil jeg nødig gaee ud om Aftenen.

Ligefuldt Tak for Deres Godhed! — Siig vor Ven Sick³⁾, at jeg ikke læser i første Time imorgen tidlig: idag har jeg ikke seet ham — Vale! en glad Aften!

Deres hengivne

C. Wegener.

f.

Tusind Tak! Ja det er et interessant Brev fra en interessant og kraftig Mand! — Jeg troer, som jeg sagde Dem, ikke, at Kongen ifølge sin store Respect for Stændersamlingens Rettigheder vil

¹⁾ »Lyna«, 1841, Nr. 34—5 indeholder en kritisk Beretning om den 3. Aug. s. A. afholdte Himmelbjergfest, hvorunder Bladets Redaktør finder Lejlighed til at revse St. St. Blicher for hans »politiske Nytaarsprædiken« (trykt i »Dannevirke« for 13. Jan. 1841 S. 225), hvori han havde manet til at gribe til Vaaben for at hindre, at »Sønderjylland« blev løsrevet fra Moderlandet og knyttet til Tyskland.

²⁾ Formentlig Peter Christian Koch (1807—80), fra 1838 Redaktør af »Dannevirke«.

³⁾ Muligvis den i Note 5 S. 108 nævnte J. P. C. Sick.

blande sig deri; men et Forsøg kan jo ei skade. At P e t e r H j o r t L o r e n z e n nok alligevel skal kunne staae sig, frygter jeg ikke for: han veed, at ingen Seier vindes uden Kamp og vil vel holde Kampen ud; han vil ikke inklade sig paa Fægter-Kunster, men gaae løs paa Fjenden med Kraft i Armen, og den Methode er den bedste med udlærte Fægtemester[e].

At han har Ret, naar han skriver, at vi her ikke kjende Sagerne, derom overbeviistes jeg i Middags paa en forbausende Maade ved at læse i »Fædrelandet« det af Niemann confiskerede Stykke af Flensburger Zeitung¹⁾. Jeg blev saa forbauset, at jeg nær havde tabt Bladet. Nei det er vist: vi kjende ikke Forholdene der!!! Men visselig er det efter Sligt begribeligt, at Fleer og Fleer falde fra det tydske Partie, og at Slesvigere takke deres Gud og Fader, at de dog nogenlunde ere udrevne fra deres Provinds-Forhold til Holsteen, og at de med Liv og Blod ville modsætte sig Fortydsknings-Forsøgene, der kunne lede til saadanne Menneskets første naturlige Rettigheder krænkende Misbrug af Magten. Gud være lovet, at Søe og Hav skiller Danmark fra det tydske Forbund og al dets storartede Herlighed!

Vale! T. T.

C. Wegener.

[d. 21 Jan. 1842]²⁾.

g.

Den 29. Octbr. 1842.

Tak for Laan. Det har interesseret mig at gjennemlæse dette Digt.

Skriver De til Deres Broder, saa siig ham ogsaa min varmeste Tak for hans aabne og mandige Foredrag i Adressesagen³⁾. Saaledes bør det være: han kan endnu ikke overvinde det større A n t a l; men naar han modigt, tillidsfuldt, r o l i g t og bestemt nedlægger i sit og 195,058 dansktalende Slesvigeres Navn (saa mange gaves der 1837; nu er der over 200,000) e n s t a d i g P r o t e s t imod

¹⁾ »Fædrelandet« for 15. Jan. 1842 (Nr. 762) indeholder Optryk af en Artikel i »Flensburger Zeitung« 1842 Nr. 2, der bebrejdede »Hertugdømmernes journalistiske Presse, at den har villet kalde det forældede, middelalderlige Aristokrati tillive, for at bruge det til Grundlag for en projecteret Stat«. Artiklen var beslaglagt af Politimesteren i Flensborg Niemann.

²⁾ Paaskrift med C. H. Lorenzens Haand.

³⁾ Tidende for den fjerde Slesvigske Stænderforsamlings Forhandlinger, 1842, S. 36 f. indeholder P. Hiort Lorenzens Indlæg i Debatten om den af Advokat, Dr. Gulich foreslaaede Adresse til Kongen. Hiort Lorenzen udtalte sig herunder om Hertugdømmernes Forhold til Danmark og hævdede bestemt Slesvigs store Forskellighed fra Holsten i national og statsretlig Henseende (ib. S. 67—8. 75 f.).

alle Forsøg paa at holde Slesvig i dets gamle Tjenerinde-Forhold til Holsten og — jeg tilføier: mod alle taabelige Provindsialisering-Ideer fra Danmark —: saa vil han vinde først Respect hos Holstenerne og siden en vis Seier; thi et Folkeli v, som er vakt, kan Intet overvinde!

Den kjække Peter Hjort Lorenzen leve! »Hoch!«

Jeg kunde misunde ham at kjæmpe ene mod en heel Skare.

T. T.

C. W.

h.

Første Juledag 1842.

Kjære Lorenzen!

Jeg er endnu ikke videre, end at min Moders Dagligstue er mit Sovekammer og stadige Opholdsted, og at det generer mig meget at holde mig i den krumbøiede Stilling, som alt Skrivers fordrer. De maa derfor tage tiltakke med nogle meget faa og uordentlige Linier til Gjengjæld for Deres interessante Brev.

At Kongen i Hjertets Bund er den nationale Sag i Slesvig hengiven og at han ivrig tænker paa at bevare Rigets Integritet, har jeg flere Beviser paa og aldrig tvivlet om; kun beklager jeg, at han anseer Tilbageholdenhed og frygtsom Forsigtighed som gode Midler, istedenfor en energisk Erklæring og Handling. At indtale ham Mod og Tillid er Hovedsagen; Schleswigholsteinerne gjøre det Mødsatte og bygge deres Haab derpaa. Nu — da det »nyholstenske« Partie ved Peter Hjorths¹⁾ Kjækhed atter har vundet Avance, var det atter Tid at understøtte dette!! Dog — til Sagen!

Alt hvad jeg kan gjøre for den slesvigske Sag og mit kjære Fædreneland, det vil jeg gjøre. Følgelig vil jeg ogsaa yde Hr. Assessor Claussen²⁾ al den Hjælp, jeg formaaer. Men — jeg er syg og vil neppe saa ganske hurtigt vinde min forrige Arbeidskraft tilbage; det maa De sige ham. Imidlertid synes jeg dog at være i Bedring og kan, om Gud vil, vente en bedre Tid efter Nytaar. Vil han altsaa betro mig Arbeidet, saa vil jeg med Glæde opoffre mine Reconvalescent-Kræfter derpaa. Men, da jeg nærmest arbejder i hans Ideer og da vi her i Sorøe have [en] meget ringe Samling af Kildeskrifter til Slesvigs Historie (Academiets Bibl. fast intet, mit eget noget mere), saa maatte han levere mig 1) et klart Udkast til den hele Beviisførelse, 2) Afskrifter af alle fornødne Actstykker med Henvisning til det Archiv og Nummer eller den Bog og Pagina, hvoraf

1) P. Hiort Lorenzens S. 124 omtalte Optræden.

2) Talen er formentlig om Aug. Carl Emil Claussen, Assessor i By- og Landretten paa Ærø, Medlem af den slesvigske Stænderforsamling 1844 (jvfr. P. Lauridsen, Da Sønderjylland vaagnede VI, 217).

han har taget dem, og 3) endelig overlade mig med Tillid at raade over Formen og den endelige Redaction (som De ogsaa skriver), da vi umuelig kunne være to derom. At han bliver Skriftets egentlige Forfatter og leverer det i sit Navn (thi derom kunne vi ei heller være to) er en Selvfølge, og min Haandskrift vil kun synes en Af-skrivers.

Dette er mit Svar. Fra min Side beroer det egentlig kun paa mit Helbred; men over dette raader jeg ikke. Vil imidlertid Hr. Assessor C. blot levere mig de fornødne Materialier og deri udmærke, hvad han ønsker fremhævet, o. s. v., kort sagt: lette Arbeidet for mine svækkede Kræfter, saa vil det maaskee dog gaae. Vi maatte under Arbeidet idelig correspondere.

Jeg kan ikke taale at skrive mere. Tak for Deres øvrige Meddelelser; jeg kan ikke troe, at M.¹⁾ vil købe en Directorplads i Sorøe med Opoffrelsen af en behagelig Stilling i Kjøbenhavn og af sin europæiske Celebritet. Desuden forestaaer der vist Sorøe Academie en Forandring — —.

Deres hengivne

C. Wegener.

S. t. Hr. Adjunct Lorenzen
p. t. Hotel d'Angleterre
Kjøbenhavn.

i.

Anden Juledag 1842.

Kjære Lorenzen!

Jeg er bange for, at mit Brev fra igaar er for sikkert. Jeg befandt mig nemlig igaar om Formiddagen meget vel, og ventede fuldkommen Helbredelse af nogen ny Medicin, som jeg havde begyndt at bruge. Men uden just at ville klage mig meget, er jeg dog bleven skuffet i min Forventning, og er idag aldeles ikke vel tilpas, saa at jeg er bange for, at jeg maa være meget tilfreds, om jeg efter Nytaar kunde taalelig besøge mine daglige Embedsforretninger uden at turde indlade mig paa synderlig mere.

Vil De sige Hr. Assessor Claussen, hvordan Sagerne staae. Sikker Regning paa mig tør han neppe gjøre. Dersom han alligevel vil prøve, hvad jeg formaaer, saa var det bedst 1) at han nu gjorde Sagerne saa godt som færdige fra sin Haand, og 2) derefter — det vil vel være et Par Ugerstid, — førend han sendte Noget deraf til mig, forud erkyndigede sig, om jeg var istand til strax at tage fat derpaa. — At jeg hjertensgjærne vilde arbejde for Sagen, veed De godt; men De veed ogsaa, at jeg roser

¹⁾ Formentlig J. N. Madvig.

mig lidt af at være accurat, og at jeg derfor er meget bange for at gjøre Løfter, som jeg ikke er g a n s k e v i s paa at kunne opfylde. Vrøvl bagefter er mig det modbydeligste af alt.

Altsaa — lad Hr. Ass. Claussen trøstlig arbeide fort og samle stærke Beviser af autentiske Documenter. Kan jeg d e r e f t e r give min Skjærv til, saa gjør jeg det; kan jeg det ikke, saa er jeg vis paa, at en Mand, som han er, ogsaa kan undvære mig.

NB. De skrev i sidste Brev: »Deres Sørgetale over Frederik VI¹⁾«; og Hr. Ass. C. kaldte det en »Lovtale«. Det var ingen af Delene. Falck²⁾ har kaldt Skriftet: »en historisk Characteristik af Fr. VI Regjering«, og naar dertil lægges »betragtet fra Almeenaandens Udviklings-Proces«, — saa udtrykker man temmelig godt, hvad jeg vilde sige. Dette en passant.

T. T.

C. Wegener.

Hr. C.'s Memoire kan ikke skrives i den Stile-Art som nysnævnte lille Piece. Det skal være en klar Demonstration, altsaa — hvad m i n Skrivemaade angaaer — nærmest lig mine Modbeviser i Recensionen af Dahlmann³⁾. Det Historiske maa være letflydende, omtrent som Stilen i min »Carl Danske⁴⁾. Mener De ikke?

j.

Febr. 43.

Bravo! Bravissimo!

Det er Vand paa min Mølle⁵⁾. Hils P. H. tusinde Gange fra mig: S i n d i g h e d, M o d o g F a s t h e d! Udvortes Iagttagelse af alle Politie-Love! De demokratiske Tendentsers k o r p o r e l l e Vigen for den høiere National-Tendents! Og Seiren er vor!

T. T.

C. W.

¹⁾ C. F. Wegeners Skrift »Indbydelse til Sørgefesten for Høiselig Kong Frederik den Sjette paa Sorøe Academie den 28de Januar 1840«, Kbhvn. 1840.

²⁾ Archiv für Geschichte der Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg I, 199.

³⁾ Wegeners Anmeldelse i »Tidsskrift for Litteratur og Kritik« VI (1841), 1—71, 135—212 af »Geschichte von Dännemark. Von F. C. Dahlmann«.

⁴⁾ »Om Carl Danske, Greve af Flandern«, Kbhvn. 1839.

⁵⁾ Foranledningen til dette Brev er ukendt. Det ligger dog nær i denne Forbindelse at tænke paa den danske Folkefest i Sommersted 21. Febr. 1843. (Dannevirke 25. Febr. 1843).

k.

4/5 47.

Gode Ven!

Efter sin Hjemkomst fra Kjøbenhavn siger Liebenberg¹⁾ mig, at De ønskede et Expl. af min Vedel²⁾. Af de yderst faa Expl., som endnu ere tilbage af første Udgave, sender jeg Dem hosfølgende; paa den anden Udg. i Saxo trykkes der hver Dag, og den skal formentlig endnu indeholde Et og Andet, som ikke alle Mennesker vide.

Flere Expl. end hoslagte kan jeg ikke skaffe. De maatte da itide have sagt til. At jeg ikke uopfordret sendte Bogen, begriber De godt: det er jo vor gamle Aftale og Overenskomst, at Programmer og saadan noget Skidt ville vi ikke tage Notits af.

Jeg spørger. Har dog kun liden Aarsag dertil. Thi det er meer end rimeligt, at samme Bog bliver ikke alene et »Gravmonument over Sorøe Academie«³⁾, men tillige et Gravmonument over mig eller mit Forfatterliv. Man vil det jo saaledes — lader det til. Gud være med Dem!

Deres hengivne
C. Wegener.

S. T.

Hr. Adjunct Lorenzen, Kjbhn.

 Tillæg.

a.

Kjøbenhavn, den 5 Januar 1831.

Til Kongen!

Jeg, Karl Henrik Lorenzen, Søn af Justitsraad og Amtsforvalter Lorenzen, R. a. D. og D. M. i Haderslev, født i Aaret 1807, besøgte indtil Aaret 1827 den derværende lærde Skole, og nød der en forberedende Vejledning til de akademiske Studier

¹⁾ Formentlig Andreas Emil Liebenberg (1813—69), fra 1842 Adjunkt i Sorø.

²⁾ 1. Udgave af Wegeners Skrift »Om Anders Sørensen Vedel, kongelig Historiograph i Frederik II.s og Christian IV.s Dage« udkom 1846, 2. Udgave udsendtes 1847 som 3. Levering til den af »Samfundet til den danske Literaturs Fremme« foranstaltede Udgave af »Den danske Krønike af Saxo Grammaticus, oversat af Anders Sørensen Vedel«, afsluttet 1851.

³⁾ C. Molbech havde i en Anmeldelse af Wegeners Bog om A. S. Vedel udtalt Haabet om, at dette Arbejde ikke skulde blive et »Gravmonument« over Sorø Akademi. (Nyt hist. Tidsskrift I, 652).

I Aaret 1827 erklæredes jeg for moden til Universitetet, og da min Fader ønskede, at jeg maatte vælge Theologie til mit Hovedfag, sendte han mig til Halle, hvor jeg optoges i den afdøde Kantsler Niemeier's¹⁾ Huus. I Begyndelsen hørte jeg ogsaa theologiske Forelæsninger, men da jeg fra Ungdom af bestandigen havde havt større Lyst til de philologiske og historiske Videnskaber, forlod jeg med min Faders Tilladelse Theologien og lagde mig udelukkende efter Philologien og Historien. Efter eet Aars Ophold i Halle, i hvilken Tid jeg saa meget som mueligt, havde benyttet den Leilighed, jeg der fandt til at udvide mine Kundskaber, og tillige under Niemeiers Auspicier havde givet Underviisning i det Engelske Sprog paa det Kgl. Pædagogium, modtog jeg et Tilbud fra Professor Dr. Tholuck²⁾, som skulde reise til Italien og ønskede mig til Led-sager. Under mit Ophold i Rom, hvor jeg hos Professor Tholuck, og den preusiske Minister, Geheimeraad Bunsen³⁾, mødte megen venskabelig Omhu, fortsatte jeg mine Studier, især af den romerske Philologie og Historie, og udførte adskillige litteraire Arbejder for flere Lærde, f. E. en Collation af Procopius for Geheimeraad Niebuhr i Bonn⁴⁾, en Collation af Pandekterne for Overtribunalraad Schrader⁵⁾ i Tübingen, og en Collation af Lycophron for Professor Bachmann⁶⁾ i Leipzig, saa at jeg havde Leilighed til at erhverve mig nogen Kundskab i Palæographie. I Sommeren 1829 vendte jeg tilbage til Danmark, og har siden den Tid ved det herværende Kgl. Universitet under Veiledning af de Herrer Professorer, Etatsraad Engelstoft⁷⁾, R. a. D. og D. M., Dr. Petersen⁸⁾ og Dr. Madvig

¹⁾ August Hermann Niemeyer (1754—1828), 1784 Prof. theol. i Halle, 1808 Universitetets Kansler.

²⁾ Friedrich August Gottreu Tholuck (1799—1877), Prof. theol. i Halle 1825. Om Tholucks Ophold i Rom som Gesandtskabspræst hos Bunsen se Leopold Witte, *Das Leben F. A. G. Tholuck's II* (1886), 90 f. Om Tholucks varme Interesse for Lorenzen ib. S. 132—3.

³⁾ Christian Karl Josias v. Bunsen (1791—1860), opholdt sig siden 1816 i Rom, fra 1827 som Ministerresident. Han var under dette Ophold levende optaget af Studier bl. a. over klassisk Arkæologi og Topografi.

⁴⁾ Den berømte Historiker Barthold Georg Niebuhr (1776—1831), der fra 1825 opholdt sig i Bonn som privatiserende Videnskabsmand. Kollationeringen af Prokopius blev formentlig foretaget til Brug for W. Dindorfs Udgave af denne Forfatter (I—III, Bonn 1833—8) i det under Niebuhrs Auspicier udgivne *Corpus scriptorum historiae Byzantinae*.

⁵⁾ Heinrich Eduard Siegfried v. Schrader (1779—1860), Prof. i Tübingen 1810, Obertribunalrat 1813—17. S.'s store Forarbejder til en Udgave af Pandekterne opbevares paa Universitetsbiblioteket i Tübingen. (*Allg. deutsche Biographie XXXII*, 428—9).

⁶⁾ Gottlob Ludwig Ernst Bachmann (1792—1881), fra 1833 Professor i Rostock, udgav 1830 *Lycophronis Alexandra*, Vol. I.

⁷⁾ Laurids Engelstoft (1774—1851), fra 1817 Professor ord. i Historie og Geografi.

⁸⁾ Frederik Christian Petersen (1786—1859), fra 1818 Professor extraord. i klassisk Filologi.

dyrket de philologiske og historiske Videnskaber, og den 23 Dec. 1830 underkastet mig den allernaadigst befalede Præliminærexamen, hvorved jeg admitteredes til Universitetet, saa at jeg agter i Løbet af dette Aar at underkaste mig den allernaadigst befalede Embedsexamen for Lærere ved de lærde Skoler.

I Henhold til det Ovenanførte, og da et Skoleembede ligger indenfor Grændserne af den Virkekreds, til hvilken jeg har bestemt mig, er det at jeg vover allerunderdanigst at ansøge Deres Kongelige Majestæt om at den ved Adjunct Kolthoffs¹⁾ Afgang ledigblevne Post ved den lærde Skole i Sorø maatte blive mig forundt.

Til enhver Tid vil det være min helligste Pligt, ved troe og redelig Opfyldelse af de Pligter, der vilde paaligge mig, at gjøre mig værdig til Deres Majestæts Kongelige Naade.

Allerunderdanigst
Karl Henrik Lorenzen.

(Original i Universitets- og Skoledirektionens Arkiv, Bilag til Forestillingsprotokollen 1831 Nr. 1369).

b.

Høistærede Hr. Professor,

megen Tak for al den Umage, De har havt for min Skyld. Desværre har den været forgjæves, og jeg maa atter tage min Tilflugt til en vis Resignation, som kunde kaldes ganske taalelig, hvis den ikke var forbundet med Tilintetgjørelsen af mange Aars Haab og Glæde.

De finder ingen Harmonie i min Handlingsmaade. Deri har De fuldkommen Ret; men jeg giver Dem at betænke, om Een ikke er lovligen undskyldt, naar han ved udvortes Omstændigheder tvinges til at taale slige Disharmonier i sit Liv og inderste Væsen. Det er haardt at møde store Vanskeligheder paa sin Vandring; men det er endnu haardere, at være sig fuldkommen bevidst, hvor meget man taber ved hvert Skiidt, og at man bortfjerner sig fra sit Formaal, istedetfor at nærme sig det.

Dog det maa saa være. Var jeg ikke nødt til at spilde min kostbare Tid, saa vilde jeg vist tie stille, og søge at gjøre mig Livet saa behageligt, som mueligt. Men jeg hører ikke til Epikurs Skole, idetmindste hylder jeg ikke Nydelseslæren; der gives en Trang

¹⁾ Ernst Wilhelm Kolthoff var indtil 11. Decbr. 1830 konstitueret Lærer ved Sorø Akademis Skole.

og Higen efter et vist aandeligt Liv, som ikke kan tilfredsstilles ved al Verdens Skatte.

Sorøe, d. 17 Decbr. 31.

Deres hengivne

Lorenzen.

S. T.
Hr. Professor Hjort
i Sorøe.

(Original i Ny kgl. Saml. 4°. 2411).

c.

Was ich lange gefürchtet habe, ist denn endlich auf eine so eclatante Weise erfolgt. Der Lauf der Debatten und die böswilligen Propositionen, die Schlag auf Schlag auf einander folgten, zeigten deutlich, dass man systematisch u. conséquent zu Werke gieng. Es hat ja nun so sein sollen, und im Grunde war es anfangs auch nur ein heuchlerischer Friede von beiden Seiten. Die Masken sind jetzt gefallen¹⁾.

Je mehr Du gehasst wirst, desto besser für die Sache, welche Du verfishst, ist eine alte Wahrheit in der Politik. Ich sehe auch nicht ein, wie die enggegliederte Gaunerbande Dir zu Leibe kommen kann, es sei denn durch den Machtspruch des Soverains, von nun an sei in Schl. nur von einer deutschen Volksthümlichkeit die Rede. Eine solche Fadaise ist aber undenkbar. Erklärt der Kommiss[arius] dieser Diät, dass er nicht D[änisch] versteht, u. wollen die Secret[äre] das Protocoll nicht verificiren, dann ist es ja vielleicht möglich, dass der König den Drang der Umstände vorschiebt, und Nordschl. factisch von nun an bis Weinachten keiner Repräsentation in der Ständeversaml. geniesst; da an ist auch nichts gelegen, nur dass Ihr ausharrt u. immer kalt u. ruhig protestirt; auf Gründe lässt ja sonst auch keine von den Partheien sich ein. Der ganze Schund in Schl. ist, was die vorgelegten, wirklichen Sachen anbetrifft, keiner Druckzeile werth. Ihr reist dann ruhig nach Hause und lässt das besoffene Deutschthun in Schl. nach ihrer Art rumoren.

Diess wäre meiner Ansicht nach ein sehr wünschenswerther Ausgang der Sache vorausgesetzt, dass Euer Häuflein wirklich

¹⁾ Det var ved Mødet i den slesvigske Stænderforsamling 11. Novbr. 1842, at P. Hiort Lorenzen havde meddelt, at han i Fremtiden agtede at tale Dansk. Ved Møderne 14. og 16. Novbr. havde Lorenzen under skarpe Sammenstød med Modpartiet yderligere hævdet sin Beslutning. (Johan Ottosen, Peter Hiort Lorenzen's historiske Gærning S. 105 ff.).

einig ist. Engelbrecht¹⁾ hat ja etwas Aehnliches in Itzehoe gethan. Nur muss darauf eine Haupt- und Statsaction erfolgen, ein Schreiben an Eure Wähler²⁾, sonst lachen sie doch ins Fäustchen. Dieses, ruhig u. ausführlich abgefasst, im Kieler Blatte, dem Fædreland und der Dannewirke abgedruckt, wird die nie zu heilende Wunde, die nun einmal dem armen Schlesw. in 5 Jahrhunderten geschlagen, besser offen halten, als alles Zersausen und Klopffechten in der nobeln, die Interessen des Volks wahrhaft vertretenden Kammer der Beamtennation.

Diess wäre meiner Ansicht nach das Richtige im günstigsten Falle, es sei denn, dass einige Eurer Suppleanten der andern Parthei angehören und eingerufen werden könnten. Alsdann müsset Ihr wohl bleiben und ein consequentes Stillschweigen u. Zuhören durchführen, freilich eine verteufelte Folter.

Es giebt auch andere Auskünfte und Combinationen. Leider ist es unzweifelhaft, dass der für Euch schädlichste Rath von der dominirenden Rotte ausgehen und die auf solche Sachen influirende Umgebung des Königs vielleicht düpiren wird. Es wird mir immer klarer, dass Ørsted allein Eure Verhältnisse zu durchschauen u. zu würdigen weiss.

Was übrigens Dein plötzliches Umschlagen oder vielmehr Aufdecken anbetrifft, so kann ich mir wohl denken, dass Du lange gereizt worden, ehe Du das giftigste Mittel gegen sie gebraucht hast. Ich hätte es möglicher Weise nicht gethan; davon ist aber nicht die Rede. Genug es ist geschehen, und es kam nur darauf an, einen solchen Schritt zu motiviren. Diess ist das Punctum saliens in der Sache. Von einer anderen Seite betrachtet, ist aber diese Demonstration unberechenbar wichtig, besonders wenn die übrigen nördlichen Repräsentanten Dir beitreten. Eine andere wichtige Frage ist, wie Deine Wähler in S[chleswig] Dein Verfahren aufnehmen, und ob nicht von Norden her allerlei Intriguen sich erneuern werden.

Dass der Herzog todtenblass wurde u. blieb, ist leicht zu begreifen. Dein Ankämpfen ist ein verzweifelttes Purgativ für dynastische Pläne. Ich hätte den Spass mit ansehen mögen.

Sei nur guten Muthes, l. Br., was auch kommen möge, bleibe kalt u. ruhig; dann hält man Legionen vom Leibe. Ihr Hass ist Dein Triumph. Wenn nicht der ganze Auftritt aus der Ständezeitung

¹⁾ Formentlig Sognefoged Jacob Engelbrecht til Edemannswurth, Stænderdeputeret i Itzehoe. Om ham se L. Skau, Om P. Hjort Lorenzen, 1865, S. 168.

²⁾ En Erklæring, dateret 23. Decbr. 1842, fra P. Hjort Lorenzen, indeholdende Motiveringer for hans Optræden i Stændersalen, findes trykt som Tillægsblad til »Fædrelandet« for 1842.

gemerzt wird oder gar nicht hineinkömmt, da in solchem stürmischen Wetterschlag wohl an kein Protocoll zu denken ist, muss dafür gesorgt werden, dass ein Hauptartikel im Fædrel. darüber erscheint. Wie wenn Du vorläufig selbst eine anonyme Relation besorgtest, oder Gjødwad¹⁾ wenigstens einige Materialien liefertest? Deine Erklärung eilt ja nicht.

Wegener beneidet Dich, was ich eben nicht thue. Er bittet sehr zu grüssen. Schreibe ihm nächstens. Ich habe ihm Deine beiden letzten Briefe mitgetheilt, als einem uns treu Verbündeten.

Und hiemit Gott befohlen, I. Br. Du hast das Loos, beides ein Verräther und ein treuer Vorkämpfer Deines Vaterlandes zu heissen, je nachdem der Mund ist.

S[orø], d. 18 Novbr. 1842.

Dein tr. Br.

C.

(Original i P. Hiort Lorenzens Privatarkiv i Rigsarkivet. — Enkelte Forkortelser er opløste og sat i skarp Parentes).

¹⁾ Jens Finsteen Gjødwad (1811—91), fra 1840 Medredaktør af »Fædrelandet«. Nævnte Blad indeholdt 21. Novbr. en kort Notits om P. H. Lorenzens Optræden, 22. s. M. en længere Hyldestartikel til ham. Bladets Udtalelser i denne Sag medførte iøvrigt Indskriden fra Kancelliet.

Slægten Banner.

Et Par Notitser af **C. Klitgaard.**

Til Jyllands ældste og mest bekendte Adelslægter maa vel henregnes Slægten **B a n n e r**, der i særlig Grad var knyttet til Vendssyssel, hvor den gennem en lang Aarrække ejede Hovedgaardene Asdal og Kokkedal. Slægtens Mandslinie skal i Følge »Danmarks Adels Aarbog« være uddød 1713 med Kaptajn Niels Nielsen Banner.

Det synes, som om Slægten samtidig med, at den gik tilbage i Velstand, ogsaa gik tilbage med Hensyn til honnet Ambition, hvilke Egenskaber vel ogsaa sædvanligvis følges ad, thi om Otto Andersen Banner og Jytte Nielsdatter Bilds Børn oplyser Adelsaarbogen, at **D o r t e** skikkede sig ilde og af Brødrene blev indemuret, hvorefter hun ca. 1647 døde i Fængslet lidende af Mangel paa alt, og Søsteren **K a r e n** løb 1637 til Tyskland med Præsten Torben Nielsen i Sønder Næraa. Af Otto Banners Sønner skal her kun omtales **P r e b e n B a n n e r** til Ringstedgaard, Lundsgaard og Stenshede, født 1624, død 1666, Skifte 30. Maj 1667, Kammerjunker og Oberstløjtnant. Han residerede antagelig sidst paa Stenshede ved Sæby og er begravet i Volstrup Kirke. Hans Hustru **E l l e n A x e l s d a t t e r R o s e n k r a n t z** var født 1619, og efter 1673 at have solgt Stenshede, boede hun i Sæby, død 1683. I Ægteskabet var der 4 Sønner og 2 Døtre, af hvilke kun Sønnen Axel og Døtrene overlevede Faderen, og for dem var Farbroderen, Oberstløjtnant Ejler Evert Banner til Ellinggaard m. m. Værge. Om **A x e l B a n n e r** oplyses 1688¹⁾, at det ikke vides, om eller hvor han lever, saa han maa vel være rejst udenlands. Den ene Datter var **J y t t e C e c i l i e B a n n e r**²⁾, der 27. Novbr. 1685 ægtede Studiosus **C h r i s t e n L a u r s e n D y s t e r**, f. ca. 1655, antagelig Søn af Laurids Hansen Dyster, Præst i Glenstrup, og Margrete Mortensdatter Hvas. Christen Dyster blev Student privat og 1674 imm. ved Universitetet i Kbh.; April—Septbr. 1685 var han Ridefoged paa Sæbygaard, blev derefter Forpagter af ½ Hørbylund og Fru Eva Ungers Ridefoged der, og 1686³⁾ blev han Forpagter eller

¹⁾ Børglum-Jerslev H. Tgb. 23. Aug. og 3. Septbr. 1688.

²⁾ Kaldes i Sæby Kbg. Jutta Barbra Banner, men i Tingbogen Jutta Cecilie.

³⁾ Børglum-Jerslev H. Tgb. 1. Febr. 1687 og Viborg Landstings Justitspr. 9.

Bestyrer af Kajholm i Rubjerg Sogn, der ligeledes ejedes af Fru Eva Unger, men Kajholm blev helt ødelagt af Sandflugt paa hin Tid og kom 1687 til at staa øde. Dyster var 1688 Ridefoged til Sæbygaard og udlagdes da som Børnefader¹⁾; samme Aar var han Forpagter af Gaarden Hestvang i Understed Sogn (Hk. 12-3-2-0 og Skov til 12 Svins Olden)²⁾, der var Ryttergods. Han senere Forhold kendes ikke³⁾ og heller ikke, om Adelsaarbogens Oplysning, at hans Hustru blev gift 2. Gang med en Løjtnant, er rigtig; hun blev Oldfrue paa Bregentved, kom 1729 i Vartov og døde der 16. April 1731 (Adelsaarbogen). Den anden af Preben Banners Døtre var Anne Margrethe Banner, om hvem Adelsaarbogen beretter, at hun efter nogles Beretning skal have ægtet en Degn, men 1686 var gift med en indvandret Skotte, Oberstløjtnant Alexander Hay til »Søeflodt« (1686), der blev skudt for Presburg.

Om Ægteparret kan oplyses følgende: 7. Febr. 1686 døbtes deres Datter Ellen Malene i Sæby Kirke (begr. 30. April s. A.), og Faddere var Borgmester Christian Ferslev, Chr. Laursen Dyster; Margrete, Hr. Alberts i Volstrup og Kirsten, Hr. Jørgens i Sæby, — altsaa Honoratiores. 1687 boede velb. Alexander Hay i en Gaard i Dal i Understed Sogn, hvilken Gaard havde 4—5 Tdr. Hk., og 12. Marts 1687 stævnedes han Degnen Niels Pedersen i Understed angaaende Udsæd i nogen Jord⁴⁾. Slaget ved Presburg stod 1687, men det synes mig tvivlsomt, at Alexander Hay i Understed er identisk med den i Slaget skudte Oberstløjtnant af samme Navn, thi 1687 blev der efter Biskoppens Ordre betalt 6 Daler til Understed Kirke for afgangne Løjtnant Hayes og hans Barns Lejersted i Kirkens Begravelse⁵⁾, og det er vel lidet sandsynligt, at hans Lig skulde være blevet transporteret hjem fra Presburg i Ungarn; snarere kunde antages, at han var blevet dødelig saaret i denne Kamp, men saa kommer Modsigelsen mellem Oberstløjtnant og Løjtnant. Anne Margrete Banner blev efter Alex. Hays Død gift (før 23. Aug. 1688)⁶⁾ med velb. Korporal Caspar Ernst Richart v. Schafraedt, men videre om dem vides ikke. For enkelte af foranstaaende Data takkes Hr. Arkivar S. Nygård.

¹⁾ Sæby Tgb. 98.

²⁾ Matr. 1688.

³⁾ En Christian Dyster søgte 1706 en Kopisttjeneste ved Rentekammeret (Rtk.s resol.-prot. 58, 292).

⁴⁾ Børglum-Jerslev H. Tgb.

⁵⁾ Kirkens Regnskabsbog.

⁶⁾ Børglum-Jerslev H. Tgb.

Haderslev Bys Borgmestre.

Af Th. O. Achelis.

Erasmus Lautrup har i sin Bog »Chronik und Monographie der Stadt Hadersleben« 1844 givet en Fortegnelse over Haderslev Bys Borgmestre (S. 138—142), han kender 27 Navne indtil 1844. Allerede tidligere havde Peter Rhode samlet 25 Navne indtil 1760, men Listen blev ikke optaget i »Haderslev Amts Beskrivelse«, som udkom 1775, og er derfor ikke benyttet af Lautrup. Denne sidste har indtil 1760 kun 21 Navne og hans historiske Viden er derfor ogsaa paa dette Omraade mindre stor end Forgangerens. Denne Afhandling søger at give en mere fuldstændig Fortegnelse over Borgmestrene end de tidligere Lister, men Opgaven er paa Grund af det mangelfulde Kildematerial vanskelig. Lautrup fortæller, at i den store Ildebrand 1627 de fleste offentlige Dokumenter gik tabt — istedetfor »die meisten« kunde han bedre have skrevet »alle« — og at Branden i Aaret 1759 »hat auch viele Lücken im Stadtarchiv zur Folge gehabt«. Det sidste passer ikke, 1759 blev Raadhuset forskaanet for Ilden; og Lautrup har forresten slet ikke benyttet Byens Arkiv. Værre er det, at Kirkebøgerne paa en Daabsprotokol fra 1737 nær 1759 blev Luernes Rov, og at Judicialprotokollerne sammen med Bytingsprotokollerne indtil 1713 blev afleveret 1854 til Overappellationsretten i Flensborg¹⁾ og er anset for forsvunden siden 1864. Jeg har nu fundet dem i Statsarkivet i Kiel, og det er paa Grund af Judicialprotokollerne mulig at give en fuldstændig Liste over Borgmestrene siden 1629 eller i hvert Fald siden 1664³⁾. Jeg haaber, at det følgende vil vise, at man ogsaa med de faa gamle Kilder, som har staaet til min Raadighed, kan naa et Stykke videre end baade Lautrup og Rhode har gjort.

Byen havde to Borgmestre allerede 1421. De blev valgt blandt Raadmændene, først omkring 1668 begynder Kongen at

¹⁾ C. L. E. von Stemann, Schleswigs Recht und Gerichtsverfassung (1854), S. III.

²⁾ P. Bjerge og Th. Søegaard, Danske Vider og Vedtægter III. (1913) S. 3.

³⁾ En Fortegnelse over Byarkivets Protokoller har Bysekretæren Johann Joachim Behn skrevet ved sin Forflyttelse til Altona 1. VIII. 1737 (Acta XVIII, II 3 A f Bilag Haderslev Raadstuearkiv). Den Gang fandtes Retsprotokollerne 1625—39, 1650—53, 1655—1724, 1727—31, 1733—36, nu mangler Aarene 1650—53 og 1655—64.

indskrænke Valgretten (jfr. 1668 Lauenstein, 1688 Brun, 1745 Brun, 1753 Meyland, 1814 Lindenhan).

1421. *E s g h e r u s T y m m e r m a n n* consul Hathersleuensis: 2. II. 1421 (Matthiessen, Aktstykker til Oplysning om Kannikecollegiet i Haderslev, 1856, S. 15).
- 1421—1444. *P e t r u s* (*P e t e r*) *I v e r s e n* Proconsul Hathersleuensis: 2. II. 1421 (Matthiessen S. 15); Pæther Ywerss Borgemester i Hadersleff: 13. V. 1422 (RDRM. 5968); Pæar Iwerson burghermester i Hadersleff 29. IX. 1422 (Matthiessen S. 15); Pedher Iwersson borghmester i Hadersløff: 22. VII. 1423 (Matthiessen S. 17); Pædher Iwersson borghermester: I. IX. 1439 (Matthiessen S. 19); Peter Iwersön Borghermester 17. VII. 1440 (Matthiessen S. 20); Peter Iwerson Borghemestern: 4. VIII. 1443 (Matthiessen S. 24); 4. IV. 1444 undersegler han endnu et Dokument (jfr. A. Sach, der Ursprung der Stadt Hadersleben, 1892, S. 76 Anm. 3).
- 1451—1454. *J o h a n n e s S t a r k e*: »cum sigillis..... discreti viri Iohannis Starcken proconsulis Hadersleuensis«: 28. IV. 1451 (Matthiessen S. 25); »Hans Star.....meister to Haderschleue«: Tingsvidne Haderslev Byting 30. IV. 1454 (RDHDM. 2. Ser. I. S. 111 Nr. 348); 1455: RDHM. 2. S. I., 165 Nr. 512).
- 1455—1459. *S e b b i S v e n d s e n*: 1455: RDHDM. 2. S. I., S. 165 Nr. 512; 1459; Tingsvidne Tyrstrup Herredsting 17. VI. 1545 (Topografisk Samling, Bjerning, Rigsarkivet); død før 1473 (J. Erichsen, Kreis Hadersleben, 1895, S. 35).
- 1463—1483. *E g g e r t H e y t m a n*. »Item gegeben Eggert Heytman druddehalff otting erden uppe den velde Oldenhadersleben unde de hoffstede to Fowerdael« 1463 (Schleswig-Holst.-Urkunden IV., S. 372); som Raadmand forekommer han allerede 1445 (Matthiessen, Samlinger 40) og 1449 (RDM. 7906), som Borgmester endnu 29. III. 1466 i et Dokument af Biskop Nicolaus i Slesvig: »Eggherd Heytman borghmester darsülves, (Vonsbæk Præstearkiv, jfr. Sønderjydske Aarbøger 1906, S. 123 og 1483, jfr. Heimat, 1925, S. 199).
- 1500—1504. *O l u f S e b b i e s s e n*: 27. VI. 1500 (Zeitschrift für Schleswig-Holsteinische Geschichte 40, S. 403); 31. I. 1503 Oloff Sebbissen (l. c. S. 405); Oloff Zebessen: 7. —13. IV. 1504 (l. c. S. 405); Oleff Zebssen (l. c. S. 406). Han nævnes endnu 4. X. 1506 (Dronning Christines Hofhusholdninger, S. 183).
1503. *C l a w e s A n k e r s e n*. »Clawes Anckerssen borgmester«: 31. I. 1503 (Zeitschrift osv. 40, S. 405); som Raadmand forekommer han 24. VIII. 1497 (Diplom. Flensb. S. I, 719). I Frue Kirke er paa Nordsiden ved Sakristiet et stort Kalkmaleri med Underskrift: ».... Claes anchersen.. Anno d....«.
1509. *N i c. K r ø g e r*. (SRD. VIII. 137).
1510. *J ü r g e n A n c k e r s e n*: 12. XI. 1510 (Zeitschrift osv. 40, S. 407). Forekommer allerede 4. X. 1505 og 8. IX. 1506 (Dronning Christines Hofhusholdningsr. S. 167, 180).
1516. *P a w e l l M a t z e n*: 9. VII. 1516 (Zeitschrift osv. 40, S. 413).
- Ca. 1527—1546. *J a c o b P e t e r s e n* Oldendorph. Hans Søn, Hans Jacobsen Oldendorph giver i sine Livserindringer følgende Oplysninger (Thott. 541, 8° Kgl. Bibl. fol. 5 recto): »....dux holzatiæ Christianus.... saepe obtulit Jacobo Pe-

tersen patri meo consulatum, quem diu renuens noluit suscipere, tandem post mortem uxoris suae coactus est invitus etiam sustinere consulatum ab eodem rege»; Moderen Elsabe døde 12. X. 1526 (fol. 9 recto); J. P. O. døde 30. VIII. 1546; om hans Borgmesterembede siger Sønnen endvidere (fol. 12 verso): Borgmesterembede siger Sønnen endvidere (fol. 12 verso): »Creatus est autem in consulatum anno 15., ut esset collega Henrico Mekelnborch (jfr. 1540) tunc temporis consuli, cui antea adfuit Poul Matzen (jfr. 1516). Hoc demortuo substitutus est pater contra voluntatem suam. Adiunxit pater sibi in senatum, postea in consulatum, Nis Lunt, præfectum civitatis ... Defuneto patri successit in consulatum Oluff Jensen affinis noster«.

- Efter 1527—1561. Nis Lund; jfr. Jacob Petersen Oldendorph (1527—1546). Forekommer som første Borgmester 1548 (Zeitschrift osv. 40, S. 429), hvad han er bleven 1546; lever endnu 1561 (Achelis, Haderslev i gamle Dage I. (1926 S. 84). Hans Segl er afbildet Zeitschrift osv. 40, Tavle 6, Nr. 28.
1540. Hinrick Mechelborch. 11.—18. XI. 1540 (Zeitschrift osv. 40, S. 426). Han forekommer — ikke som Borgmester — allerede 11. XI. 1519 (Zeitschrift osv. 40, S. 415); Knud Bramsen har skrevet et Mindedigt »in mortem honestissimæ matronæ prognatæ Hinrico Meckelburgo, consule Hadersleuensi, conjugisque Matthiadis Anckersen, scribæ et civis Ripensis. Obiit autem Ripis anno domini 1566. 4. Nowemb.« (Kirkehist. Saml. 3. R. I, S. 74 Nr. 36).
- 1546—1569. Oluff Jensen Meckelburg. Født ca. 1487, anden Borgmester 1546: Oluff Jensen, Tingsvidne 5. III. 1563 (Sach, Herzogtum Schleswig III, S. 298); »Oluff Jensen, borge-meister alhir tho Hadersleff«; død 1. VII. 1569, 82 Aar gammel (Møller, Chronologia). Hans Segl findes afbildet Zeitschrift osv. 40, Tavle 6, Nr. 29.
- Sønnen Peter Jensen, stud. Rostock 11. XI. 1547: Petrus Olavi Hader[s]lauensis, Sogneprest i Halk 1566, død 1594. Om Datteren Marina se S. 5 (Borgmester Wilhelm Schumacher den Yngre).
1556. Jesper eller Jespersen »levede ved samme Tid« (Rhodes Ms. § 8; Thott. 4° 1789—1790).
- 1567—1572. Hieronymus Boldich. Sikkert i Embede 1567 (Kirkehistoriske Samlinger 3. I. 98), død 13. 4. 1572 (saaledes i Teksten) eller 1573 (saaledes i Marginen af Møllers Chronologia; 1574 efter A. D. Jørgensen, Rigsarkivets Historie S. 189); i hvert Fald er han død før 17. IV. 1574; jfr. Aarsberetninger fra Gehejmearkivet II, Tillæg S. 68), forekommer allerede 1544 (Danske Magazin 4. 1. 36). Hans Kone, »Margareta, Jeronimi proconsulis haderslebiani uxor« døde 3. II. 1582 (Schriften des Vereins für Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte 2. R., 7. Bd., S. 449).
- 1574—1583. Wilhelm Schumacher den ældre. 1. III. 1574 Tingsvidne Haderslev Herredsting (Achelis, Haderslev i gamle Dage I, 1926. S. 48); 1581 Borgmestrene Wilhelm Schomaker og Jacob Outzen (Acta XII, Ca I Haderslev Raadstuearkiv); død 9. X. 1583, 78 Aar gammel (Møller, Chronologia). Født ca. 1505 Coesfeld i Westfalen, udvandret ca. 1542

- og blev Vinhandler i Haderslev. Gift med *Bodil*. 3 Børn: *Johann S.*, *Tolder paa Gottorp*. — *Georg S.*, Dr. iur., Archidiac. Domkapitlet i Slesvig 1603, gift med *Anna* 1604; døde 1606 eller 1607. — *Wilhelm den Yngre*, jfr. S. 5 (Kilder: *O. Vaupell*, Rigskansler Grav Griffenfeld II, 1882, S. 214; *Mollers Stamtavle i Flensborg Raadstuearkiv*).
- 1574—1576. *Simon Petersen*. Døde 3. X. 1576 (*Møllers Chronologia og Aastrup Kirkebog i Schriften des Vereins osv.*, 2. R. 7. Bd. S. 447). Det er sandsynligvis hans Kone, der dør 20. VII. 1592: »die Mercurii obiit *Elisabe Simens*, uxor consulis Haderslebiensis«, (*Schriften des Vereins osv.* 2. R. 7. Bd. 339).
- 1578—1592. *Jacob Outzen*. Forekommer første Gang i et Tingsvidne for Haderslev Byting 20. IX. 1578 (*Arnemageanske Diplomsamling XIV.* 23), er 1581 allerede første Borgmester, skønt *W. Schumacher* saa vidt vi veed, har været ældre i Tjenesten: *Kommunitets Fundats* 27. V. 1581 (*Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins V*, S. 230); lever endnu 1592 (*Kancelliets Brevbøger* 4. III. 1592).
- 1588—1595. *Johan Schnell*. Raadmand 1581 (*Skyld- og Panteprotokol* 1698—1726, fol. 24), forekommer som Borgmester først i et Tingsvidne for Haderslev Byting 29. VI. 1588 »*Jacob Outzen und Johann Snelle Bürgermeister*« (*Matthiessens Samlinger* 35), sidst i et Tingsvidne for Haderslev Byting 18. X. 1595: »*Johan Schnell vnnd Hans Matzen Burgermeistere*« (*Arnemageanske Diplomsamling XV*, 23). Gift med *Anna Reimers*; om Datteren *Margarethe* (f. Haderslev 15. VI. 1574, d. Oslo 1. V. 1647) jfr. *Persh. T.* 2. V, 67 og 3. V. 94.
- 1595—1598. *Hans Mattisen*. Om Aaret 1595 jfr. *Johan Schnell* (1588—1598); døde 16. I. 1598, »bey 70 J. alt« (*Møllers Chronologia*).
- 1598—1605. *Balthasar Braun*. Forekommer som Borgmester først 1598 (*Zeitschrift osv.* 54, S. 380). *Latinskolens Regnskabsfører* 1600—1605; døde 1605, begravet Nytaarsdag 1606 i Frue Kirke. Indskriften lyder: »*Allhier ruhet der ehrenveste und wohlweise Herr Balthasar Braun, wolverdienter Bürgermeister zu Hadersleben, entschlafen A. 1605. — Elisabeth Balthasars. — Auf Bekostigung derer beiden Töchter Margarethae und Catharinae Brauns*«.
- 1604—1625. *Christopher Boldich*. Valgt til Borgmester i Foraaret 1604, I. Borgmester 1606, *Latinskolens Regnskabsfører* s. Aar, døde mellem 1625 (jfr. *Raadsprotokollen* 16. XI. 1633) og 1630 (i *Raadstueprotokollen* 8. V. 1630 nævnes Enken efter ham). Gift med 1) *N. N.*, d. 1593, begravet 4. Søndag efter Trinitatis die Saturni (*Aastrup Kirkebog, i Schriften des Vereins osv.* 2. R. 7. Bd. S. 450) 2) *Cirstina*, lever 1636. 5 Børn; *Jiss*, lever 1626; *Barbara*, lever ugift 1636; *Cirstina*, gift med *Jürgen Jacobsen*, Sognepræst *Gammel Haderslev* 1613—1642; — *Hans*, lever 1636; — *Christopher*, lever 1636. —
- 1606—1626. *Lorentz Hanssen*. Valgt 20. XII. 1606: »*Consul creatus die Saturni post 3. Adv.*« (*Schriften des Vereins osv.* 2. R. 7. Bd., S. 454), forekommer som 2. Borgmester i Tings-

- vidner for Haderslev Byting 16. V. og 1. VIII. 1612 (Zeitschrift osv. 40, S. 448 og 450) og 9. VI. 1623 (Acta XII. A. Raadstuearkiv), som 1. Borgmester 10. XI. 1626 (Acta XII. A. Raadstuearkiv). Han dør før 2. V. 1628, jfr. Kancelliets Brevbøger 1627—1629 S. 436. Hans Kone Maren var en Søster til Borgmester Johannes Tanck (Raadsprotokollen 29. VI. 1633 og 17. VII. 1630).
-—1618. Carsten Mecklenburg. Valgt til Raadmand 23. XI. 1696; døde 1618 (Persh. T. 2. V, 66 ff.); forekommer som Borger 1614, 1616 og 1618 (Kancelliets Brevbøger). Gift 19. VII. 1602 (Reinhusens Annales Flensburgenses) med Margareta, Datter af Borgmester Johan Schnell, som overlever ham; om Børnene s. Achelis, Haderslev i gamle Dage II, S. 16.
-—1626. Iver Ankersen. Valgt til Raadmand 23. XII. 1606, i Haderslev Bys Skyld- og Panteprotokol 1698—1726 fol. 7. v. »Jep Tamdrup, Borger udi Hadersleben« skylder 100 Mark lybsk, »som min kere hustru[!] fader S. Ifer Ankersen forudm Bürgermester her udi Hadersl. haffuer optagen« (Had. 25. X. 1649). Han er død efter 10. XI. 1626, thi under dette Dato kviterer Rudolf Faust for Plovpenge, som er modtaget ved »Lorentz Hansen und Iuer Ankerss Bürgermeistere der Stadt Hadersleben« (Acta XII. A. Raadstuearkiv). Hans Enke, »Iffer Anckersen wittibe Anneken Iffer sse« forekommer i Raadsprotokollen 4. VII. 1635.
-—1626. Wilhelm Schumacher den yngre. Son af Borgmester Wilhelm S. den ældre (1574—1583), f. Haderslev 4. IV. 1563, Vinskænk, Raadmand 1605—1606, Borgmester, d. 5. III. 1626. Gift 12. XII. 1587 med Marina, Borgmester Oluf Iensen Mecklenburgs Datter, f. Haderslev 1560, d. 19. VIII. 1642. — 9 Børn: Wilhelm S., f. 17. VIII. 1589, Borgmester Tønning, d. 28. V. 1646; — Marine S., f. København 6. VII. 1591, lever 1635, gift 29. V. 1608 med Raadmand Jens Matzen i Haderslev. — Bodel, f. 3. VIII, d. s. Aar. — Oluf, f. 11. IV. 1595, Raadmand i Haderslev, Raadets Vinskænk 1635—1649, d. 9. IV. 1649; — Anton S., f. 27. II. 1597, d. s. Aar; — Herman S., f. 27. VIII. 1598, d. s. Aar; — Johan S., f. 1600, d. 1652; — Hans S., f. 25. I. 1603, d. i Bergen 1670 efter Vaupell, men opføres ikke blandt Arvingerne efter Faderen i Raadsprotokollen 14. V. 1631; — Else S., f. 12. II. 1604, d. 3. V. 1633, men ikke blandt Arvingerne 1631. (Kilder: Raadsprotokollen 14. V. 1631, O. Vaupell, Rigskansler Grev Griffenfeld II, S. 214, Neues staatsbürgerliches Magazin 4, 738, Mollers Stamtavle).
- 1628? sandsynligvis allerede 1626—1650 eller 1651. Johannes Tanck. Forekommer i Kancelliets Brevbøger 13. IX. 1628 og i Raadsprotokollen 1629—1639 (Acta C. XIX 5 Nr. 1 Statsarkiv Kiel) og sidst 1650 (Cod. 134 Raadstuearkiv); d. før 1652, i hvilket Aar Arvingerne betaler Skat, 1634 og 1635 er han første, Thomsen anden Borgmester (Tingsvidne 8. III. 1634), (Sach, Herzogtum Schleswig III, S. 299) og 24. X. 1635, (Cod. 134, S. 273—275 Raadstuearkiv), 1640 er han første, Knudtsen anden Borgmester (Tingsvidne 7. X. 1640, Cod. 134, S. 237—239). Betegnes som Borger 22. II. 1620 (Kancel-

- liets Brevbøger). Sandsynligvis Søn af Karsten og Anne Tanck i Haderslev, hvis Arvinger 1605 forærer to Lysekroner til Frue Kirke i Haderslev (Zeitschrift osv. 20, S. 40). Christian T. betegnes i Johannes E. Schrøders Slægtbog. 1918, S. 7 som Borgmester, men uden Hjemmel. Gift med Magdalena, Datter af Provst Mag. Henricus Dinggreve i Haderslev. Om Sønnerne Heinrich og Christian jfr. Sach, Herzogtum Schleswig III, 1907, S. 301, A. I.
- 1629—1639. Nis Thomsen. I Raadsprotokollen 1629—1639, d. 1639, begravet i Frue Kirke med følgende Indskrift: »Hier liegedt begraben der ehrenvester wolweiser Niis Thomsen, weiland Bürgermeister allhier zu Hadersleben. A. 1639«. Sandsynligvis er han identisk med Raadmanden Niels Thomsen (Kancelliets Brevbøger 3. I. 1620).
- 1640—1651. Wilhadt Knudtsen. Raadmand sikkert fra 1629 (Raadsprotokollen 19. XII. 1629) til 1639, anden Borgmester 1640 (Tingsvidne Cod. 134, S. 237 Raadstuearkiv), første Borgmester 1651. To Børn kendes: Margaretha, d. før 1696 (Raadsprotokollen 18. VII. 1696); — Anna, gift med Hinrich Werckmeister i Tønder (Raadsprotokollen 7. VII. 1638, Tønder Bys Retsprotokol 2. I. 1643).
- 1651—1667. Hans Christiansen. F. i Uldal, Skydstrup Sogn. Om Aarene 1655—1667 se Acta IX. (1680) Raadstuearkiv; 1661 var han første Borgmester (Noodt, Beyträge S. 264). Gift 1° med N. N. (Rhode, Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse (1775) S. 535); 11 Børn: Anna, gift med Borger Jørgen Kehlet i Haderslev, samt to andre Døttre og den ældste Søn (Byens Obligations-Prot. 1672 fol. 17 r.). 2° med Anna Schrøder, Datter af Sognepræsten Johan S. i Aller og Elisabeth Suderov fra Rostock; hun blev efter Mandens Død gift den 24. XI. 1675 med Cantor Johan Heinrich Bilhard (Persh. T. 7. VI. 134). Fra hendes Ægteskab med Borgmesteren stammer Johan Eichel Læge og Borgmester i København, d. 26. III. 1736 (Historisk Tidsskrift 2. VI. 1856 S. 318 Anm. 3 og Zeitschrift osv. 40, S. 188); og Christen Hansen Eichel pers. Cap. Bettoft 24. IV. 1688, Sognepræst sstds. 13. II. 1700, d. 1707. Desuden, uvist af hvilket Ægteskab, Datteren Ellen, gift med Richard von der Hardt (Persh. T. 7. VI. 126), som overlevede ham, og Anna Elisabeth, gift med Hermann Jansen, Cantor i Haderslev (1717: Acta XII. A. 1757 L., Raadstuearkiv). Raadsprotokollen 19. I. 1669 anfører som Borgmesterens Arvinger: »der H. Rector, Jürgen Keelloth, Hanss Closter, Michell Kroeger, Knudt Lorentzen, Hans Heisselloe«.
1654. Jørgen Lorentz (Rhodes Ms.); en Søn Jürgen Jürgensen forekommer i Raadsprotokollen 8. IV. 1671.
- 1654—1659. Lorentz Knudsen. 1654: Haderslebiensia I. Nr. 53: 2. VI. 1654, 1655—1657: Acta IX, Raadstuearkiv, 1659: Rhodes Ms.; Epitaf i Frue Kirke, opsat 1686 af Raadmand Jens Petersen og Hustru (Trap, Danmark, IX., S. 37). Gift med Bodel. — 4 Børn: Bodel, viet i Frue Kirke 12. VII. 1663 til Byfoged i Haderslev Wagner Oggesen Fleckenberg (1666—1685), Søn af Raadmand Oggesen

- Fleckenberg i Bergen (Raadsprotokol 12. I. 1696); — Birgitte, gift med Matthias Thomæus Schinck, Præst i Skrydstrup 1669—1704; — Knud, Husejer i Haderslev (Raadsprotokol 6. III. 1669); — Anneken, gift med Raadmand Jens Petersen i Haderslev (valgt 2. XI. 1678, d. 1691). Kilder: Raadsprotokollen 17. VI. 1676 og 23. XI. 1678.
1656. Friedrich Kling ifølge Rhodes Ms.; beroer sandsynligvis paa en Fejltagelse, Navnet findes ikke blandt Magistratens Medlemmer fra 1656 i Bilag F. til Byens Regnskab 1772.
- 1661—1667 eller 1668. Hans Hestermann. F. i Wedel ved Elben; var Raadmand 1654, forekommer som ældste Raadmand paa et Tingsvidne af 12. III. 1657 (Inv. Nr. 167 Raadhuset), anden Borgmester 1661 (Acta A. XVII., 809 Statsarkiv Kiel), 1663—1667 (Acta IX. Raadstuearkiv), d. 1667 eller 1668 (Rhodes Ms.). Hans Kone blev begravet 7. II. 1693 (Regnskab Frue Kirke). — 3 Børn: Johannes, imm. Rostock 18. IV. 1659, København 7. IV. 1666, Diac. Haderslev 1675, d. 30. VIII. 1694; — en Datter gift med Hans Ebsen paa Klingbjerg (Raadsprotokol 19. I. 1669), havde Barnedaab 3. X. 1666 (jfr. Sønderjydske Maanedsskrift IV. 1927—28, S. 124); — en Datter gift med Læreren ved Borgerskolen Albert Buck.
- 1668—1690 [—1693]. Just Lauenstein. Forekommer som Borger i et Tingsvidne af 14. II. 1647 (Acta XIII B. 7. Raadstuearkiv), er Raadmand 1654, Borgmester 1668 (Rescript Frederik III's af 5. XII. 1668, at han i Stedet for afdøde Borgmester Hans Hestermann skal være yngste Borgmester og Hospitalsforstander: Acta A. XVIII. 826 Statsarkiv Kiel). I Rescr. af 4. XII. 1690 bestemmes, at Amtsskriveren i Aabenraa Gottfried Schrøder skal vælges til Viceborgmester »wegen des hohen Alters des ältesten hiesigen Bürgermeisters Just Lauenstein« (Cod. 4, Registr. kgl. Rescr., Raadstuearkiv); d. 30. III. 1693 (Rhodes Ms.). Gift 1° med Ingeborg, som dør 3. VII. 1659, 35 Aar gammel (Epitaphium i Frue Kirke); 8. V. 1660. 2° 8. V. 1660 med Elsebe, Datter af Sognepræsten Nicolaus Køndig i Moltrup; hun var først gift med Kirkeforstander Oluf Jensen i 1650; hun døde den 6. Juni 1719, over 89 Aar gammel. — 3 Børn (de to første af første Ægteskab): Johannes, imm. Kiel 20. VIII. 1676; — Gjertrud, f. Assens 6. IV. 1644, gift med: 1° Christopher Mussmann i Haderslev, Borger 8. V. 1652, d. 18. X. 1680; 2° 1696 Pastor Johannes Monrad i Aastrup, d. sstds. 1614, begr. 25. IX. En Datter gift med en Hünitz i Jylland, jfr. Prot. iud. 7. VII. 1703: »Würde ihre Tochter die Fr. Hünitz aus Jutland anhero kommen«.
- 1669—1675. Gottfried Schumacher. Søn af Oluf Schumacher, Raadets Vinskænk 1635—1649, og Sønneson af Borgmester Wilhelm Schumacher den Yngre; f. 25. IX. 1624, blev efter Faderens Død Raadets Vinskænk og Postmester 1649, Raadmand sikkert 1666 (Raadstueprotokol 5. I. 1666), Tolder 1650. Valgt til Borgmester 29. II. 1668, d. 1675 før 9. IX. (Raadsprotokol 9. IX. 1675; 18. VIII. ifølge Mollers Stamtavle,

9. VIII. ifølge O. Vauppel, Grev Griffenfeld, II., S. 214). Gift 29. VIII. 1653 i Flensborg med *Salome Jansen*, f. 9. X. 1632, d. 12. V. 1680, Datter af Hr. *Andreas Jansen* i Flensborg (Raadstueprotokol 20. VI. 1674). Om hendes andet Ægteskab jfr. Borgmester *Arend Brun*, 1689—1705. 7 Børn: *Anna*, d. ung; — *Oluf*, lærer 1674 Tøndebinderhaandværket i Mainz (Ægtebrev 20. VI. 1674 i Raadsprotokollen), d. før 1694 (jfr. Raadsprotokol 2. I. 1694), ifølge Mollers Stamtafel Lieutenant ved Garden til Hest, f. 10. VIII. 1654, d. 1702; 1677 Fændrik i Kapt. *Crinitz'* Komp. af von den *Brinckers* slesvig. nat. Infanteriregiment, ved Regimentets Opløsning i Landskrona 6. X. 1676 overgik han til Prins *Christians* Regiment (Indk. Sager 706 (1677), var i November 1677 uden Ansættelse. (Indk. Sager 708 (1677)). — *Magdalena*, f. 1657, d. 1658; — *Wilhelm Heinrich*, f. 18. VII. 1669 eller 9. V. 1670. Pastor i Stepping 1692—1724, d. 1. IX. 1724; — *Andreas*, f. 10. IV. 1660, Postmester Rendsborg, valgt til Raadmand i Haderslev 13. XI. 1697, d. 4. VIII. 1732; — *Anna Elisabeth*, f. 1669, d. 1670; — *Adolph*, Cornet i kgl. Tjeneste, d. før 1694 (forekommer ikke i *Hirsch's* Militærpersonalier). Kilder: Raadsprotokol 7. XI. 1668, Vauppel l. c., Mollers Stamtavle.
- 1675—1676. *Anton Klinge*. Er. Raadmand 1661 (Acta A. XVII. 809 Statsarkiv Kiel), valgt til Borgmester 9. IX. 1675 efter Borgmester *Gottfried Schumachers* Død under Betingelsen, at han flytter fra Slotsgrunden og genopretter Tinget («das zuvor allhier gewesenes übliches Ding und Recht»; Raadsprotokol 9. IX. 1675), d. 14. XII. 1676 (Kirkens Regnskabsbog) eller 15. XII. (Rhodes Ms. og Aastrup Kirkebog: «døde H. Borgmester *Anthon Kling*, min Kones Fader, hora quarta matutina me presente»). Formodentlig Søn af Bysekretær *Friedrich Klinge* i Flensborg (f. Jever 25. III. 1612, d. Flensborg 13. V. 1660) og *Catharine Holst*, fra Koldebüttel, gift 23. VIII. 1640. I Flensborg Raadstueprotokol 9. V. 1661 hedder det efter Bysekretær *Fr. Klinges* Død: «Eod. beschlossen, dass an Antoni Kligen wegen Friedrich Kligen Sehl. Rechnung möge geschrieben werden» (Meddelelse af Hr. Raadstuearkivar, Professor *Dr. Fr. Graef* i Flensborg). Hospitalsforstander 1675. Gift med *Anna Elisabeth*, der lever som Enke 1678. 11 Børn: *Anton*, var 1680 Ridefoged i Haderslev Herred. Sønnen *Anton Boldewin* var Præst i Vonsbæk 1716—1740, en anden, *Friedrich*, var Byfoged i Haderslev 1731—1767; — *Dorthe Elisabeth*, d. Aastrup 1695, gift 12. IX. 1676 med Pastor *Johannes Monrad* i Aastrup; 4 Børn; — *Anna Sophia*, gift 1696 med Farver *Johann Bahnsen* i Haderslev; B. havde først været gift med en *Maria*, i hvilket Ægteskab var en Søn (Raadsprotokol 15. II. 1696); — *Friedrich*, Pastor i Halk 1689—1699, d. 19. II. 1699; — *Just*, Byfoged i Haderslev 1690—1707, begravet 14. VI. 1707; — *Kai Klinge* i København (jfr. *L. Bobé*, *Petrigemeinde* (1925), 435, 500/1.); at han var Broder til Byfogden, fremgaar af Raadsprotokollen 18. IV. 1711; — et Barn, d. 1679; et andet begravet 30. VIII. 1680. — Om to Døttre jfr. Kirkehistoriske Samlinger 3. IV. 155, en

- tredie var gift med Raadmand Tycho Christensen i Haderslev (d. før 1718).
- 1677—1688. Hans Giessmann. Stammer »aus dem Braunschweigischen« (Nachrichten v. Balt. Meere 1766, 86). Deputeret Borger sikkert 1665 (Raadsprotokol 17. III. 1665), valgt til Raadmand 18. II. 1668, til Borgmester 1. II. 1677. D. 1688 mellem 12. V., det sidste Raadmøde, han deltog i, og 17. VII. (kgl. Rescr., at Raadet maa vælge Arend Brun til Borgmester). Gift 1649 med Cæcila, Datter af Pastor Nic. Køndig i Moltrup (1597—1647), som først 1646 var gift med Christian Knudsen i Solkjær. I Frue Kirkes Regnskab forekommer 6. X. 1673 Klokkepenge til Bryllup for »Herr Hans Giesman«, enten Borgmesterens andet Bryllup eller hans Navn staaer for Datterens. En Datters Bryllup 1679—80 (Kirke-regnskab). Som Svigersønner nævnes i Raadsprotokollen 27. III. 1686 Mons. Jens Olufsen og Tingskriver Peter Hansen; førstnævnte er maaske den senere Borgmester Jens Olufsen (1706—1714), sidstnævnte maaske Amtsskriveren, d. før 12. I. 1692 (Papirer paa den gamle Amtsstue, Naffet Nr. 2 i Haderslev) derefter hed hun Elisabeth.
1678. Just Hansen (Rhodes Ms.).
- 1688—1705. Arend Brun. Søn af Detlef Brun, Kaptajn i Frederik III.'s Tjeneste, og Anna Trentzaus (Ligtale over Sønnen Jochim Brun 11. VII. 1728, Haderslev Kirkearkiv); Provindsial-Postmester over Jylland 1676, Tolder; udnævnt til Borgmester 1688 (kgl. Kaldsbrev 17. VII. 1688, jfr. Raadsprotokol 3. VIII. 1688, 12. II. 1698); d. 17. VI. 1705. Gift 1° 14. IV. 1677 med Salome Jansen, Enke efter Borgmester Gottfried Schumacher (jfr. Persh. T. 8. IV. 243), d. 1680, begr. 30. V. (Kirkeregnskab: H. Postmeister seiner Liebst. sehl. gestorben für eröffnung 20. Mk.). 2° 9. VI. 1681 med Anna Eleonora Hoyol, Datter af Amtsskriver Boldewin Hoyol og Elisabeth Ludolfin, jfr. Aastrup Kirkebog 1681: »d. 9. Jun. d. .1. Nuptiæ Dn. Arendt Brun Postmeisters in Hadersleben mit Anna Eleonora Hojolin fuere«. 3° med Dorothea Augusta (jfr. Raadsprotokol 3. X. 1705), d. 1. XII. 1714 (Ringning med Klokkerne i 3 Dage og efter Prædikenen kostede 40 Mark lybsk). Om Sønnerne Arend (d. som Sognepræst i Moltrup 23. VII. 1741) og Joachim (f. 20. VI. 1692, d. 1728 som Quartus ved Haderslev Latinskole) jfr. Persh. T. 7. VI. 131/2, 8. IV. 243, om Sønnen Detlev (Borgmester 1730—1745 jfr. nedenfor; et Fødselsattest for Sønnen Conrad af 2. Ægteskab findes i Raadsprotokollen 20. V. 1706.
- 1691—1707. Gottfried Schröder, Søn af Kirkeforstander og Indbygger paa Slotsgrunden Warmbold S. og Margareta, Datter af Provst Søren Bagger i Kallundborg (Raadsprotokol 16. V. 1722), i Raadsprotokollen 19. XI. 1676 nævnes Carsten S. som Fader), født 1643 (Ligsten i Frue Kirke ifølge Gravstedermatriklen fra 1781 Nr. 34). Herredsfoged i Aabenraa 1676, Amtsskriver i Aabenraa 1684, bestemt til at være Viceborgmester ifølge kgl. Resolution 9. XII. 1690, indsat i Embedet 5. II. 1691, første Borgmester 1693, afsat 11. II. 1707; d. 25. VI. 1719 (Kirkeregnskab). — 2 Børn: Anna Maria,

- gift med Kaptajn von Holys paa »Leidstenhoff« (det er Lengodset Leisten) i Mecklenborg: — Anna Margareta, gift 1694 med Joachim Soltwedel, Borgmester i Haderslev 1720—1729.
1707. Nicolaus Rüe. Valgt til Borgmester 11. II. 1707, var tillige Ridefoged i Gram Herred (sikkert 1671—1721, jfr. Raadsprotokollen 25. X. 1765), afsat i H. t. kgl. Rescr. af 28. III. 1707 (Raadsprotokol 22. III. 1707); døde 1725. Gift med Maria, Datter af den 1675 afdøde Raadmand Matthias Jensen i Haderslev. Hun døde 1743. Af Børn kendes følgende 5: Matthias Rye, 1781 i København. — Dorothea Sophia, gift 23. XI. 1717 med Rektor Conrad Michael Overbeck (jfr. Persh. T. 7. VI. 127). — Botherilla Catharina, gift 26. IX. 1719 med Rektor Christian Erdmann Schindler, begr. Frue Kirke 30. X. 1729; jfr. Persh. T. 7. VI. 127. — Severin, døde 1704 i Østindien; (jfr. Raadsprot. 19. VIII. 1704). — En Datter begr. Frue Kirke 29. I. 1713.
- 1705—1707, 1708—1714. Jens Olufsen. Valgt til deputeret Borger 20. XI. 1688, til Raadmand 2. X. 1703, til Borgmester 28. IX. 1705. Var suspenderet 1707—1708, igen introduceret 1708 (kgl. Rescr. 3. III. 1708, Cod. 4, N. 172 Raadstuearkiv), begr. 16. XI. 1714. Gift med Justina, Datter af Magister Peter Dreyer i Haderslev; om Sønnen Peter jfr. Achelis, Haderslebener Johanneum, 1921, S. 41, N. 263 og Samlinger til Jydsk Historie og Topografi 1926, S. 195. — Enken fik Kapitan Rehewalds Bo ifølge Testamente, oprettet 18. III. 1708, til Nydelse; d. 1721, begravet 15. III. (Kirkeregnskab).
- 1707—1708. Kai Mussmann. Son af Christopher M. i Haderslev (d. 1680) og Gjertrud Lauenstein, Datter af Borgmester Just. L. Aflagde Eden som Borgmester 15. IV. 1707 (Raadsprotokollen), d. 13. XII. 1708 (Astrup Kirkebog). Gift 1° med Anna; 2° med Magdalena, Datter af Peter Matzen. Hun blev efter Mandens Død gift med Jürgen Paulsen i Aabenraa (bl. Arvingerne anføres i Raadsprotokollen 13. VIII. 1711: »Jürgen Paulsen wegen seiner Frau Liebsten« og »Mons. Jürgen Paulsen wegen seines Stiefsohns Maatthias Musmann«); hun blev begravet i Aabenraa 28. XI. 1712. — 5 Børn: Anna Christina, f. 1691, d. i Haderslev 18. IV. 1776, var først gift med Claus Jacobsen Lunding (Købmand og deputeret Borger), 21. X. 1729 med Bendix Holst; — Johann Christopher; — Andreas (d. 29. VI. 1754); — Gertrud; — de tre sidste anføres i Raadsprotokollen 29. VII. 1710). — Matthisa, Borgmester 1757—1768, jfr. nedenfor.
- 1715—1720. Balzar Benzen. Indsat 19. X. 1715, producerer sin Dimission 16. V. 1720 ifølge kgl. Rescr. af 7. V. (Prot. extrajudiciale 16. V. 1720, Cod. 51 Raadstuearkiv). Var tillige Amtsinspektør og Amtsforvalter. Gift med Catharina Dorothea (Raadsprotokol 9. IV. 1722). — Born: Samuel og Friedrich studerer i Leipzig 1714, et Barn dør 26. VI. 1715 (Kirkeregnskab). Hans Bedstemoder blev begravet i Haderslev 18. XII. 1759.

- 1720—1729. *Joachim Soltwedel*. F. i Husum 28. VIII. 1661 som Søn af Købmand *Joachim S.* i Husum og *Agathe Müller* (d. i Haderslev 1721, begr. 9. II.) fra Haderslev. Deput. Borger 13. XI. 1703 (Raadsprotokol), Raadmand 1715, valgt til Borgmester 24. V. 1720 (Prot. extraiudiciale samme Dag, Cod. 51 Raadstuearkiv), d. 28. XII. 1729 (Ligtale Acta 7 c Kirkearkiv; 29. XI. ifølge Kirkeregnskabet), begravet 10. I. 1730, jfr. Aastrup Kirkebog: »Sepultus est Consul Haderslebiensis Jochum Soltwedel æt. 68«. Gift 1694 med *Anna Margareta Schröder*, Datter af Borgmester *Gottfried Sch.* (1691—1707); hun døde 19. IX. 1736. — 18 Børn: *Jacob*, som havde Bryllup 2. II. 1735; — *Anna Maria*, gift med *Berend Stubbe* i Kalundborg (Prot. iud. 8. XI. 1731); — *Hermann Gottfried*, f. Haderslev 7. X. 1695, imm. Jena 13. VII. 1215, Quartus ved Latinskolen 1719, d. 14. II. 1735, ugift (Ligtale Acta 7 c Kirkearkiv, hvorefter Persh. T. 7. VI. 139 N. 15 bør rettes); — *Peter*, umyndig 1730; — *Johann Gottfried*, umyndig 1730; imm. Kiel 15. IV. 1741; — *Elisabeth Maria*, umyndig 1730 (jfr. Prot. iud. 4. IV. 1730), d. ugift 30. VIII. 1736; — *Joachim*, studerede 3 Aar i Wittenberg og Jena (Prot. iud. 8. XI. 1731); — *Ernst*, kom 18 Aar gammel den 22. IV. 1718 til København (Prot. iud. 8. XI. 1731). Er 1732 Toldforvalter i Kalundborg (Prot. iud. 18. XII. 1732).
1726. *Johann Vennighausen*. Udnævnt af Kongen til Viceborgmester 16. X. 1723, Udnævnelsen forelæst paa Raadhuset 12. II. 1726 (Prot. extraiudiciale samme Dag, Cod. 51 Raadstuearkiv). V., som var Postmester i Haderslev 1705—1726, protesterer imod Udnævnelsen paa Grund af Svagelighed og andre Forretninger; den var sket i H. t. en anonym Angivelse, at *Soltwedel* paa Grund af Alder og Svagelighed ikke længere var i Stand til at føre Borgmesterembedet. Derimod protesterer baade *Soltwedel*, Raadmændene og de deputerede Borgere, og V. har aldrig tiltraadt Stillingen, skønt han havde indsendt Eden som Borgmester til det tyske Kancelli (1. XII. 1723). *Lautrups Oplysninger* S. 141 om *Soltwedels* Afskedigelse 1720 og *Vennighausens* Embedstid som Borgmester 1720—1745 er aldeles urigtig. Gift 1° med *Magdalena Elisabeth Hünit z*, begr. kort efter 24. II. 1709 i Slesvig. 2° med N. N., som døde den 12. XI. 1754 i Haderslev. En Datter har Bryllup 27. X. 1752, en anden, *Maria Augusta*, dør ugift 7. VI. 1776. Sønnen *Carolus Ferdinandus*, imm. Kiel 1. IV. 1730, Jena 12. IV. 1732, blev Overauditor i den danske Hær. Et Barn begravet 2. X. 1708. Desuden nævnes i Skifte (Raadsprot. 20. II. 1727) *Peter Christopher*, *Friderica Anna Sophia*, *Detlef* og *Ulrich Adolph*.
- 1730—1745. *Detlev Brun*. En Søn af Borgmester *Arend B.* (1688—1705). Valgt til Raadmand 11. IX. 1718, til Borgmester 24. I. 1730 (Prot. extraiudiciale 24. I. 1730; jfr. Aastrup Kirkebog 30. I. 1730: »Senator, Detlef Brun, Consul electus«). D. 2. IV. 1745 (Acta XVIII, 113 Ab ß Raadstuearkiv), jfr. Aastrup Kirkebog 5. IV. 1745: »subito obiit hor. I pom. Consul Hadersleb: Detlef Brun«. Gift 9. V. 1715 (Kirkeregnskabsbog:

- »Mons. Detlef Brun«. Hun hed Catharina Elisabeth, (Acta XVIII, II, 4 c, Bil. 1) og døde som Enke 28. X. 1747. (Kirke-regnskab: »die Frau Bürgermeisterin Bruun«). Hans Borgerbrev findes indført i Raadsprotokollen 12. IX. 1702.
1745. Johann Ahrend Brun. Søn af Borgmester Detlev Brun (1730—1745), imm. Göttingen 27. IV. 1735 som stud. iur., Sagfører i Haderslev (Kaldsbrev dat. 4. VI. 1740), udnævnt til Borgmester 4. VI. 1745 (Prot. extrajudiciale 31. VII. 1745, Cod. 52 Raadstuearkiv), d. 14. X. 1745 (Prot. extrajudiciale 10. XI. 1745).
- 1745—1747. Lütge Asmussen. F. i Haderslev ca. 1707, valgt til Raadmand 3. X. 1737, til Borgmester 1745; Valget stadfæstes 7. I. 1746 (Acta XVIII., II. 3. Ab 3 Raadstuearkiv). D. 16. VI. 1746 (Acta XVIII., II. 3. Ab 3 Raadstuearkiv), begr. i Aastrup Kirke 21. VI. 1747. Gift 1. X. 1734 med Anna Apollonia Monrad, Datter af Sognepræsten Georg Monrad i Aastrup, f. Aastrup 1718 (Manusc. 174 Statsarkiv Kiel), d. Aastrup 10. VI. 1737. Den eneste Datter, Hil-leburg Christina, f. 16. VIII. 1736, blev gift i Aastrup 7. VIII. 1753 med Kommerceraad Christen Leth i Vejle.
- 1747—1752. Christian Friedrich Schnell. Amtsforvalter (sikkert 1736), Tolder, Justitsraad, paa de deputerede Borgers Forslag valgt til Borgmester 5. VII. 1747; Valget blev stadfæstet 17. VII. 1747 (Acta XVIII., II. 3. Ab 3 Raadstuearkiv); d. Haderslev 23. IX. 1752 (jfr. Aastrup Kirkebog: »starb zu Hadersleb.: H. Justitz-Rath Schnell, Amtsverwalter, Consul, Zollner«. Gift med Catharina, som d. 2. III. 1791. Hun oprettede 30. III. 1782 det Schnellske Legat, jfr. Lautrup S. 105.
- 1752—1753. Jacob Bertelsen Lunding. Valgt til Raadmand 2. V. 1745, til Borgmester 24. X. 1752, jfr. Aastrup Kirkebog Dom. XVII. post Trinit.: »an statt des verstorbenen Justitzraths Schnell ist H. rath H. Jacob Bertelsen zum Burgermeister in Hadersleben (gewählt)« og Prot. extrajud. 24. X. 1752. D. 4. VI. 1753. Gift 1732 med Talle Rebecca, Datter af Nis Troulsen i Hjerndrup og Anna Lorentzen fra Oksevad; hun d. 21. XII. 1775, 50 Aar og 3 Maaneder gammel. — 8 Børn: Anna Catharina, gift 26. X. 1752 med Sognefoged Conrad Iversen i Fredsted; — Anna Sophia, døbt 11. V. 1742, gift 9. IV. 1761 med Lorentz Musmann i Haderslev (f. ca. 1735, d. Haderslev 28. VI. 1781); — Bertel Jacobsen, døbt 8. XI. 1739, d. spæd; — Bertel Jacobsen, døbt 11. V. 1744, gift 1° 19. I. 1775 med Cathrine Musmann (se 1757—68); 3 Børn; 2° 28. IV. 1789 med Metta Catharine Fischer fra Ejsbøl; — Nis Bertelsen, f. ca. 1736, d. Haderslev 21. II. 1795, gift med Anna Christina Holmer i Roost: En Datter; — Magdalena Rebekka, døbt mellem 12. og 19. V. 1748, gift 1. V. 1777 med Jacob Holm, Søn af Herredsfoged Peter Christian H. paa Tørning, hun døde før 1786 paa Refsø (han var Ejer af Refsø 1778—1795; Sommersted Kirkebog er brændt); — Jacob Bertelsen, døbt 28. VIII. 1753; — Ingeborg Bertelsen, d. 1759, begr. 12. XI. i Frue Kirke.
- 1753—1757. Jens Christian Meyland. Søn af Sognepræst Johan M. i Hoptrup (1698—1742), Sagfører i Haders-

- lev (Kaldsbrev 23. V. 1740), valgt til Borgmester 1753, jfr. Prot. extrajudiciale 28. IX. 1753 (Cod. 52 Raadstuearkiv) og Aastrup Kirkebog 1753, Dom. XIV. post Trinit.: »Sachwalter Meyland zum Bürgermeister in Hadersleben, an Justizraths Schnell stelle, introduciret«. D. 2. VI. 1757 (Aastrup Kirkebog har urigtigt 3. VI.: »Obit consul Hatterslebiensis Meiland«, thi i Prot. extrajudiciale 3. VI. 1757 hedder det: »gestern Vormittags um 10 Uhr«).
- 1757—1768. Matthias Musmann. F. i Haderslev ca. 1703, Søn af Borgmester Kai M. (1707—1708) og Magdalene, Peter Matzens Datter, valgt til Borgmester 28. IX. 1757 (Prot. extrajudiciale, Cod. 52 Raadstuearkiv); Valgt stadfæstet 24. X. 1757; d. Haderslev 30. VI. 1768. Gift 1° 18. VII. 1730 med Catharina Lundning, Datter af Købmand Michel Jacobsen L. i Haderslev og Anna Margaretha Hollingsen fra Flensborg; hun døde 27. VIII. 1736. Et Barn af dette Ægteskab døde 3. IV. 1735; ingen Børn i Live 1768. 2° 28. V. 1741 med Anna Elisabeth Lundning, f. 1691, Datter af Købmand Nis Jacobsen Lundning og Elsabe Magdalene Hestermann (d. 22. V. 1772), begge fra Haderslev, d. 11. I. 1756 (Kirkeregnskabsbog). — Jfr. Aastrup Kirkebog 1741, Festo Trinit.: »interfui nuptiis [Mathiae] Musmannianis Haderslebiae«. — 10 Børn: Kai, f. 27. X. 1741, deputeret Borger, d. Haderslev 28. I. 1791; gift 1. XI. 1771 med Christina Margaretha, Datter af Niels Jürgensen Hvas paa Ballegaard, d. Haderslev 14. III. 1799; 7 Børn: — Nis, f. 1. IX. 1743, d. Haderslev 17. IX. 1801; gift 1° 28. IX. 1769 med Gunder Christina Kalleisen i Gammel-Haderslev, f. 1747, d. 5. XII. 1772; 2 Børn; 2° med Anna Catharina Bang fra Ststrup ved Fredericia; 2 Børn; — Catharina, f. 23. V. 1745, d. Haderslev 22. VI. 1788; gift 19. I. 1775 med Barthol Jacobsen Lundning (se 1752—53); 4 Børn; — Peter, f. 19. XI. 1746, d. før 1768; — Jacob, f. 15. II. 1748; gift i Gammel-Haderslev 8. II. 1770 med Helena Fischer, Enke efter Sognefoged Stephan Fischer i Ejsbøl; — Falle Rebecka, f. 15. II. 1748, d. før 1768; — Matthias, f. 3. I. 1749; — Elisabeth Magdalena, f. 15. III. 1750, d. Haderslev 7. IX. 1802; gift 1° 31. V. 1771 med Købmand Friedrich Raben, deputeret Borger, Søn af Købmand Andreas Jessen Raben i Haderslev og Lucia Feddersen fra Flensborg, f. 22. IV. 1744, d. Haderslev 18. VI. 1784; 3 Børn; 2° 13. VI. 1786 med Købmand Erich Hofgaard i Haderslev, Søn af Jesper H. og Helena Hiort, begge fra Horsens; f. ca. 1759, d. Haderslev 1. VI. 1804; 4 Børn; — Andreas, f. 6. X. 1754, d. Haderslev 16. VI. 1801; gift med Thalia Rebecca Holm fra Refsø; uden Livsarvinger; — Magdalena, f. 3. I. 1756, d. Kolding 27. 6. 1832, g. 26. X. 1779 med Apoteker Morten Christian Eilschow (= Eilskov) i Kolding.
- 1768—1796. Arnold Christian von Neuhöffel, F. Bordelum 25. IV. 1727, Søn af Diakon Ludwig Philipp von N. (d. 1748) i Bordelum og Magdalena Forster

- (d. 1745); imm. Kiel 15. V. 1747, Amtsskretair i Haderslev sandsynligvis 1750, da Amtsskretair Martensen døde 9. VI. Kaldsbrev som Sagfører 10. I. 1750; valgt til Bysekretair sstds. 1758 16. III., kgl. Konfirmation 3. IV., introduceret 18. IV., Raadmand 1760, Borgmester 1768, (Valgshandlingen er efter Prot. extraudiciale beskrevet hos Achelis, Haderslev i gamle Dage II., S. 50—51). D. Haderslev 26. VIII. 1796. Gift 25. XI. 1768 med *Sophia Magdalena Bang* (Koncession til Huskopulation 19. XI), Datter af afdøde kgl. Postmester *Jürgen Bang* (d. 9. XII. 1751) i Haderslev og *Hedewig*, født *Nieburg*. — 2 Børn: *Ludwig Georg*, f. 21. IX. 1769, imm. Kiel April 1788, Underretssagfører i Haderslev, d. sstds. 20. XII. 1825; — *Sophia Hedewig*, f. 21. II. 1773; gift 1. VII. 1796 med *Hans Rudolph Hiort*, Amtsforvalter i Haderslev (f. 8. III. 1771, d. Haderslev 13. XI. 1814); om hans Samlinger til Haderslev Bys Historie jfr. *Sønderjydske Aarbøger* 1892, S. 149 og *G. Fr. Claussen, Beiträge zur Geschichte von Hadersleben*, 1877, S. 111.
- 1796—1813. *Niels Sørensen*. F. Jels 18. VI. 1763, Søn af Landmand og Sognefoged *Søren Nielsen* og *Susanna Catharina Petersdatter*, imm. Kiel 22. X. 1785, Sagfører i Haderslev, Borgmester 1796, tillige Bysekretær indtil 1802, Byfoged fra 1800, d. Haderslev 4. VIII. 1813. (Biografi af *Johannes Knudsen* i *Lyna* 1813, S. 265—278). Gift med *Maren Maria Hvas*, f. *Ballegaard* 12. IX. 1772, døbt *Falslev* 28. X., d. Haderslev 13. IV. 1835. — 7 Børn: *Susanna Sabina*, f. 7. VII. 1794, d. Haderslev 9. II. 1870, gift 21. VI. 1810 med Rektor *Christian August Brauneiser* (f. *Tønning* 24. X. 1777, d. Haderslev 14. III. 1855); — *Severinus Ferdinand*, f. 7. VI. 1796; — *Niels August*, f. 3. V. 1798, d. Haderslev 10. VI. 1798, — *Niels Ludwig August*, f. 27. II. 1800; — *Sophia Catharina*, f. 29. XI. 1801, d. *Grossflintbeck* 28. II. 1867; gift 10. X. 1829 med Pastor *Johann Heinrich Förchhammer* (f. *Skodborg*, Haderslev Amt, 20. VIII. 1801, d. *Grossflintbeck* 13. IX. 1856); — *Friederica Christina Maria*, f. 1. III. 1805, d. Haderslev 26. IX. 1818; — *Christian Gulbrand*, f. 7. XII. 1806, d. Haderslev 11. VIII. 1849; imm. Kiel 5. V. 1827, Bestyrer af en privat Realskole i Haderslev.
- 1814—1836. *Andreas Christopher Lindenhau*. F. i Haderslev 17. II. 1774, Søn af Sagfører *Hans Tobias L.* i Haderslev (f. Haderslev 20. IX. 1739, d. Haderslev 1. XII. 1797, gift 29. XI. 1771) og *Anna Magdalena Huus* (f. Haderslev ca. 1734, d. Haderslev 20. III. 1808; Datter af Gæstgiver *Andreas Huus* i Haderslev og *Maria Peter Fallesens Datter* fra *Halk*), imm. Kiel 23. IV. 1790, jur. Eksamen *Gottorp* 1793, Sagfører i Haderslev, Bysekretær 1796, tillige Raadmand 1802, Borgmester 1814, kgl. Justitsraad 1825, d. Haderslev 31. XII. 1836. (Biografier: *Biografisk Leksikon* X, 315, *Allg. Deutsche Biographie* XVIII., 695, *Nekrolog der Deutschen* XV, I 39). Gift 1° med *Charlotte Amalie Hildeburg Malling*, Datter af Auditeur *Rasmus M.* og *Ulrica Auguste*, født *Böhme* fra *Oxenvad Præste-*

- gaard, d. Haderslev 17. VIII. 1822; 2° 29. X. 1823 med Hansine Malling, Datter af Generalkrigskommissær Peter M. og Martine Catharina Georgia Cretschmer, f. 23. II. 1797; efter Mandens Død blev hun 28. III. 1850 gift med Senator og Købmand C. A. Petersen i Gammel-Haderslev (d. 25. IX. 1857), hun døde 3. X. 1875. 9 Børn af første Ægteskab (andet Ægteskab var barnløst): Sophia Wilhelmine, f. 23. V. 1799, d. Haderslev 5. VI. 1803; — Hans Julius, f. 29. V. 1801, d. Tønder 1855; — Carl Ferdinand, f. 28. IV. 1803, d. Haderslev 21. XI. 1809; — Gustav Adolph, f. 19. IX. 1804, Borgmester i Otterndorf (Hannover, Hadeln Kreds), d. Cuxhaven 7. IX. 1861; — Peter f. 24. IX. 1806; det maa være ham, der 1836 var i Sverige, jfr. H. Schrøder i Neuer Nekrolog der Deutschen XV. (1837) I. S. 39—40; — Wilhelm, f. 9. XII. 1807, d. Haderslev 10. V. 1808; — Emil, f. 26. II. 1809, d. Haderslev 11. IV. 1810; — Hermann, 18. VII. 1810, stud. med., d. Haderslev 13. X. 1836; — Ida Maria, f. 19. V. 1813, d. Haderslev 12. IV. 1814.
- 1837—1844. Ludwig Friedrich Gabriel Schrader. F. Pinneberg 10. VI. 1784 (1785 efter Danske Magazin VI. 4 (1928) S. 224), Søn af Professor Ludwig Albrecht Gottfried S. i Kiel, imm. Kiel 26. IV. 1801, slesv. jur. Eks. 1806, Volontør i det Slesvig-Holstenske Kancelli 1806, Ekspeditionssekretær i Feltcommissariatet 1807, Aktuar i Ærø By- og Landsret 3. X. 1810, Bysekretær i Haderslev 1814, udnævnt 28. XII. 1813, Borgmester ssdtds. 16. V. 1837—1844, Politimester i Altona 1844—1848, levede fra Sept. 1848 til 1849 i København, Overpolitimester i Flensborg Efteraar 1849, Borgmester og Politimester i Slesvig Efteraar 1850, Politimester i Altona 1. VII. 1852 indtil April 1860, d. Ottensen 22. I. 1866. Gift 1° med Louise, Datter af Hofpræsten Christian Jessen i Augustenborg og Anna Jessen, f. Augustenborg 17. VIII. 1788, d. Haderslev 12. XII. 1815; 2° med Sophie Henriette Adeline Freiin von Eggers, Datter af Christian Ulrich Detlev, Friherre von Eggers og Johanne Ernestine Münter, f. 18. V. 1794, d. Altona 4. XI. 1852 (jfr. Zeitschrift osv. 40, S. 212, hvor Dødsdatoen bør rettes). 2 Børn af første Ægteskab: Louise, f. 21. VI. 1814, levede 1866; — Ludewig Christian, f. 28. XI. 1815, Præst (se Biogr. Leks.), d. 12. X. 1907, begravet paa S. Jørgens Kirkegaard i Kiel; — 9 Børn af andet Ægteskab: Sophie Friederike Johanne, f. 26. XI. 1817, d. Haderslev 2. XI. 1842; — Christian Detlev Ulrich, f. 6. II. 1819, var 1866 Læge, Dr. med. i Australien; imm. Kiel 24. IV. 1839, Læge ved det 3. Slesvig-Holstenske Jægercorps i Aarene 1848—1850 (Zeitschrift osv. 15, S. 173); — Constance Charlotte Henriette, f. 14. I. 1821, d. Altona 8. XII. 1860; — Justine Auguste Gabriele, f. 25. XII. 1822, levede 1866; — Auguste Georgine Adeline, f. 20. XI. 1825, d. Haderslev 22. X. 1842; — Oluf Friedrich, f. 28. II. 1827, d. Haderslev 4. IV. 1828; — Johanne Ernestine, f. 5. IX. 1828, d. Altona 15. I. 1845; — Ludewicke Juliane Andrea,

- f. 18. V. 1830, d. Haderslev 17. VI. 1831; — Friedrich Sophus, f. 23. XI. 1835, d. Haderslev 26. II. 1840.
- 1844—1848. Gustav Friedrich Lassen. F. Haderslev 8. VIII. 1801, Søn af Herredsfoged Friedrich Christian L. (f. 25. IV. 1765, d. 5. I. 1833), og Marie Sophie, f. Hvas (f. 1774, d. 2. IV. 1806), imm. Kiel 20. X. 1821, Auditor ved det Holstenske Infanteriregiment i Rendsborg 1827, Landfoged paa Sild 1842, Borgmester, Politimester og Byfoged i Haderslev 1844, hvilket Embede han i April 1848 maatte forlade (jfr. Besvarelsen til 2. Post i »Antegnelser til Byen Haderslev Commune-Regnskab for Aaret 1848«: »Det er notorisk bekjendt heri Byen at Etatsraad Lassen forlod Haderslev d. 25. April 1848«), Medlem af Civilforvaltningen i Hertugdømmet 1848—1850, Overpræsident i Flensborg 1850, d. Flensborg 13. III. 1854. Gift 1° 21. IX. 1833 med Corinna Bartholin, f. 15. IX. 1812, d. 10. XI. 1848; 2° 18. VI. 1851 med Helene Regenb urg, f. 2. II. 1809, d. 9. VI. 1894.
- 1848—1850. Otto Kier. F. 15. IV. 1792, imm. Kiel 22. X. 1812, Heidelberg 26. XI. 1814, Sagfører i Haderslev 1816, Herredsfoged i Gram Herred 1841, Borgmester 1848 (indsat af den provisoriske Regering), entlediget 1850, d. Altona 22. III. 1863. (Biografi i Jahrbücher für die Landeskunde 7, 1864, S. 299—303).
- 1850—1864. Emil Hammerich. F. København 26. VII. 1801, Søn af Raadmand Fr. H. i København, imm. København 1818, Auditor i Slesvigske Infanteriregiment i Slesvig 1825, i Lauenborgske Jægercorps i Kiel 1827, i 5. Jægercorps ssds. 1842, Byfoged i Mariager 1844, Borgmester, Byfoged, Politimester og Bysekretær i Haderslev 1850 (28. XI. tiltraadte han Stillingen), entlediget 1864, d. Frederiksberg 10. X. 1877.
- 1864—1867. Peter Brodersen Hansen. F. Bredebro 7. IX. 1831, Søn af Farver Jørgen Andreas H. i Bredebro og Metta Kjestine, født Brodersen; undervist i Christiansfeld (Achelis i Schriften des Vereins osv. 2. Række, 9. Bind (1930), S. 44 A. 4), 1849 i Flensborg, Student fra Lübeck 1853 (Genzken, Progr. Lübeck 1902, S. 46, N. 512), imm. Tübingen, München, Kiel 28. IV. 1855, ansat ved Ministeriet for Hertugdømmet Slesvig i København, derefter Privatsekretær hos Greve Moltke i Holsten; 1864 Borgmester i Haderslev, 1867 Medlem af Appellationsretten i Flensborg, d. 20. III. 1878. Gift 26. VI. 1866 med Louise Augusta Rigsgrevinde Rantzau, f. 14. X. 1832, d. 1890 (Danm. Adels Aarb. 1930, II. 85).
- 1867—1870. Karl Christian Lüders. F. Glückstadt 17. V. 1834, Søn af Overretsraad Peter L. (jfr. Sønderjydske Aarbøger 1889, S. 130, A. 3), imm. Kiel 4. IV. 1853, Herredsfoged i Augustenborg 1864, Borgmester og Bysekretær i Haderslev 1. IX. 1867 (Deput. Prot. 5. IX. 1867); d. Grunewald ved Berlin 1924 som Wirkl. Geheimer Oberregierungsrat.
- 1870—1895. Matthaeus Theodor Bernhard Chemnitz. F. Burg paa Femern 11. VII. 1832, imm. Kiel 28. IV. 1859, Heidelberg 25. X. 1859, Borgmester i Haderslev 26. VII. 1870—1. IV. 1895, d. Haderslev 22. VIII. 1900. -- Gift

- med Bertha, født Hansen, d. Hannover 9. XII. 1926, begravet i Haderslev.
- 1895—1902. Hugo Elimar Køster. Borgmester i Haderslev 1. IV. 1895—1. IV. 1902, Kommuneforstander i Zehlendorf ved Berlin 1902; indtil 1895 »Gerichtsassessor« i Jever.
- 1902—1920. Gustav Adolph Carl Schindelbauer, Dr. jur.; f. Wittstock an der Dosse 16. IX. 1862, valgt til Borgmester 1902, entlediget 1920, d. Haderslev 31. I. 1926. — Gift med Klara Magdalene Elisabeth, f. Rührmann.
1920. Nicolai Svendsen. F. Skærbæk 10. VIII. 1873, Redaktør af Modersmaalet-Dannevirke 1904—1920, indsat som Borgmester af den internationale Kommission Februar 1920; Amtsskolekonsulent i Tønder siden 1920.
- 1920—1922. Thorvald Frederik Johan Møller, født Müller. F. Flensborg 16. IX. 1858, indtraadt i Firmaet »Nordslesvigs Brandforsikringsforening for rørlige Ejendele« 1900; folkevalgt Borgmester i Haderslev 1920, afgaaet 1922, d. Haderslev 17. IX. 1923.
- 1922—1929. Laurentius Christensen. F. Sørup, Angel, 12. VII. 1855, Søn af Gendarm Lars C., exam. jur. 1891, Direktør for Haderslev Slotsvandmølle 1896, folkevalgt Borgmester 1922, d. Haderslev 4. II. 1929.
- Fra 1929. Andreas Thulstrup. F. Haderslev 7. VII. 1897¹⁾, Landsretssagfører i Haderslev.

Tilføjelser.

- S. 1. Judicialprotokollerne er fra Haderslev Købstad omkring 1867 afleveret til Amtsretten, derfra til Statsarkivet i Slesvig (nu Kiel).
- S. 3. Wilhelm Schumacher: Begravet 24. X. 1583, jfr. Aastrup Kirkebog 1583, Dom. 22. post trinit.: »Vilhelmus schomager sepultus est die Jovis«.
- S. 4. Simon Petersen: Tingsvidne 10. VII. 1574, Acta A. XVII., 721 Statsarkiv Kiel.
- S. 4. Christopher Boldich: Død før 21. III. 1626, Acta A. XVII., 721 Statsarkiv Kiel. — Datteren Anna blev gift med Gert Busch (ikke Borgmester) i Haderslev; jfr. Olaus Schmidt i Norsk slektshistorisk Tidsskrift 3 (1931), S. 8.
- S. 7. Just Lauenstein: Om hans anden Kones første Ægteskab se Nachrichten vom Baltischen Meere 1766, S. 86.
- S. 10. Jens Olufsen. Søn af Oluf Jensen, som 1650 blev gift med Elsa be Køndig, der senere blev gift med Borgmester Just Lauenstein (1668—1690).
- S. 11. Joachim Soltwedel. Berend Stubbe, som Datteren Anna Maria Soltwedel blev gift med, var døbt i Slagelse 1. VII. 1688 og døde 1762 i Kalundborg, begr. 11. I.; hun var død 1761, begr. 23. XII., 56 Aar gammel; jfr. Halling, Meine Vorfahren, Bd. 2/1905/, S. 184—185.
- S. 12. Lütge Asmussen. Imm. Jena 1. IV. 1728.
- S. 12. Christian Friedrich Schnell. Imm. Jena 14. V. 1716: Christianus Friedrich Schnell Segeberga Holsatus. Ligtalen over ham er trykt hos P. Wöldicke, Sammlung neun heiliger Reden (1763), S. 95—109.

¹⁾ Achelis, Aus der Geschichte des Haderslebener Johanneums I (1921) S. 93 Nr. 314.

Danske og norske Studenter ved Universitetet i Utrecht (1640—1856).

Af **Henny Glarbo.**

Universitetet i Utrecht blev oprettet i 1636 og fik hurtigt et ikke ringe Ry blandt de reformerte Studiesteder. I 1640 blev den første danske Student immatrikuleret der, og i de følgende c. 20 Aar besøgte Universitetet af ikke saa faa unge Mænd fra Kongeriget og Hertugdømmerne, derimod kun af ganske enkelte Nordmænd. Efter 1660 blev det stadig sjældnere, at de unge Studenter tog ud paa Studierejser, det blev fra da af kun de mest fremragende blandt dem, der havde gennemført deres Studium ved de hjemlige Universiteter i København eller Kiel, som søgte til Udlandet for at skaffe sig en videre Uddannelse. I Utrecht-Matriklen træffes danske Studenter i Slutningen af 17. og i 18. Aarhundrede kun spredtvis, og de fleste er fra Hertugdømmerne. Den her meddelte Liste er uddraget af den trykte Universitetsmatrikel »Album Studiosorum Academiae Rheno-Trajectinæ« Utrecht 1886.

- 1640 9. Marts. Joannes Pookius Cimbr. Danus, Theol. Stud., Phil. Bac.¹⁾.
- 1643 Martinus Petri Chaicomaeus Metropoli-Danus²⁾.
— Hilarius Schelerus Danus³⁾.
— Christianus Dop Danus⁴⁾.
— Petrus Hegelundus Danus⁵⁾.
- 1644 Nicolaus Wibourgus Danus.
— Thomas Hagedornius Norvagus⁶⁾.
— Fridericus Claudii Viltskiolz Hellis-ora-Danus⁷⁾.
— Johannes Bangius Danus⁸⁾.
— Matthias Bangius Danus⁹⁾.

¹⁾ Hans Hansen Pouch, d. 1660, Kapellan v. Ribe Domkirke.

²⁾ Morten Pedersen Cheitum, 1624—72, Præst i Hyllested.

³⁾ Ejler Kaspersen Schøller, Raadmand i Trondhjem.

⁴⁾ Christian Wilhelm Dop, d. 1668, Præst i Sandefjord.

⁵⁾ Peder Jensen Hegelund, d. 1670, Præst i Højrup.

⁶⁾ Thomas Bertelsen Hagedorn, d. 1684, Raadmand i Christiania.

⁷⁾ Fredrik Klausen Wildschüt, Præst i Heselunde i Skaane.

⁸⁾ Hans Clausen Bang, 1620—58, Præst i Bogense.

⁹⁾ Matthias Clausen Bang, 1630—68 Professor v. Gymn. i Odense.

- 1645 Felix Fridericus Rauber Danus.
— Johannes Johannis Haffniensis¹⁰⁾.
- 1646 Martinus Pauli Crum, Linguar. Orientalium Stud., natione-Scandinavio-Danus¹¹⁾.
- 1647 Johannes Boetius Flenopol. Hols¹²⁾.
— Augustus Bussius Holsatus¹³⁾.
- 1649 Christianus Lange H. F. Danus¹⁴⁾.
— Andreas Lange H. F. Danus¹⁵⁾.
— Johannes Oldeland Nob. Danus¹⁶⁾.
- 1650 Caspar Marchdaner^{17 a)}.
— Henrick Marchdaner^{17 b)}.
— Hilarius Holck Nobil. Danus^{17 c)}.
— Aeschines Holck Nobil. Danus¹⁸⁾.
- 1651 Petrus Christierni Danus.
- 1652 Petrus Joannis Beringius Danus¹⁹⁾.
— Canutus Wrne, Filius Sigvardi, Nobilis Danus²⁰⁾.
— Christianus Tossius, Med. Stud., patria Danus²¹⁾.
— Detlevus ab Alefeldt Hols.²²⁾.
- 1653 Nov. Friedericus Christianus a Kielman, Nob. Holsatus²³⁾.
— Dethlevus Horstius Holsatus.
- 1654 April. Otto Wrne, Georgij Filius, Danus eques²⁴⁾.
- 1655 [e. 1. Febr.] W. von Alefeldt Holsatus²⁵⁾.
- 1656 Febr. Petrus Georgij Haffniensis.
— Juli. Christophorus Balslow Danus²⁶⁾.
— Aug. Henricus Eckleff Turdera Holsatus.
— — Johann Voss Sonderburgo-Holsatus²⁷⁾.
— Okt. Bartholus Aalsoenius Danus²⁸⁾.
— — Anthonius Hogendorff Fridericiburgo-Danus²⁹⁾.

¹⁰⁾ = ? imm. i Leiden som »famulus« 1637 ²³/₁ og 1640 ¹⁸/₁₂.

¹¹⁾ = ? Søn af Paul Mortensen Aastrup (Grum) Biskop i Lund, d. 1619.

¹²⁾ Johannes Boëtius d. 1668, Dr. jur.

¹³⁾ imm. i Orleans 1649 ⁹/₈, i Basel s. A.

¹⁴⁾ Christen Henriksen Lange til Dejbjerglund, d. 1677.

¹⁵⁾ Anders Henriksen Lange til Vennergaard, d. c. 1659.

¹⁶⁾ Hans Hansen Oldeland til Uggerslevgaard, 1628—92.

^{17 a)} Caspar Markdanner 1625—51.

^{17 b)} Henrik Markdanner til Rønninge-Søgaard 1629—74.

^{17 c)} Eiler Holck til Holckenhavn, 1627—96.

¹⁸⁾ Eske Holck, hans Broder, druknede i Maas under Opholdet i Utrecht 8. Aug. 1651.

¹⁹⁾ = ? Peder Jensen (el. Hansen) Bering, Dr. med. i Franeker 1656.

²⁰⁾ Knud Urne til Juulskov, 1634—1705.

²¹⁾ Christian Foss, 1626—86, Dr. med., Chr. V.'s Livlæge.

²²⁾ Detlev v. Ahlefeldt til Lemkuhlen 1633—67.

²³⁾ Friedrich Christian Kielman v. Kielmansegg, Friherre, 1639—1714.

²⁴⁾ Otto Jørgensen Urne til Alslev, faldt ved Frederikshald 1659.

²⁵⁾ Wolf Henrik v. Ahlefeldt, 1641—61, imm. i Harderwijk 1656.

²⁶⁾ Christopher Pedersen Balslev, 1628—93, Dr. med. Apotheker i Odense, jvf. ³²⁾.

²⁷⁾ Jens Foss, 1629—87, Dr. med. Assessor i Højesteret.

²⁸⁾ Bertel Sørensen, imm. i Kbh. 1643 (kaldes her Alsoenius), = ? Hører i Aarhus.

²⁹⁾ Anton Frandsen Hogendorf, c. 1632—84, Præst i Egebjerg.

- 1656 Okt. Clemens Erasmi Thestrupius Arhusio-Danus³⁰).
 — — Canutus Olavius Hottersnensis Danus³¹).
 1658 [e. 1. Maj] Christophorus Petraeus Balzlau Otthonia-Danus³²).
 1661 Wilhelm Hudemann Crempa-Holsatus, L. L. stud.³³), tillige
 imm. 1663 9. Apr.
 1663 Johannes Kuhne Itzehoa-Holsatus³⁴).
 1664 Hans August, Hertog tot Sleeswijk-Holstein, soon van den
 Bisschop tot Lubeck³⁵).
 — Frederik Helm, Ephorus van syne Vorst. Genade,³⁶) met
 anderen by sig hebbende trein ontrent de 15 personen.
 1669 Martinus Bonzen Christianienses Norvagus³⁷).
 1672—73 Henricus Stegelmannus Kiloniensis, d. 22. April³⁸).
 1678 Nicolaus Hofmannus Danus³⁹).
 1680 Gerardus Treschovius Danus⁴⁰).
 1685 Friderick Weigberg Danus⁴¹).
 1678 Isaacus Le Maire Hafniensis^{42 a}).
 1689 Petrus Baggerus Coagiensis^{42 b}).
 1690 Georgius Leth Hafnia-Danus⁴³).
 1693 Johannes Joachimus Windhausen Holsato-Glückstadiensis⁴⁹).
 1695 J. D. Steman Helsingora-Danus⁴⁵).
 1699 Johann Lorens Bensen Glucstadio-Holsatus⁴⁶).
 1700 Nicolaus Breide Wilstria Holsatus⁴⁷).
 1702 Henricus Steinmann Glucstadiensis Holsatus⁴⁸).
 1703 Christian von Rantzau Holsatus⁴⁹).
 1704 Christian Albrecht Nieman Sleswicensis⁵⁰).
 1707 Johan Baptist Claessemb¹ von Vreden Nortstrandia Holsatus.
 — Axelius Norman Bergensis Norvegiae.
 1712 Augustus Fridericus Sandelius Utino-Holsatus⁵¹).

³⁰) Clemens Rasmussen Thestrup, 1627—70, Præst i Hjern.

³¹) Knud Olesen, Rektor i Horsens, død i Embedet.

³²) den samme som ²⁶).

³³) ? Søn af Johan H., Provst i Crempa, senere Superintendent.

³⁴) = ? Johannes Kühne, d. 1676, Præst i Nærheden af Lübeck.
(Møller).

³⁵) Hans August, Hertug af Holsten-Gottorp, 1647—86, sindsyg.

³⁶) Frederik Helm, 1636—72, Kansler i Glückstadt.

³⁷) Morten Christensen Bontzen, d. 1721, Assessor i Overhofretten.

³⁸) imm. i Kiel 1671 ²⁵/₂.

³⁹) = ?? Niels Sørensen Hofman, lic. jur., Landsdommer, Godsejer.

⁴⁰) Gerhard Treschow, d. 1719, Admiralitetsraad i Norge.

⁴¹) Frederik Weigberg, d. 1720, Diplomat, holdt i Utrecht en latinsk
Mindetale over Enkedronning Sofie Amalie 1685.

^{42 a}) ? Søn af Jacques le M., nederl. Resident i Kbh., naturaliseret som
dansk Adelsmand 1671.

^{42 b}) Peder Bagger fra Køge, døbt 1663, Læge, Dr. med i Utrecht 1689.

⁴³) Jørgen Hansen Leth, 1663—1713, Præst i Store Hedinge.

⁴⁴) ? Søn af Henrik W., Advokat i Glückstadt c. 1660.

⁴⁵) Just Daniel Steman, 1669—1717, Dr. med. i Utrecht 1695.

⁴⁶) Johan Lorens Bensen, Dr. jur., Kancelliraad i Glückstadt.

⁴⁷) imm. i Franeker 1692 ¹/₁₀.

⁴⁸) Henrik Steinmann, Dr. jur., Legatstifter 1723.

⁴⁹) = ? Chr. v. Rantzau til Asdal, 1684—1741, Vicestatholder i Norge.

⁵⁰) Chr. Albr. Nieman, f. 1680, Dr. jur. Senator i Lübeck fra 1722.

⁵¹) August Friedrich Sander fra Eutin.

- 1715 Augustus Simon Lindholt Kilonio-Holsatus⁵²⁾.
 1716 Christoph Jacob Pfenning Kilonio-Holsatus⁵³⁾.
 1717 Wernerus Köhnen Hafnia-Danus.
 1719 Johan Adolf Hoffman Holsatus⁵⁴⁾.
 1720 George Louis de Kielmans Egge, Honer.^{55 a)}
 — Charles Auguste de Kielmans Egge^{55 b)}.
 1721 Georgius Henricus Hein Holsatus.
 1739 M. H. Ingwersen Husumo Holsatus⁵⁶⁾.
 1747 Carel Gustaff van Dadelbeek Fredericopoli-Danus.
 — Franciscus Hugo Indervelden Nordstrando-Cimber.
 1764 Josias de Qualen eques Holsatus⁵⁷⁾.
 1801 ^{30/11} Nicolaus Friedrich Pflueg Holsatus, Ph.
 1856 ^{1/11} Harald Holm e pago Christiansfeld tillige imm. 1861 ^{21/6},
 1865 ^{2/11} og 1869 ^{31/3} som »Obst., Medicinae doctor«.

⁵²⁾ imm. i Kiel 1696 ^{3/11}.

⁵³⁾ imm. i Kiel 1699 ^{19/5}.

⁵⁴⁾ Johan Adolf Hoffman, cand. theol., levede 1723.

^{55 a)} Georg Ludvig Kielmann v. Kielmansegge, Rigs greve 1705—85, hannoveransk General.

^{55 b)} Carl August Kielman v. Kielmansegge, Rigs greve 1708—34.

⁵⁶⁾ ? Broder til Broder Ingwersen, Diakon i Husum, f. 1720.

⁵⁷⁾ Josias v. Qualen til Borghorst, 1742—1819, Verbitter i Itzehoe.

Nogle Oplysninger om Søren Kierkegaard 1834—38. II. Af Sejer Kühfe.

Gennem P. C. Kierkegaards Dagbog faar man et ret stærkt Indtryk af hans vaklende Helbred. Tit har han været angrebet af smitsomme Sygdomme, f. Eks. Tyfus. I det foregaaende Afsnit er det omtalt det Anfald, han havde i 1835, ved hvilken Lejlighed han ogsaa led stærkt af Ængstelse. Derimod skrev han ved et tidligere Tilfælde, nemlig i Juli 1826: »Den 7—29 Typhus. Gud sparede mig for, hvad jeg da frygtede mere end Døden, nemlig at phantasere«. — Desuden kan blandt de mange Sygdomstilfælde nævnes, at han i 1831 led af Blodstigninger til Hovedet, Tilfælde, som fire Gange i Løbet af Aaret gik over i saa alvorlige Parokysmer, at hans Arbejdsævne i lang Tid svigtede.

Hvad man imidlertid lægger mest Mærke til, er hans store Ængstelighed og den Grublen, som indtraadte, naar han skulde tage en vigtig Beslutning. Det kan saaledes nævnes, at han to Gange søgte og fik Embeder, men trak sig efter mange pinlige Overvejelser tilbage. I 1834 fik han Vejerslev Præstekald paa Mors; men skønt han i 1832 havde ønsket »at komme fra Hovedstaden og dens Hovedfristelser«, følte han sig nu uværdig til et helligt Embede. Senere (i 1850), mens han var Præst i Pedersborg, søgte og fik han Torslunde, men trak sig atter tilbage. Mest havde han da Bekymringer over de Vanskeligheder, der fulgte med Hustruens stadige Svagelighed; og Bekymringerne tog saa stærkt paa ham, at ogsaa han maatte søge Læge, da han ikke mente sig selv mægtig.

Omsider, mens han var Bisp i Aalborg, overvældedes han. Ikke mindst tog han sig dengang nær at se, at Søren i sine sidste Leveaar havde haft økonomiske Sorger og i den Anledning havde rettet Bebrejdelser mod ham (Sml. S. K. Pap. IX, S. 53). Men ogsaa andre Forhold, hvorom man delvis faar Oplysning i Dagbogen 1850—83¹), pinte ham; og han maatte som sindssyg trække sig tilbage fra Bispeembedet.

— Alt dette er der Rimelighed i at fremhæve, eftersom man maa være opmærksom paa, at ikke blot Faderen og Søren hørte til de ængstelige Naturer, som stadig piner sig selv med Grublerier og Betæneligheder; men ogsaa den ældste Søn havde Tilbøjelig-

heder af den Art. I Særdeleshed maa man forstaa, at hans Anfægtelser var mange i den Tid her omhandles. Han led under Brydningen mellem Herrnhutisme og Paavirkning fra Grundtvig; og rimeligvis var han — endnu før Søren fik Anelse derom — tynget stærkt under Faderens Brøde.

Naar Søren senere tænkte paa sin Ungdom, omtalte han derfor ikke blot Faderens Tungvind, men ogsaa Broderens Religiositet. Det ser vi af en Bemærkning fra 1848: »Det er dog forfærdeligt, naar jeg saaledes et enkelt Øieblik kommer til at tænke paa mit Livs mørke Baggrund lige fra det Tidligste. Den Angest med hvilken min Fader fyldte min Sjæl, han eget frygtelige Tungvind, det Meget, som jeg i den Henseende end ikke kan optegne. En saadan Angest fik jeg for Christendommen, og dog følte jeg mig saa stærkt dragen til den. Og saa i en senere Tid hvad jeg leed ved Peter, da han var blevet sygelig grebet af det Religieuse«. (S. K. Pap. IX, 238).

Her er Broderens sygelige Religiositet tilstrækkelig fremhævet. Spørgsmaalet, hvordan den ytre sig, og hvornaar den særlig gav sig til Kende, skal vi her lade ligge. Et Par Antydninger er i saa Henseende givet i forrige Afsnit.

— Tilbage er kun det at gøre opmærksom paa, at der i Dagbogen gives en Del Smaaoplysninger, hvoraf en enkelt skal anføres.

I *Henriette Lunds* Erindringer vil man lægge Mærke til de Ord, hvormed hun hentyder til, at Kierkegaards Ejendom engang blev hærget af Ild²). Man faar det Indtryk, at denne Begivenhed fandt Sted i Trediveerne; men ved at sammenholde Dagbogen med Dagsavisen faar man at vide, at den fandt Sted Natten mellem 1. og 2. April 1826. Ilden udbrød en Time efter Midnat i Kalisch's Gaard (Frederiksberggade Mtr. Nr. 4) og havde stærkt fat, da Beboerne blev vækkede; Gaarden nedbrændte til Grunden, men Kierkegaards Ejendom blev — under Kongens Nærværelse — reddet efterat have lidt stor Skade.

— Bemærkelsesværdigt er det, at der i Dagbogen omtales en Del Begivenheder, hvorved Søren ikke nævnes, skønt vi ved, at han har været til Stede. F. Eks. ved vi fra *Brøchners* Optegnelser, at han første Gang traf Søren Kierkegaard i 1836 hos Onklen, Grosserer M. A. Kirkegaard i et Selskab, som blev afholdt i Anledning af P. C. Kierkegaards Bryllup³). Dette Selskab var if. Dagbogen samlet 27. November 1836; men Pastor Hornsyld er den eneste af Gæsterne, der omtales.

Der er derefter ingen Grund til at undres over, at man i Dagbogen heller ikke faar noget at vide om Søren's Kammerater. Kun yderst sjældent findes en lille Bemærkning som f. Eks. følgende fra Marts 1834: »Den unge Bornemann, der har paatrængt Søren

sit Bekjendtskab, synes egentlig at sigte efter mig, hvilket støder Søren uden at være mig behageligt«. — I November 1833 havde P. C. Kierkegaard truffet Brødrene Bornemann i et Aftenselskab hos Agent Hammerichs, og kort Tid efter aflagde den ældste Visit sammen med Martensen; men ellers omtales Bornemanns sjældent.

Nu og da nævnes Medlemmer af Familien Boesen, der jo har særlig Interesse i Forbindelse med Søren Kierkegaard. F. Eks. meddeles i August 1834, at Emil Boesen var paa Rejse i Norge; men da Skibet paa Hjemturen udeblev, frygtede man dets Undergang. Dog ankom det 1. September, og Boesen var i Behold.

— Som Bidrag til Søren Kierkegaards Historie er saadanne Oplysninger imidlertid uden stor Værdi. Vil man vide mere, maa man søge Underretning andre Steder; og i saa Henseende maa henvises dels til Brevene til Emil Boesen⁴), Brev, der dog væsentlig hidrører fra en senere Tid, dels maa man undersøge, om ikke andre kan have efterladt Papirer af Betydning.

I den Sammenhæng skal omtales én af Søren Kierkegaards Venner, nemlig P e t e r E n g e l L i n d, som baade havde været hans Skole- og Studiekammerat. Han var født i 1814, var Søn af Farver Knud Chr. Lind og Bolethe Sophie Elisabeth f. Wadum, en Søster til H. C. Ørstedes Hustru. I sit tiende Aar kom han i Borgerdydskolen, blev Student i 1831, Teolog i 1838 og Licentiat i 1839. Mange Aar efter gav han en Beskrivelse af det Indtryk, han fra Skoleaarene havde af Kierkegaard⁵); men desværre fortalte han intet om Studietiden.

Tidligt begyndte han at skrive. I »Kjøbenhavns flyvende Post« fik han 4. December 1834 trykt en Artikel om »Qvindens høiere Oprindelse forsvaret«, der i næste Nummer blev efterfulgt af Søren Kierkegaards Bidrag »Ogsaa et Forsvar for Qvindens høiere Anlæg«. Derefter fulgte i samme Blad en Fortælling »John Gordon« og fire Digte; og endelig kan nævnes, at han i 1838 fuldførte et Skuespil »Don Rodrigo«, som blev indsendt til det kgl. Teater. Senere havde Lind forskellige Præsteembeder og blev P. C. Kierkegaards Efterfølger som Biskop i Aalborg og derved Vidne til hans sidste, sørgelige Livsafsnit.

— Til ham har Søren Kierkegaard sendt et Brev, der befinder sig i Privateje⁶). Det er skrevet, mens Kierkegaard var paa Sommerferie i Gilleleje, Dagen efter at han havde været ved Gurre Slot og i Hellebæk. Dets Adresse er T i l H r. s t u d. t h e o l. L i n d, S t. G j e r t r u d s t r æ d e i K i ø b e n h a v n, og Ordlyden er følgende:

Kjære Ven!

d 6te Juli 35. —

Dit Brev af 27de Juni modtog jeg d. 1 Juli. Det var mig baade kjært og uventet; ikke som om det i og for sig var mig uventet, at see et Brev fra Dig; men uventet var det mig, at Dit netop skulde blive det første og hidtil det eneste, jeg har modtaget fra nogen af mine Bekjendtere, deels fordi jeg i den senere Tid saa sjelden er kommen til Dig, og mit Besøg hos Dig Dagen før jeg reiste vistnok mere maatte forekomme Dig som en Underretning, at jeg ønskede at føre dit *hermeneutiske Collegium* med mig paa Landet end som et Afskedsbesøg; deels ogsaa fordi Du vel havde givet mig Dit Løfte om at skrive mig til; men dog uden at bestemme: naar, hvorimod Andre, der af sig selv lovede at skrive snarest muligt, endnu tie. Denne sidste Omstændighed gjør et blandet Indtryk paa mig. Jeg var, medens jeg opholdt mig i Byen vant til at nyde en vis Opmærksomhed blandt en Deel af de Studerende, noget, der virkelig glædede mig, og som min Individualitet behøvede. Jeg nægter ei, at det røber en Svaghed, og at det tyder paa mere Styrke at kunne som saa mange Fiske opholde sig i Havets Dybder, uden at føle Trang til hyppigt som Skalden at spille paa Havets Overflade med sit Sølvskær. Heller ikke troer jeg mig saa svag, at jeg just vilde gaae under fordi hiint Element nægtedes mig, Saften og Kraften vilde vel blive den samme, men Formen vilde forandres, bestandig at møde Modstand at tilbibes paa lutter skarpe Stene furer vel Ansigtet; men berøver Een ogsaa en vis Elasticitet. Men ligesom jeg nu paa den ene Side troer, at saadanne ydre Omstændigheder kunne være gavnlige for Mange, og at de *in specie* have været det for mig, saa kunne de paa den anden Side ogsaa foranledige en Mængde Skud og Udvoxter paa Livets Stamme, idet de Naturer, der meest trænge til den Art af ydre Begunstigelser, netop ere de, der ikke bestemt og afgjort finde i deres eget Indre betegnet den Vei, de skulle vandre, hvem Naturen ikke har lagt en *port'epée* paa Vuggen; men som igjenem Livets Dialectik maa arbeide sig hen til Klarhed over deres Bestemmelse. Og nu kunne da disse udvortes Omstændigheder tjene til endmere at derivere Msk. Kræfter, idet der over alt vise sig en Mængde Lygtemænd, som vinke Een snart hid snart did. — Denne Omstændighed altsaa er mig gavnlig, forsaavidt den lærer mig at fæste mit Blik paa mit eget Indre, den ansporer mig til at gribe mig selv, mit eget Jeg, at holde det fast i Livets uendelige Vexel, at vende det Huul-Speil, hvori jeg hidtil søgte at opfatte Livet uden for mig, mod mig selv; den er mig behagelig, fordi jeg seer, jeg kan gjøre det, fordi jeg føler jeg har Kraft til at holde Speilet, om det saa viser mig mit Ideal ell.

min Karrikatur, hine 2 Extremer, mellem hvilke Livet, som H. Steffens siger, bestandig svinger sig; den er mig sørgelig, fordi den lærer mig, hvor meget man kan stole paa Folk, fordi den viser mig, at hiin Opmærksomhed maaske mere var grundet i en Frygt for mig end i Kjærlighed til og Interesse for mig. Dersom Du derfor skulde see Een ell. Anden af mine Bekjendtere, saa hils ham fra mig; men anmod Ham paa ingen Maade om at skrive mig til; thi saa behageligt ethvert Brev er mig, ligesaa ubehageligt vilde det ogsaa være mig at vide, at jeg selv muligen har fremtvunget det. Dok (sic!) nok herom. Jeg vender mig til Dit Brevs Indhold. —

At Du har Hovedpine gjør mig ondt; men jeg haaber, at den ved Modtagelsen af dette Brev forlængst er forsvunden. Imidlertid burde dog netop den Omstændighed, at det er »Hovedpine, der giver Dig Leilighed til at skrive«, gjøre Dig mindre stræng i din Fordring paa Svar. Dog det kan nu være det samme; jeg holder mig fuldkommen overbevist om, at mit Svar ikke vilde være udeblevet — endogsaa uden en saa alvorlig Paamindelse; jeg troer nok, at jeg i den Henseende vilde have baaret mig ad som den ene af Sønnerne i Evangeliet. —

Hvad dernæst alle de Ting angaaer, som Du er uenig med Dig selv om Du skal skrive, saa er jeg fuldkommen enig med mig selv om ikke at svare paa dem.

Med Hensyn til Dit Klamerie med Ussing er det mig umuligt at sætte mig ind i Sagen, da jeg nu i al den Tid, jeg har været her, ikke har seet en Avis. Imidlertid er det mig kjært, at Du har taget fat paa ham; thi jeg ærgrede mig over den Maade, hvorpaa han svarede den oprindelige Forsvarer af Brøndum. Vel fortjente denne et lille Rap for sit pathetiske Forsvar; men Ussing fortjente alvorligt at gjenemhegles for sin listige Maade at tage den Sag paa. Det var derfor min Hensigt at skrive imod ham; men min Reise forhindrede mig, og Een af mine Bekjendtere, som jeg satte det i at skrive omtrent hvad jeg ønskede skrevet, har nok undladt det. Jeg vilde nemlig vise ham, at hele Hemmeligheden ligger i en Fortielse af en Deel af hans foregaaende Tale. Dette er da forresten ligegyldigt, da Du har bragt ham saavidt, at han har tilstaaet, at have Uret. Hans senere Opførsel er det vel bedst at lade ubemærket.

Da nu mit Brev ikke tillader mig at skrive Mere, og jeg ikke vil forvende Dig ved at skrive 2 Breve paa eengang, saa vil jeg afbryde for denne Gang. En Deel ønskede jeg rigtignok at skrive angaaende Slutningen af Dit Brev — dog derom ved Leilighed, maaskee jeg ogsaa forandrer min Anskuelse i saa Henseende. Tak for Dit Brev og Lev vel.

Din

S. A. Kierkegaard.

— Begyndelsen af Brevet er saa omstændelig, at man gerne kunde tro, at Forfatteren var Vesttjyde. Skriften er sirlig. Stilen er ret stærkt bearbejdet; men et Par Skrivefejl røber, at Renskriften ikke er grundigt efterset.

Af Interesse er det, at Kierkegaard allerede paa den Tid, Brevet er affattet, har gjort sig bemærket blandt Kammeraterne, og at han har fundet Behag deri.

I den Forbindelse maa man betænke hans Stilling. I Hjemmet var han stadig regnet for den lille. Selv efterat være bleven Student kunde han næppe gøre sig stærkt gældende. Skulde han hævde sig, maatte han ud blandt Kammeraterne. Men heller ikke der syntes han et Føreræmne. Han siger i Brevet, at han hører til dem, »der ikke bestemt og afgjort finde i deres eget Indre betegnet den Vei, de skulle vandre«. For at komme til Klarhed, gør han sine Selvstudier, og det interesserer ham at se, hvordan Kammeraterne reagerer overfor ham. Han ser, at de flokkes om ham, naar han er nærværende, men konstaterer nu, at de, saasnt han er borte, har tabt Interessen for ham.

Det bliver en Skuffelse; og Resultatet viser sig allerede i Optegnelserne fra 1. August (S. K. Pap. I, S. 59). Ogsaa her tales om et »Liv, der ikke er kommen paa det Rene med sig selv«. Der tales om, at Kammeraterne har haft for ringe Interesse for ham til at forstaa ham. Nu vil han finde en ny Bane; og naar han kommer tilbage til Byen vil han ikke mere opsøge dem: »Ogsaa deres Indflydelse og de deraf mulige Misvisninger paa mit Livs Compas har jeg nu unddraget mig«.

Men efter Hjemkomsten blev han dog inddraget i Studenternes Flok og tog snart efter Del i den politiske Polemik.

Paa det Omraade var han vistnok ikke helt uforberedt; og det fremgaar da ogsaa af det citerede Brev, at han før Ferierejsen havde tænkt at tage til Genmæle mod T. Algreen-Ussing, hvad P. E. Lind imidlertid gjorde under hans Fraværelse, idet han 16. og 19. Juni skrev i »Kjøbenhavnsposten«. Ussing havde paa Skydebanen ved 28. Maj-Festen talt om den politiske Opposition og havde ment at kunne dele den i to Grupper, nemlig paa den ene Side den ægte og besindige og paa den anden Side den uægte og ubesindige. De to Grupper sammenlignede han med den ægte og den uægte Eau de Cologne og betegnede — idet han hentydede til Destillatør A. Brøndums Fabrikat — den uægte Opposition som brøndumsk.

Særlig mod dette Udtryk opponerede Lind, men var dog næppe stærkt grebet af det politiske Røre. Hans følgende Indlæg var da heller ikke af politisk, men af æstetisk Art. Under Mærket r. l. — skrev han 22. Juli og 26. August i samme Blad mod P. Hjort, som havde anmeldt Carl Baggers »Min Broders Levnet« og samtidig

talt nedsættende om Fr. Paludan-Müllers Ungdomsarbejder »Dandserinden« og »Amor og Psyche«. Lind havde truffet Paludan-Müller hos Heibergs og var en ivrig Tilhænger af hans Digtning.

Ogsaa hvad han senere skrev, bl. a. det omtalte Skuespil og en Novelle, kaldet »Ungdomsaar«, vidner om litterære Tilbøjeligheder; men snart efter blev han grebet af Præstegerningen. Søren Kierkegaard derimod kom stærkere ind paa det politiske Omraade, og først derefter fik Offentligheden Øje for hans æstetiske Interesse, idet han udgav Skriftet om H. C. Andersen. Præstelig Virksomhed turde han ikke binde sig til.

Noter.

- 1) Ny kgl. Sml. 4° 3013.
 - 2) Henriette Lund: Erindringer fra Hjemmet, 1909, S. 22.
 - 3) Det nittende Aarhundrede 1877, I, S. 337.
 - 4) Carl Koch: Søren Kierkegaard og Emil Boesen, 1901, og Kierkegaardske Papirer. Forlovelsen v. Raphael Meyer, 1904.
 - 5) V. Ammundsen: Søren Kierkegaards Ungdom, 1912, S. 53 f.
 - 6) Brevets Ejer er Biskop P. E. Linds Dattersøn, fhv. Bankfuldmægtig Poul Valentiner.
-

Bolle Luxdorps Søkende.

Ved **Th. Hauch-Fausbøll.**

I dette Tidsskrifts første Bind har afdøde Landsarkivar G. L. W a d givet en Skildring af Diplomaten Bolle Luxdorph, ledsaget af en Oversigtstavle over hans Slægt, der stammer fra og har taget sit Navn af Løgstrupgaarden i Fiskebæk Sogn ved Viborg. Da Wad har benyttet Wegeners Bog om Abrahamstrup, som giver udførlige Oplysninger om Bolle Luxdorps Fader Christen Bollesen, der var Forpagter paa Abrahamstrup, det senere Jægerspris, inden han blev Forstander paa Herlufsholm, og denne Bog paa flere Punkter støtter sig til Kirkebogsstudier, har han rimeligvis ikke tænkt sig, at der var mere at finde i de lokale Kilder, som jo ogsaa den Gang var vanskeligere tilgængelige end nu, og har derfor forbigaaet dem.

Imidlertid viser det sig, at Draaby og Gjerlev Kirkebøger, der hører til de ældste i Landet, idet de skriver sig fra 1646, samme Aar som Paabudet om Kirkebøgenes Indførelse i hele Landet blev udstedt, indeholder et hidtil ubenyttet Stof, som her skal gengives.

Det var i Aaret 1651, at Christen Bollesen blev Forstander paa Herlufsholm, men hans Forpagtningskontrakt vedrørende Abrahamstrup udløb først ved Majdag 1652¹⁾, han lod derfor foreløbig sin Familie blive paa Abrahamstrup, hvor han vel oftere har aflagt Besøg. Det var ved en saadan Lejlighed, at han mistede sin Kusk Poffuel »en Kudsk paa Herluffsholmb«, der blev begravet 13. Juli 1651 i Draaby og 10. Aug. samme Aar havde Christen Bollesen Barn i Kirke i Draaby, endnu 3. Søndag i Advent (11. Dec.) 1653 nævnes Maren Christen Bollesen som Fadder i Draaby Kirkebog. Godset synes han at have ladet bestyre ved en Ridefoged Lauritz Andersen, der nævnes første Gang i Gjerlev Kirkebog 2. Juledag 1651. I 1664 er Søffren Mickelsen og i 1666 Hendrich Antoni²⁾ Ridefogder og Faddere i Draaby. Det er sikkert Søren Mikkelsens Søn Mikkel Sørensen, som Wegener omtaler som Aspirant til Fogedtjenesten paa Abrahamstrup og som 1667 blev Birkefoged paa Kronborg. Han førte Tilnavnet Brun³⁾.

¹⁾ Wegener: Efterretn. om Abrahamstrup, I, 182.

²⁾ l. c., I, 220.

³⁾ l. c., I, 218.

Af Draaby Kirkebog faar man ogsaa Underretning om en hidtil ukendt *Ane Bollisdatter*, der uden Tvivl har været *Christen Bollesens Søster*, da hun nævnes som Fadder for hans i 1651 fødte Datter, mærkelig nok kun som *Anne Bollisdatter*, skønt hun allerede 28. Juni 1648 var bleven kopuleret i Draaby til *Christopher Pedersen*. Præsten gør Standsforskjel i Kirkebogen ved at titulere Bruden »gudfrygtige Pige« og Brudgommen »velforømme Mand«.

Ved Hjælp af Draaby Kirkebog lærer vi endvidere to hidtil ukendte Søstre af *Bolle Luxdorph* at kende, og vi faar den rigtige Følgeorden for Børnene.

Den ældste af disse var utvivlsomt den senere Diplomat *Bolle Luxdorph*, idet han var opkaldt efter sin Farfader. Han er født 19. Juli 1643 i Kjøbenhavn¹⁾. Derefter følger *Cidtzele*, der vel er født 1645, inden Kirkebogen begynder, thi denne har kun hendes Begravelse: 8. Dec. 1648 er »velforømme Mandtz Christen Bollessøns daatter Cidtzele begraafuen« Præsten tilføjer: »Indtet vdloffuet«, thi han fandt det besynderligt, at der ikke ved denne Lejlighed blev givet noget til Kirken, saaledes som det ellers var Tilfældet ved velsituerede og ansete Folks Begravelser.

Saa følger *Oluff*, der blev døbt 4. Søndag i Trinitatis (21. Juni) 1646 med følgende Faddere: *Johan Bøgvad*, *Peder Nielsen*, *Anders Søffrensen*, *Siffuert Friis*, *Hans Nielsen*, *Søster Mester Ericis*, *Barbara Mester Jens Snevas*. *Oluff Luxdorph* blev siden Provst og Præst.

Det næste Barn er *Else*, døbt 17. Dec. 1647 med følgende Faddere: *M. Christen* i Nestved, *Anders Søffrensen* i Kjøbenhavn, *Foch Olluffson* hendis Broder, det vil sige Moderens Broder, samt *Søster M. Erickis* i Kjøbenhavn *Thale Doctors* og *Karen Hansdatter*. Hun blev siden gift med *Konferensraad Willum Worm*.

Derefter kommer *Peder*, der døbt 3. Søndag efter Trinitatis (10. Juni) 1649. Han er altsaa ikke, som hos *Wad* anført, født 1648. Hans Faddere var *Hr. Poffuel Rolstrup*, *Borgmester Laurits Christensen*, *Karen Hr. Jacobs* og *Dorrete Hr. Hanses*. Han er den senere Landsdommer, der nobiliteredes 1679.

Endelig følger Datteren *Citzele*, opkaldt efter den afdøde Datter. Hun blev døbt 11. Søndag efter Trinitatis (10. Aug.) 1751 med følgende Faddere: *Christopher Pederson*, *Thale D. Hansis*, *Anne Bollisdatter* og *Ane Hr. Jenses paa Orø*. Hendes senere Skæbne er ukendt.

Vi mangler i denne Børneslok den Major *Holger Luxdorph*, der blev adlet 1679, men han har sikkert ogsaa været den

¹⁾ Personalhist. Tidsskr. 1, I, 38.

ungste af Børnene, født, efterat Forældrene har forladt Abrahamstrup, maaske 1656, da han 1674 faar et Testimonium af Rektoren ved Kjøbenhavns Skole¹).

Om Børnenes Faddere kan oplyses følgende:

J o h a n B ø g v a d var Skriver i Hillerød og Christen Bollesens Forgænger som Forpagter paa Abrahamstrup²).

Siffuert Friis var Overrenteskriver og Kannik i Roskilde³).

Søster Mester Eriks er Søster Worm, gift med Professor Erik Torm⁴).

Mester Christen i Næstved er Christen Clementsen, der var Forstander for Herlufsholm 1632—41 og siden boede i Næstved til sin Død 1654⁵).

Anders Sørensen i Kjøbenhavn er formentlig Renteskriveren⁶).

Thale Doctors, der ogsaa er Fadder 1651, er Professor Hans Hansen Resens Hustru Thale Winstrup⁷).

Fock Olufsen er Christen Bollesens Svoger. Han havde en saadan, der hed Falk Olufsen⁸), men om disse to er identiske, kan ikke afgøres. Der kan ikke staa Falck, men muligvis Fick i Kirkebogen.

Karen Hr. Jacobs er Sognepræst i Gjerslev Hr. Jacob Tagensens Hustru og Dorte Hr. Hanses er Hr. Hans Nielsen Winters Hustru i Kyndby, Den sidste er ogsaa Fadder Dominica Lætare 1670 i Gjerlev. Ane Hr. Jenses er Jens Daniël Ranchel paa Ourøs første Hustru, hans anden Hustru Mette nævnes allerede som Fadder 1660. Hun blev siden gift med Enkemanden Hr. Gert Kraag og nævnes endnu som Fadder 1687.

¹) Histor. Tidsskr. 3, III, 670.

²) Wegener, l. c., I, 161, Hostrup-Schultz: Helsingør Embeds- og Bestillingsmænd, 128.

³) Hauch-Fausbøll: Personalhist. Saml. I, 311.

⁴) Vahls Slægtbog over Afkommet af Christiern Nielsen II, 12 H., 5.

⁵) Personalhist. Tidsskr. 1, III, 266.

⁶) E. Marquard: Kjøbenhavns Borgere 1659.

⁷) Hundrup: Biogr. Efterretn. om de højeste akadem. Værdigh., 21.

⁸) Wegener: Abrahamstrup, I, 163.

Lidt om den gamle norske Adelslegt Benkestok.

Af E. A. Thomle.

Jeg har allerede tidligere i dette Tidsskrift 2. R. IV. S. 124—41 meddelt nogle Oplysninger om den gamle norske Slegt Benkestok, ved hvilke det utvivlsomt maa ansees fastslaaet, at den Brynhild Benkestok, der var gift med Hans Teiste til Bjelland († 1621), var en Datter af Lagmanden i Stegen Tord Trondsen Benkestok til Jordanger, hvis Fader Trond Benkestok til Melø og Jordanger, der døde i Bergen under et Gjestebud, han gjorde for en af sine Piger 14. Februar 1558 (N. Magasin I. S. 187), igjen var Sønesøn af N. R. R. Hr. Trond (Tordsen?) Benkestok til Talgo, som nævnes 1444 og 1472. Hvem der var Fader til denne Tord Benkestok til Melø og Jordanger, er derimod ikke ganske paa det Rene. Naar den Danske Adels Aarvog IV. angiver, at han var Søn af en Tord Benkestok til Haraldseid i Ryfylke og jeg paa det anførte Sted i dette Tidsskrift ogsaa har fulgt denne Kilde, er det fordi Rigsraaden Trond Benkestoks Fader, der ikke nævnes i noget historisk Dokument, gives Navnet Tord og fordi Rigsraadens Sønesøn Trond Benkestok til Melø og Jordanger ogsaa selv har en Søn ved Navn Tord, som det var rimeligt at formode maatte skrive sig fra en Opkaldelse efter Farfaderen.

Nu har imidlertid Hr. cand. jur. H. Sollied i Norsk Slektshistorisk Tidsskrift, II. S. 157 henledet Opmærksomheden paa en Oversigtstavle, der findes i et gammelt norsk Lovhaandskrift fra det 16. Aarhundrede (Kjøbenhavns Uni.bibl. A. M. 333 fol., trykt i N. Gl. L. IV. S. 530) som angiver, at Trond Benkestok (til Melø og Jordanger) var en Søn af en Torleif Benkestok, hvis Moder »Bergiuth« var en Datterdatter af Ulvilde Jonsdatter Smør, en Søster af N. R. R. Hr. Svale Jonsen Smør. Hr. Sollied mener, at denne Oversigtstavle har været fremlagt og benyttet under den store Proces, som førtes mellem Slegten Galle, Erik Ormsen og Trond Benkestok om Arven efter Jomfru Magdalena Olavs-datter Bagge til Hatteberg, der døde 1547. Og han antager derfor ogsaa, at dette gjør Oversigtstavlens Paalidelighed sikker, saameget mere som alle de Led i Tavlen, der kan kontrolleres fra andre Kilder, viser sig helt paalidelige. Ogsaa i Fru Birgitte Se-blads norske Vaabenbog omtales en »Torleif Benkestoch til Talgø«.

som øjensynlig maa være den foran nævnte Torleif Benkestok, der var Trond Benkestoks Fader.

Der kan derfor vistnok ikke heller være nogen Tvivl om, at Søn af N. R. R. Hr. Trond Benkestok til Talgø har været en Torleif Benkestok og at denne Søn ikke, som i Adelsaarbogen anført, har havt Navnet Tord. Dette synes ogsaa at blive bekræftet af de Oplysninger, som indeholdes i et Par Ahnetavler, hvis Oplysninger nok ved første Øiekast kan synes noget forvirrende, men som dog maaske alligevel kan indeholde nogen Sandhed. I Ligprædikenen over Fru Maren Jørgensdatter Staur (født paa Rosengaarden i Trondhjem 1606, † i Nordland 27. Juni 1655, Datter af Lagmand i Nordland og Finmarken Jørgen Henriksen Staur og Øllegaard Hansdatter Røed)¹⁾ heder det: »Hendes Farmoder var velbr. Frue, Fru Adelus Andersdatter Benchestoch af Melløe, hendes Farmoders Fader velbr. Anders Benchestoch til Melløe, hendes Farmoders Fader Fader var velbr. Herlem Benchestoch til Haraldseid i Stavanger Lehn, som var velbr. og strenge Ridder Hr. Tron Benchestoch til Talgøe, fordum Norges Riges Raad, og velbr. Frue Anna Haar af Gierisvig, deres Datter. Hendes Farmoders Fader Moder var velbr. Frue Fru Ane Flemming, som var velbr. og strenge Ridder Hr. Boe Flemming til Bringlag (o: Brunla) Gaard, fordum Norges Riges Raad og velbr. Frue Sigr Erlandsdatter Gast af Mandvig, deres Datter«. Og i den over hendes Fader Jørgen Henriksen Staur holdte Ligprædiken siges det samme, dog saaledes at velbr. Anders Benkestok skulde være en Søn af velbr. »Farten« Benkestok til Haraldseid, der var en Søn af N. R. R. Hr. Trond Benkestok til Talgø. At saavel »Herlem« som »Farten« Benkestok ere urigtige er vel klart og de beroer formentlig alene paa, at vedkommende Afskriver ikke har kunnet læse, hvad der i Virkeligheden har staaet i den originale Ligprædiken. Thi det maa jo erindres, at de historiske Aktstykker af denne Art, der nu findes, kun er Afskrifter, endog maaske Afskrifter af Afskrifter. Det er derfor en Selvfølge, at de indeholder baade Læse- og Skrivefeil og sandsynligvis ogsaa Overspringninger i Texten og mange andre Feil. Det maa derfor være Op-gaven, at finde ud, hvad der har staaet i den originale Udgave. At der i de originale Ligprædikener hverken har staaet »Herlem« eller »Farten«, er vel sikkert nok. Ingen af dem ere Navne²⁾. Men

¹⁾ Lützows Mesælleana, Ny kjl. Saml. Nr. 355 paa Kjøbenhavns Universitetsbibliothek. Det har en Paategning om at være foræret af Biskop Harboe 1750.

²⁾ Farten kunde dog være »Fartegn«, et Navn, der bruges specielt i Losna-Ætten (jfr. Norsk Slektshistorisk Tidsskrift I, S. 30).

Herlem og endnu bedre Farten er vistnok eller kan i alle Fald godt være en Læsefeil for Torleif eller Torleiv. Men det kan overhovedet ikke godt tænkes, at det skulde kunne være en Læsefeil af Enstavelses-Navnet Tord. Det kan derfor med Sikkerhed antages, at de originale Ligprædikener har havt det rette Torleif Benkestok.

Naar det i Fru Maren Staurs Ahner ovenfor heder, at Norges Riges Raad Hr. Trond Benkestok til Talgø var gift med Fru Anna Haar af Gjerresvig, beroer ogsaa dette paa en Misforstaaelse enten af Ligprædikenenes Forfatter eller sandsynligvis paa en senere Afskriver, som vel har kjendt til, at en Trond Benkestok har været gift med Anna Jonsdatter Haar og derfor troet, at denne Trond var Trond Benkestok til Talgø, medens det i Virkeligheden har været hans Sønsøn Trond Torleifsen Benkestok til Melø og Jordanger, der var gift med hende. Thi at det var denne, der var gift med Anna Haar maa vistnok ansees sikkert. Ifølge Absalon Pedersens Dagbog (N. Magasin I. S. 313) døde »Fru Anna salige Trond Benkestoks Efterleverske« i Bergen 27. Oktober 1569 og blev begravet i Domkirken 30. s. M. At hendes Fader var Jon Haar, bestyrkes ogsaa derved, at hendes ældste Søn hed Jon, oiensynlig opkaldt efter Morfaderen Jon Haar til Gjerresvig, der var gift med Else Christophersdatter Rustung.

Den danske Adels Aarbog har efter Ahnetavler, at Trond Benkestok til Talgø skal have været gift med Ingeborg, der andet Sted siges at være en Datter af Ulvhilde Jonsdatter Smør, Søster af N. R. R. Hr. Svale Jonsen Smør og saaledes Datter af Jon Halvardsen Smør. Men det maa vistnok antages, at Oversigtstavlen forsaavidt har det Rette og at Trond Benkestok i Virkeligheden har været gift med Ingeborgs Datter, der gives det noget underlige Navn Bergjuth«. Det maa vel her forudsættes at foreligge en Læse- eller Skrivefeil af Navnet. Thi Bergjuth er neppe noget Fornavn. Man kunde tro, at det var en Feil for Bergliot. Men da et saadant Fornavn er ganske ukjendt i Slegten Benkestok, er det neppe rimeligt at Feilen stikker heri. I en Note af Capt. G. Munthe (Saml. t. d. n. Folks Sprog og Hist. IV. S. 595) heder det: »efter andre skal Trond Benkestoks Hustru have hedet Bergmæl og været et Sødskendebarn af den yngre Jon Smør. Maaske har han været tvende Gange gift«. Den yngre Jon Smør var en Søn af Svale Jonsen Smør og døde ugift 1483. Men da det maa antages, at Bergmæl skal have været identisk med Bergjuth paa Oversigtstavlen, kan hun ikke have været Sødskendebarn af den yngre Jon Smør, men hans Sødskendebarns Datter. Bergjuth kan vel heller ikke være nogen Skrivefeil for Bergmæl, der heller ikke er noget Navn, som findes i Slegten Benkestok.

Et andet Sted siges det, at Trond Benkestok til Talgø var gift med Brynhild, Datterdatter af Jon Haraldsen Smør. At Datterdatter ogsaa her er en Feil for Datterdatters Datter er vel sandsynlig. Men det viser tilstrækkelig klart, at man har været fuldt paa det Rene med, at Slegten Benkestok var nær knyttet til Familien Smør. At Bergjuth skulde kunne være nogen Skrive- eller Læsefeil for Brynhild er neppe sandsynlig. Men det er ellers noksaa paafaldende, at Navnet Brynhild efter Torleifs Tid bliver meget hyppigt i Slegten Benkestok, uden at det lader sig forklare, hvad Grunden hertil kan være. Hverken Torleifs Mor, Mormor, Mormors Mor eller Mormors Mormor bærer dette Navn, saa det vel maa være kommen i Slegten Benkestok gjennem en af disses Ascendenter paa fædrene Side. Navnet maa oiensynlig have tilhørt en fornem og fremragende Slegt, siden det stadig har gaaet igjen i den senere Slegt.

Af hvad der foran er oplyst vil det sees, at »Herlem« (ø: Torleiv) Benkestok til Haraldseid i Ryfylke ifølge Fru Maren Staurs Ahner skulde have været gift med Fru Anna Flemming, en Datter af N. R. R. Hr. Boe (Pedersen) Flemming (til Næsøen i Asker) og Sigrid Erlandsdatter »Gast« (af Losnaseteen; jfr. Norsk Slektshist. Tidsskrift, I. S. 30). Og ifølge en anden Ahnetavle siges hun at være en Sigrid Urup. Begge Dele er utvivlsomt urigtige og beroer muligens paa, at vedkommende Afskrivere kan have oversprunget Led i de oprindelige Ligprædikener. Thi det maa enses ganske sikkert, at Torleiv Benkestok til Haraldseid maa have været gift med Hustru Asteluds Eriksdatter, saaledes som Den danske Adels Aarvog angiver X. (1893) S. 533. Ifølge en Herredagsdom af 17 Juli 1604 (Norske Herredags Dombøger, 1 R. VI. S. 5 f., jfr. dette Tidsskrift 3 R. V. S. 151—52) mellem Tollef Pedersen paa Høyum (Høgi) i Fet Sogn i Hafslo Prestegjeld i Sogn og Trond Benkestoks Arvinger paastod den første, at han tilkom 3½ Løbs Leie i Høyum, der var hans Odelsgods, hvilket ved en Lagthingsdom af 19 Juni 1601 var bleven ham fradømt. Under Sagen blev der fremlagt et Gavebrev af 1515, ved hvilket *O l a v A s l a k s e n* gav sin Frenke Hustru *A d e l u d s E r i k s d a t t e r* 3 Løber i Høyum og et Skjøde af 1515 ved hvilket Berruld Eriksen solgte (hendes Søn) *T r o n d B e n k e s t o k* 5 Løber i samme Eiendom. Det kan naturligvis ikke være nogensomhelst Tvivl om, at Trond Benkestok maa have været Hustru Adeluds Eriksdatters Søn, og at han efter hende har arvet de 3 Løber i Høyum, af hvilken Eiendom han saa senere har kjøbt endnu 5 Løber. Paa Skifte efter Trond Benkestok og hans Hustru, der holdtes i Bergen 6 Sept. 1570 (N. VI. S. 831) findes ogsaa opført »1½ Lob Smør, 1 Hud og 1½ Lob Korn i Höen«, der paa Skiftet tilfaldt Sønnen

Tord Benkestok. Videre blev der under Processen fremlagt et Forlig af 1575 mellem Trond Benkestoks Søn Tord Benkestok og Tollef Persen, ved hvilket denne afstod hele Høyum til Tord Benkestok. Gaarden blev 24 Juni 1601 af dennes Svigersøn Hans Teiste til Bjelland pantsat til Mikkell Skriver, hvis Enke Maren Torstensdatter sad med Gaarden, om hvilken der endnu 1654 førtes Proces. (Jfr. Sogns Tingbog 16 Sept. 1654 fol. 35 Bergens Statsarkiv).

Til hvilken adelig Slegt Adeluds Eriksdatter hørte, vides ikke. Hvis det kunde formodes at hun kan have været en Datter af Fru Anne Flemming og Datterdatter af Sigrid Erlandsdatter af Løsnaætten, vilde man kunne forklare sig de Misforstaaelser og den Forvirring, som de tidligere nævnte Ahnetavler udviser. Men saavidt jeg har kunnet forstaa, har alle, som har befattet sig med Hr. Boe Flemming til Næsøen, været af den Mening, at han kun efterlod sig en Datter Margrethe, der blev gift med Holger Eriksen Rosenkrands til Boller, som hun skal have bragt Losnagodset og Boe Flemmings øvrige Eiendomme, der dog efter andre først skal have tilfaldt hans eneste Søn med Margrethe den lærde Otte Holgersen Rosenkrands til Boller, der skal have arvet baade Mormoderen og hendes Søster. (Den danske Adels Aarbog 1910). Hvorledes det forholder sig hermed, synes noget tvivlsomt og der foreligger neppe noget Bevis for, at Boe Flemming kun efterlod sig en Datter Margrethe. Fra andet Hold har det været antydnet, at Hustru Adeluds Eriksdatter, der var gift med Torleif Benkestok, maaske kan have været en Datter af Ridderen Hr. Erik Andersen til Fet i Hafslo Sogn 1471, der var gift med Margrethe Iversdatter (N. Magasin, I. S. 138, cfr. Dr. G. Storm, Hist.-Topografiske Skrifter om Norge i det 16 Aarhundrede: Mag. Absalon Pedersen, Norges Loff S. 101). Det kan vel ogsaa være sandsynligt, at Hr. Erik Andersen kan have staaet i et eller andet Slegtsskabsforhold til Fru Christine Taraldsdatter (»Smørhætta« kaldet), der var 4 Gange gift (D. N. V. S. 683) og i sit 2det Egteskab med N. R. R. Hr. Herlaug Pedersen (Mærden) Jemskjæg, Sysselmand i Skien, der netop eiede Fet i Hafslo. Men selv om det kunde antages, at Fru Christine Taraldsdatter efter Hr. Herlaug Petersøns Død kunde have været gift med Hr. Erik Andersen — hvad der vistnok er meget lidet sandsynligt —, saa maa det vistnok i ethvert Fald være udelukket, at Adeluds Eriksdatter kan have været af et saadant Egteskab — Hustru Adeluds Eriksdatter kan neppe være født før 1470 — snarere meget senere. Men Christine Taraldsdatter var død allerede før 29 Sept. 1463, da Botel Endridesen solgte Hr. Alf Knudesen (Tre Roser) Gaarden Tolstad i Vaage, som han

havde »arvet«¹⁾ efter sin Frenke Christine Taraldsdatter »Gud hendes Sel naade« (D. N. I. S. 630) og som altsaa da var død, saaledes at der maa ligge mindst 10 Aar mellem Fru Christines Død og Ade-luds's Fødsel.

Derimod kunde muligens Hr. Erik Andersen have været en Søn eller snarere en Svigersøn af Fru Christine Taraldsdatter. Hun var først gift med Svend Arnesen — vel Søn af Arne Evensen, der var Fru Adalis Erlingsdatters Ombudsmand; men kan ikke have havt Børn med ham, da hans Slegtninge arvede ham (D. N. V. S. 683) og anden Gang med N. R. R. Hr. Herlaug Pedersen, under hvilket Egteskab hun arvede Moderen. Hr. Herlaug Peder-sen var i Live 9 Sept. 1454 (D. N. I. S. 609), men var død før 27 April 1459 (D. N. I. S. 620), da han synes at være arvet af sin Broder Hr. Jens Pedersen. Hvem Christine Taraldsdatter senere var gift med vides ikke. Men hun var endnu gift 2 Gange, og det er jo muligt, at den Margrethe Iversdatter, der var gift med Hr. Erik Andersen kan have været af et saadant Egteskab. Thi Notitsen i N. Magazin er vel neppe saa at forstaa, at de allerede vare gifte i 1471. En saadan Forbindelse vilde ogsaa kunne forklare, at Hr. Erik Andersens Datter kunde bære Fornavnet Adeluds. Thi Chri-stine Taraldsdatter var Datter af Tarald Sigurdsen, der ikke som i Saml. til d. n. Folks Sprog og Hist., IV. S. 594 (cfr. Den danske Adels Aarvog XIV. (Kane)) opgiver kan have hørt til Slegten Kane, da han i Seglet fører en Lillie (Bratt), og A d a l i s Erlings-datter, der muligvis var en Datter af den Erling Reidarsen, der 19 December 1335 købte en Del af s. Foss paa Eker (D. N. III. S. 236), men boede paa Austad ogsaa paa Eker, hvor der under Foss (Fossesholm) findes en Foss, der kaldes »Smørhættastrøm«, muligvis opkaldt efter Christine Taraldsdatter (Smørhætta).

Jeg har tidligere i dette Tidsskrift (3 R. V. S. 151—58) været inde paa den Tanke, at Lagmanden til Steigen T o r d T r o n d - s e n B e n k e s t o k til Jordanger († 1587) kan have været gift med en Datter af den J e n s P e d e r s e n, hvis Familie hørte hjemme paa Tjøttø i Nordland og som førte et delt Vaaben, hvis første Felt viste en halv Ørn fæst paa Delingen og hvis andet Felt havde en halv Lillie, ligeledes fast paa Delingen med en Stjerne i det øverste Hjørne samt paa Hjelman en Ørnevinge. Ved nærmere Overveielse har jeg dog forlængst opgivet denne Hypothese, navnlig fordi jeg med Hr. Ø. v. Munthe af Morgenstjerne (dette Tidsskrift 9 R. I. S. 211 f.) er enig i, at Jens Pedersen af Slegten paa Tjøttø

¹⁾ I et Diplom af 14. Marts 1516 (D. N. I., S. 756) siges det, at Botolf købte Tolstad af Fru Christines Arvinger. Muligvis kan begge Dele være rigtige.

ifølge den af mig citerede Herredagsdom af 12 Juli 1599 (Norske Herredags Dombøger 1 R. V.) ikke synes at have haft egne Børn og saaledes heller ingen Datter, der var af adelig Blod og saaledes kunde have været gift med Tord Benkestok. At dennes Sviger fader derimod maa have været Jens Pedersen paa Bro, bestyrkes ogsaa ved en gammel Vaabentavle, der øiensynlig viser de fædrene og mødrene Vaaben for Fru Brynhild Teiste, gift med Anders Friis til Landvig.

Den Slegt, hvortil Jens Pedersen paa Bro hørte, førte ogsaa et delt Vaaben, hvis første Felt viste en halv Lillie fast paa Delingen og hvis andet Felt havde to over hinanden staaende Stjerner samt ovenpaa Lillien og midt paa Delingen en Slags Knude eller knudeligende Figur, der utvivlsomt har været den nærmeste Foranledning til, at Slegten i Ahnetavler og Vaabenbøger er givet det unegtelige noget underlige Navn »Skjolderbaand«.

Paa den foran nævnte gamle Vaabentavle, der her gjengives nedenfor, har jeg tilføjet Oplysning om hvor de deri anførte Slegters Vaaben forekommer enten i Farver eller med de fornødne Skraferinger, saa man let vil kunne se, hvorledes Tavlen i Original ser ud. Tavlen er saaledes:

3. Benkestok (D. D. Adelsaar- bog IV)	1. Teiste (Adelslex. II, Tab. XXXVII, Nr. 4)	2. Nye Rytter (D. D. A. A. XXIX)	4. Rosensværd (D. A. A. XIII)
6. Skjolderbaand (Adelslex. II, Tab. XXVII, Nr. 134) ¹⁾	5. Rustung (Adelslex. II, Tab. XX. Nr. 117)	7. Gammel Rytter (D. D. A. A. XXIX)	8. Gamle Stygger (Adelslex. II, Tab. XXX, Nr. 252)
11. Urup (Adelslex. II, Tab. XLI, Nr. 20)	9. Kruckow (Adelslex. I, Tab. LV, Nr. 116)	13. Adelsteen (Adelslex. I, Tab. I, Nr. 12)	15. Ouri
12. Frieland (Adelslex. II, Tab. VII, Nr. 45, jfr. I Tab. XXV, Nr. 48)	10. Skanke (Adelslex. II, Tab. XXVII, Nr. 127)	14. Munk (Lange) (D. A. A. XVIII)	16. Daa (D. D. A. A. VII)

¹⁾ Vaabenet er urigtigt i Adelslex., som i venstre Felt har 2 Roser i Stedet for 2 Stjerner og i højre 1 Rose ved Siden af Lillien i Stedet for en Knude midt paa Lillien og Delingen.

Hvis man i denne Tabel vil indsætte de kjendte Ahner for Brynhild Teiste, Datter af Trond Hansen Teiste til Lunde, der var gift med Anders Friis til Landvig, vil det ses, at samtlige de med Sikkerhed kjendte Led i denne Ahnetavle nøiagtig passer til de paa Vaabentavlen afbildede Vaaben alene med den Undtagelse, at Tord Benkestoks Møder efter Vaabentavlen skulde være af den gamle danske Adelslegt Urup, men efter Ahnetavlen af Slegten Haar, hvad der vistnok, som tidligere omtalt, maa være det Rette. Saavel paa Vaabentavlen som paa den nedenfor anførte Ahnetavle har jeg med de samme Tal betegnet de Ahner og de Vaabener, der skulde falde sammen. Den Ahnetavle, der viser Brynhild Teistes fædrene og mødrene Ahner ser saaledes ud:

Jon Teiste 9.	× Anna Kruckow	Christopher Trondsen Rustung 10.	× Maren Skanke	Trond Benkestok 11.	× Anna Jonsdatter Haar	Jens Pedersen til Bro 12.	× N. Frieland	Peder Pedersen 13.	× Helle Adelsteen	Oluf Christophersen Rytter 14.	× Ide Hansd. Munk (Lange)	Baard Rolfsen Rosensværd 15.	× Karen Tjöstelsdatter Ouri	Eiler Hansen Stygge 16.	× Salome Erikd. Daa
Oluf Teiste	Maren Rustung 5.	Tord Benkestok	N. Skjolderbaand 6.	Christopher Pedersen	Maren Rytter 7.	Mogens Rosensværd	Anna Stygge 8.	Hans Olufsen Teiste	Brynhild Benkestok 3.	Olaf Rytter	Maren Rosensværd 4.	Trond Hansen Teiste 1.	Pernille Olufsdatter Rytter 2.		

Brynhild Teiste
× Anders Friis til Landvig

Som det heraf vil sees, falde de med Tallene fra 1—5, 7—10 og 13—16 betegnede Ahner sammen med de tilsvarende Vaabener paa den foran opstillede Vaabentavle og det er derfor heller ingen Grund til at tvivle paa, at Brynhild Benkestoks mødrene Vaabener (No 6 og 12) er rigtigt gjengivne paa Tavlen, naar det forøvrigt støttes af de Oplysninger, som haves. Det maa derfor ansees for

sikkert, at Tord Benkestoks Svigerfader Jens Pedersen har hørt til Slegten Skjolderbaand, hvortil netop Jens Pedersen til Bro hørte og at det er denne, som er hans Svigerfader.

At Jens Pedersen paa Bro var af den adelige Slegt, der i Ahnetavler og Vaabenbøger kaldes Skjolderbaand, fremgaar med Sikkerhed af hvad Hr. Munthe af Morgenstjerne har oplyst i sin Afhandling i dette Tidsskrift (9 R. B. I. 241 ff.), at Jens Pedersen paa Bro har undertegnet Kongehydningen i Oslo i 1582 og her bruger Familien Skjolderbaands Vaaben.

Som det vil sees af Vaabentavlen angives her Jens Pedersen til Bro gift med en Dame af Slegten »Frieland«. Denne Slegt førte i sit Vaaben en Sølv-Sparre i rødt Felt, belagt oventil med 2 halve Sølv-Lillier samt under Sparren en Lillie i Sølv og en lignende Lillie paa Hjelman. (Adelslex. II., Tab. VII. No 45, jfr. I., Tab. XXV. No 48, hvor Vaabenet dog ikke er ganske rigtigt gengivet). Dette Vaaben førtes 1458 af Ridderen Ravalð Nilsen, Norges Riges Raad og Lagmand i Oplandene, og af hans Sønner Nils Ravalðsen, Væbner, hvis Gøds blev confiskeret, og Erik Ravalðsen, Væbner 1500 (Klêvenfeldt). Videre førtes Vaabenet af Sven Eriksen, Degn i Trondhjem (D. N. II., 886 og III. 898), der var Førmyndet for Lagmand Jon Nilsens Sønnebørn i Skara. Ravalð Nilsen var Lagmand i Oplandene 18 Decbr. 1444 (D. N. III. 566), 31 Marts 1467 (D. N. II. 612), da han boede paa Steig i Froen, og endnu 27 Marts 1471 (D. N. II. 654). Han var Ridder 31 Marts 1457 (D. N. II. S. 612) og N. R. Raad 19 Januar 1458 (D. N. III. S. 614). Ravalð Nilsen var gift med en Datter af Ridderen Erik Sæmundsen (jfr. Dr. L. Daae, Kong Christian den Førstes norske Hist. S. 72). Sønnen Nils Ravalðsen levede 1502 (D. N. IX. 414), men var død før 6 Aug. 1514 (D. N. IX. 448). Han var før 1498 gift med Ottilia Ottesdatter Kane, der overlevede Manden og 5 Aug. 1533 vedgik at have mageskiftet Gaarden Tom i Raade til Oluf Galde (D. N. I. 790). Nils Ravalðsen skrives til Jordeformentlig vestenfjelds. (jfr. Den danske Adels Aarbog, XVI. S. 228 Kane). Han havde mindst 2 Søstre, af hvilke Estrid Ravalðsdatter var gift med Nils Krumme i Sverige, med hvem hun havde 2 Sønner Nils og Jacob Krumme (jfr. Messenius, Theatrum Nobilitatis Svecianæ, S. 81) og i alle Fald en Datter Fru Ingeborg Krumme til Starbacke, der var gift 3 Gange: 1) omkring 1560 med Oluf Törrisen, der 1564 blev ihjelslaaet af Svenskerne, 2) med Foged i Søndhordland Hans Pedersen, der døde i Pesten 1566 (N. Magasin, I. S. 320) og 3) 1568 med Peder Thomasen, der fra 1594—97 var Lagmand i Jemteland (jfr. Norsk Tidsskrift for Geneologi m. v. I. S. 2—6). I sit 1ste Egteskab havde hun Sønnen Arild Olufsen, der 1597 blev Foged i Jemteland og endnu 1601

var i Embedet (D. N. XV. S. 719 og 752). Da Nils Ravaldsen havde sluttet sig til Knud Alfsen og derved ført Avindskjold mod Riget, blev hans Gods confiskeret og af Kong Hans skjænket Otto Rud. Men Nils Krumme, Kong Gustavs Mand og Tjener af Sverige, der paa egne og Søsterens Vegne mente sig at være Arvinger efter deres Morbroder Nils og Erik Ravaldsen havde sat sig i Besiddelse af Godset, hvorfor Tage Thott den 12 Decbr. 1558 fik Ordre til at arrestere Godset til Tvisten kunde blive paadømt af Norges Riges Kantsler med Lagmænd og Lagrette. Nils Krumme fik imidlertid Kong Erik XIV. i Sverige til at tage sig af Sagen. Men da det heller ikke førte til noget Resultat, fik Tage Thott den 15 Sept. 1561 Ordre til at overlade Godset til Jørgen og Otto Rud (jfr. N. Rigs-Register I. S. 251, 279 f. og 321). Da Fogden i Jemteland Arild Olufsen i 1597 skriver sig til Krøsbøl i Enebak, maa vel noget af Nils og Erik Ravaldsens Gods være kommen til hans Moder Ingeborg Krumme og derfra til ham.

Derimod kan det ikke være rigtigt, naar Historikeren J. Chr. Berg (Historisk Underretning om Landeværnet, S. 316 f.) antager, at den Nils Ragnvaldsen, der var gift med Herborg Baardsdatter paa Thorsnes, var en Søn af Lagmanden Ravald Nilsen og saaledes formentlig identisk med Væbneren Nils Ravaldsen, der er nævnt foran. Det er vel ikke umuligt, at ogsaa denne Nils Ragnvaldsen kan have hørt til Slegten »Frieland«, skjøndt hans Vaaben ikke kjendes. Men da Sønnen Bergens Lagmanden Guttorm Nilsson førte 3 Lillier i Vaabenet, hvad der kunde være en senere Ændring af »Frieland« Vaabenet, kan det godt tænkes at ogsaa han har hørt til Slegten. Den danske Adels Aarbog for 1916 (Bind XXXIII.) anfører ogsaa denne Nils Ragnvaldsen og hans Fader Ragnvald Nilsson til store Brandviken som hørende til Slegten Galtung, hvis mest bekjendte Mand Hr. Gaute Erikson i flere gamle Vaabenbøger ogsaa henføres til Slegten »Frieland«.

Nu har imidlertid Hr. cand. jur. H. Sollied i Norsk Slekt-historisk Tidsskrift II. S. 153 ff. oplyst, at Gaute Eriksen, Slegtens betydeligste Mand, og hans Slegt er en Gren af Enesslegten, væsentligt — som det synes — fordi han fører et Mærke i sit Segl, der nøiagtigt er det samme som den eneste af Enesslegtens Medlemmer, hvis Mærke kjendes, fører i sit og fordi Gaute Eriksen er i Besiddelse af den største Del af Enesslegtens Jordegods. Men selv om man antager, at Hr. Sollied har Ret i sin Opfatning, følger vel ikke heraf med nogen logisk Nødvendighed at ogsaa Ragnvald Nilsen til store Brandvigen og hans Slegt ogsaa hører til Enesslegten, saameget mere som der intet Bevis haves for at denne Slegt er nogen Gren af Galtungslegten.

Det maa jo ogsaa i denne Forbindelse ikke lades ude af Be-

tragtning, at der vistnok før Kalmarunionen neppe fandtes nogen Adel — Arveadel — i Norge i europæisk Forstand eller at de Mærker, som enkelte Personer og Slegter førte i sine Segl, var egentlige Familiemærker. I Regelen var de vistnok rent private Mærker, som den enkelte Person valgte efter Smag og Behag og som da senere ogsaa andre af Slegten kunde benytte. Men det er neppe raadeligt alene af disse Mærkers Lighed uden andre Beviser at slutte sig til to Personers Slegtskab.

Selvfølgelig var der ogsaa før Kalmarunionen Personer og Slegter, der ved sin personlige Stilling, Cultur, Dannelse, Rigdom og ved sin Plads i den høiere Administration eller ved sin Ansættelse ved Hoffet eller i Kongens Tjeneste kunde hæve sig over den almindelige Masse. Men nogen særlig afgrenset Del af Folket, udstyret med Prærogativer eller Privilegier var det ikke og Grændserne blev derfor ogsaa naturlig meget flydende. Der fandtes vistnok i den senere Middelalder baade Væbnere, Riddere og Baronier. Men at disse Titler gik i Arv fra Fader til Søn kjendes ikke, og at de medførte nogen Slags Privilegier kjender man heller ikke Noget til.

Hvad Jens Pedersens Kone til Bro hed vides ikke og heller ikke hvis Datter hun kan have været. Hun kunde muligvis være en Datter af Erik Ravaldsen, hvis Slegt er ganske ukjendt. Men det er dog neppe sandsynligt, da det nærmest maa antages, at han ingen Børn kan have efterladt, eftersom Nils Krumme i 1558 ogsaa gjorde Krav paa Jordegods efter ham (N. Rigs-Register I., S. 279 f.).

Smaa Meddelelser.

von Amthor.

Som Svar paa en i Der Deutsche Herold, Martsheftet, fremført Forespørgsel vedrørende Familien von Amthor, hidsættes følgende Sammenstilling, der vil kunne suppleres væsentlig ved en Gennemgang af Glückstadts og Altonas Kirkebøger.

Caspar Amthor, Dr. med., Stadsfysikus i Schleusingen i Henneberg, gift med Margrethe Schönleben, havde Sønnen:

Wolfgang Ulrich, Dr. med & phil., fyrstelig sachsen-altenburgsk og grevelig reuss-plauensk Livmedikus og Stadsfysikus i Gera, f. 1606 † 1642; gift m. Maria Zencker (Forældre: Raadmand i Zeitz Johan Z. og Marie Engelschall) † 1642. — Sønner: I—III.

I. Joachim Huldreich, grevelig stolbergsk Kansler, boede paa et Gods ved Nordhausen, f. 1631 i Schleiz † 1694; gift m. N. N. v. Schwartau. — Sønner: A—C.

A. Christopher Heinrick, f. 1678 i Stolberg; kom som Dreng i Huset hos sin Farbroder i Glückstadt, 1694 Student fra Kiel, 1703 Prof. i Statsvidenskab og Privatret i Kiel, 1712 Prof. i national (slesvigsk og holstensk) Ret, tog 1713 Afsked fra gottorpsk Tjeneste, s. A. kgl. dansk Kancelliraad i Slesvig og Holsten og Medlem af den s. A. oprettede Overret for Hertugdømmet Slesvig; 1714 Præsident i Staden og Fæstningen Rendsborg samt kgl. Historiograf, 1717 Justitsraad, 1719 kaldet til Kbhvn., hvor han fik Bolig paa Rosenborg, v. Etatsraad † 21. Febr. 1721 paa Rosenborg, bis. 1. Marts fra St. Petri Kirke, »en af de mest nidkære og begavede Mænd paa dansk Side i Kampen mod Gottorp«. Gift 1° m. Anna Gerritz (Datter af en Postmester) † 1702; 2° m. Sophia Martini (Datter af Prokansler, Prof. jur. Nikolaus M. i Kiel). — Børn 1—4:

Af første Ægteskab:

1. Sabine, gift m. Overauditor Metey.

Af andet Ægteskab:

2. Frederik, 1734 Kancelliasessor og Legationssekretær i Hrag, sindssyg og 1740 ført til Altona.
3. Christine Henricca, f. 1705 † 1762; gift 1728 m. Generallieutenant, hvid Ridder Carl de Wilster, f. 10. Nov. 1698 i Glückstadt † 16. Juli 1776 i Christiania (Gift 2° 10. Sept. 1764 m. Karen Holter), se D. Adels Aarb. XLV, 157).
4. Sophia Meta, gift 24. Dec. 1735 i Altona m. Oberst af Kav. Marcus Heinrich Trechow von Leuenfeld, f. o. 1700 † 1764 (ib. XLI, 465).

B. Friedrich Ehrenfried, f. 1683; 1716—17 Oberst og Chef for Drabantkorpset 1716—18 for Landkadetkorpset, 1716 Chef for jysk-fynske nat. Dragonreg., 1717 Chef for Livreg. t. H., 1728 Komm. for Livgarden t. H., 1728 Genmaj. og Chef for Rytteriet i Hertugdømmerne, 1733 hvid Ridder, deltog 1734 i Felttoget ved Rhinen, 1735 Genltnt., 1740 Komm. i Rendsborg † 27. April 1741 smst. Gift m. Mariane Josephine von Lathem (Datter af kejserlig Generalkrigskommissær v. L.) † 15. Okt. 1766. — Børn: 1)—3)

1) Jørgen Ehrenfried, 1728 Kornet i Livgarden t. H., 1737 Ltnt., 1735 Ritm. af Kav., 1738 Livgarden t. H., 1749 Major, 1754—62 i Garnison i Itzehoe † 1769.

2) Carl Frantz, 1732 Landkødet, 1733 Kornet i Livgarden t. H., 1735 kar. Ltnt., 1737 kar. Ritm., afsk. 1744, kejserlig Major.

3) Datter, blev Katholsk, 1769 i Kloster.¹

C. Susanne † 1709; gift 13. Okt. 1701 i Rendsborg Marie Kirke m. Dr. Friedrich Jónsen.

II. Ehrenfried, f. 21. Jan. 1638 i Gera, stud. 1654—58 i Jena, 1657 Sekretær hos Genmaj. Joh. Eggerich, 1658 Kornet ved Ebersteins Reg., 1660 Auditor og Regimentskvartermester, 1665 Provinsialkommissær, var 1679 Krigskommissær og Generalauditor i Wismar, Overkrigs- og Landkommissær i Hertugdømmerne, Etatsraad † 23. Maj 1696 i Rendsborg, begr. i Krempe. Gift 1659 m. Anna Sabine Claudi (D. af hertugelig gottorpsk Jægermester og Ritmester). — Barnløse.

III. Johan Christian, var 1691—93 Ltnt. i Løvendals Dragoner, kejserlig Major.

En Søn af Joachim Huldreich var maaske Wolfgang Ulrich, 1683 Fændrik i Dronningens Livreg., 1685 Kapt., 1695 Kompagnichef i kurlandske Infreg., 1692 Major, 1696 Oberstltnt, 1698 Chef for den kurlandske Bat. i Sachsen i polsk Tjeneste.

L. B.

I Jahrbuch des Vereins für Dithmarscher Landeskunde 1932 har Hr. Redaktør Franz von Jessen paa Grundlag af haandskrevne Optegnelser af Etatsraad, Landskriver i Søndre Dithmarsken Matthias Reinhold von Jessen (1753—94) under Titlen: Ein Zweig der Familie von Jessen in Dithmarschen meddelt en Række for Slægtens Genealogi værdifulde Oplysninger.

Fra Glerupska Universitets-Bokhandeln, Lund, har Rød. modtaget: Edvard Thermanius, Gamla Brev. Några Ord i en Kulturminnesfråga, som i høj Grad ogsaa fortjener dansk Læseres Opmærksomhed.

Regnskab for Aaret 1931.

	Kr. Ø.		Kr. Ø.
Saldo, overført fra Regnskabsaaret 1930.....	429. 61	Honorarer for Bidrag til 1.—4. Hæfte.....	1,067 00
Bidrag fra den danske Stat.....	700. 00	Trykning.....	2,888. 14
Bidrag fra Julius Skråikes Stiftelse.....	200. 00	Tryksager.....	24. 24
Indvundne Renter.....	91. 91	Porto.....	122. 58
Gaver.....	75. 00	Kontingent til Danskhistorisk Fællesforening.....	10. 00
Annoncer.....	30. 00	Omkostninger ved Møderne ^{13/2} og ^{23/11} 31.....	174. 50
Medlemskontingent.....	3,892. 00	J. H. Schultz's Kommission.....	511. 75
Salg af Bøger og ældre Aargange af Tidsskriftet.....	141. 00	Indkøbt Kr. 400.00 ^{4 1/2} pCt. Fyens Kreditf. Oblig. 10. Serie.	346. 95
Salg af Bøger.....	180. 00	Saldo, overføres til næste Aar.....	594. 36
	5,739. 52		5,759. 52

173

Samfundet ejer den 31. December 1931, foruden Kassebeholdningen Kr. 594.36, som indestaar i Københavns Handelsbank, Kr. 1,000.00 4 pCt. jyske Landkreditf. Obligation, testamentarisk Gave fra Hds. Maj. Enkedronningen, Kr. 200.00 5 pCt. amort. danske Statsoblig. af 1919, Kr. 700.00 ^{4 1/2} pCt. Vest- og sønderj. Kreditf. Oblig., samt Kr. 400.00 ^{4 1/2} pCt. Fyens Kreditforenings Oblig.

Kjøbenhavn, den 23. Februar 1932.

O. H. Clementsen.

Ovenstaaende Regnskab har vi gennemgaaet og sammenholdt med de os forelagte Bilag, og vi have intet fundet at erindre. Formuen har vi befundet at være tilstede. Obligationerne lydc paa Samfundets Navn.

L. Bie.

Stefan Hetsch.

Spørgsmaal.

Mit Familienavn Hammersen findes kun etsteds i Tyskland og kan her ledes tilbage til Trediveaarskrigens Tid, hyppigt i Forbindelsen med Fornavnet Johan. Da Navnet formentlig har nordisk Afstamning, vil jeg være taknemlig for alle Oplysninger, der kan bidrage til at kaste Lys over Spørgsmaalet om min Families Oprindelse.

Fritz Hammersen.

Dipl. Ing.

Architekt B. D. A.

Osuabrück.

Rettelse.

Ved en beklagelig Fejl er i Mindeordene over afdøde Hofjægermester C. E. A. Schøller Dødsdatoen faldet ud og Dødsaaaret forkert anført. Døden indtraf 20. Februar 1932.

Medlemmer af Samfundet kan ved direkte Henvendelse til
*Kraks Legats Kontor, Nytorv 17, Kjøbenhavn K. erholde
Kraks Blaa Bog for 11 Kr. (halv Bogladepris).*

Samfundet ser sig ikke i Stand til at tilstille Bidragydere
Særtryk. Hvis saadanne ønskes, maa Aftale træffes direkte
med J. H. Schultz A/S Universitetsbogtrykkeri, Niels Juels-
gade 12, Kjøbenhavn K., inden 14 Dage efter Hæftets Mod-
tagelse.

Medlemmer af Samfundet kan erhverve:

DR. K. CARØE:

DEN DANSKE LÆGESTAND I—V.

I. Doktorer og Licentiat 1479—1788.

II. Kirurger. 1738—1785.

III. Den danske Lægestand 1786—1838.

IV. Den danske Lægestand.

Supplementsbind til 7. Udg. (Læger, der har taget
Eksamen efter 30. Januar 1838 og er døde inden
1. Januar 1901.)

V. Supplementsbind til I—IV.

for 8 Kr. Bind I—IV enkeltvis à 1 Kr. 50 Øre. Bind V 2 Kr.

Prisen for Ikke-Medlemmer er 12 Kr. Enkelt Bind 3 Kr.

HENRY BRUUN:

DANMARKS AMTSFORVALTERE 1660—1848

for 3 Kr. Prisen for Ikke-Medlemmer er 5 Kr.

FRITZ JÜRGENSEN WEST:

DE KONGELIGE AMTMÆND I HERTUGDØMMET

SLESVIG 1660—1864

for 1 Kr. 50 Øre. Prisen for Ikke-Medlemmer er 3 Kr.

samt

INDHOLDSFORTEGNELSE

TIL PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFTS

FØRSTE 50 BIND

I. Række 1.—9. Række II 1880—1929

for 2 Kr. Prisen for Ikke-Medlemmer er 3 Kr.

Henvendelse sker til A/S J. H. Schultz Forlagsboghandel, Havne-
gade 15, Kjøbenhavn K.

Kaptajn HECTOR BOECK:

**Personalfortegnelse over Officerer m. fl.
ved Jydske Regiment til Fods, Fyenske Infanteriregiment
og 12. Bataillon 1679—1929.**

Med biogr. Notitser, over 1500 Personer.

Kr. 5.—

12. Bataillons Historie 1679—1929.

Med over 200 Illustrationer og mange Biografier.

Kr. 15.—

GYLDENDAL

*Faas i Bogladerne samt ved Betaling i maanedlige Afdrag gennem Forf.,
I. E. Ohlsensgade 14, Kbhvn. Ø., Tlf. Øbro 2637 u.*

I Kommission hos WILH. TRYDE er udkommen:

TH. THAULOW:

EN DANSK-NORSK SLÆGT FALCK

Pris Kr. 6.—
